

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

NÂDİR'İN
VEKÂYİ'-İ PÜR-SANÂYİ'-İ BEDÂYİ' ADLI ESERİ
(İnceleme ve Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VEYSEL GÖGER

İSTANBUL 2009

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

NÂDİR'İN
VEKÂYİ'-İ PÜR-SANÂYİ'-İ BEDÂYİ' ADLI ESERİ
(İnceleme ve Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VEYSEL GÖGER

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç. Dr. RECEP AHISHALI

İSTANBUL 2009

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Veysel Göger "Nadir'in Vekâyi-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi Adlı Eseri (İnceleme ve Metin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. Recep Ahışalı
Üniversitesi Marmara

Üye : Doç.Dr. Muzaffer Doğan
Üniversitesi Marmara

Üye : Doç.Dr. Erhan Afyoncu
Üniversitesi Marmara

İmza

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 08.../06.../ 2009 tarih ve 11-5.....
sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
BİBLİYOGRAFYA	V
KISALTMALAR.....	VIII

OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

1. XVIII. Yüzyıl Öncesi Osmanlı-İran İlişkilerine Kısa Bir Bakış.....	IX
2. 1720-1723 Arası Osmanlı-İran İlişkileri.....	XII

NÂDİR'İN HAYATI VE ESERLERİ

1. Hayatı.....	XV
2. Eserleri	XVI
2.1. <i>Vâkı'ât-ı Gazavât (1127-1129 / 1715-1717)</i>	XVI
2.2. <i>Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi' (1135-1138 / 1723-1725)</i>	XVII
2.2.1. Müellifin Adı	XVII
2.2.2. Eserin Adı	XVIII
2.2.3. Eserin Telif Sebebi	XIX
2.2.4. Eserin Telif Tarihi	XIX
2.2.5. Eserin Muhtevası.....	XIX
2.2.6. Eserin Üslûbu.....	XXI
2.2.7. Eserin Kıymeti	XXIII
2.2.8. Eserin Nüshası	XXIV
2.2.9. Transkripsiyonda Takip Edilen Yol	XXIV
(Metin)	1-46

ÖNSÖZ

Osmanlı-İran ilişkileri II. Bayezid'den IV. Murad döneminin sonlarına kadar ciddi mücadele, çekişme ve savaflara sahne olmuşken, iki devlet, 1639 tarihli Kasrışîrin Antlaşması ile uzun bir barış dönemine girmiştir. Bu antlaşma öncesi Osmanlı-İran ilişkileri birçok araştırmaya konu olmasına karşın, Kasrışîrin sonrası ilişkiler ise yeterli düzeyde tetkik edilmemiştir. Özellikle III. Ahmed'in hükümdarlığının son on yılında(1720-1730), uzun sulh devrinden sonra yeniden yoğunlaşan İran ilişkileri, tarih araştırmacılarının dikkatini pek çekmemiştir. Oysa bu on yıl, Osmanlı-İran ve bağlantılı olarak Osmanlı-Rus ilişkilerinin oldukça yoğunlaştığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmamızda, 1723-1725 yılları arası Osmanlı-İran ilişkilerine ışık tutabilecek bir kroniği yayımlayarak, tarih araştırmalarına mütevazı bir katkıda bulunmayı hedefledik.

Tezimiz değerlendirme ve metin neşri olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Çalışmamızın değerlendirme bölümünde öncelikle, tarihi süreç içerisinde gerçekten yoğun ve karışık olan Osmanlı-İran ilişkilerini 1723 yılına kadar özet bir şekilde vermeyi yararlı bulduk. Sonra da Nâdir'in hayatı ve eserlerini inceledik. Burada metin neşrini yaptığımız *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'* adlı eserini ise detaylı bir şekilde değerlendirmeye çalıştık.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Kitaplığı, nr. 367'de bulunan bu eserin içeriğinden bu güne kadar detaylı şekilde faydalanan herhangi bir çalışma tespit edemediğimizi de belirtmek gerekir.

Tezi hazırlarken birçok kişinin yardımı ve desteğini gördüm. Bunlar arasında, tezin her aşamasında destek ve önerileriyle yanımda olan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Recep AHISHALI ile teşvik ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Erhan AFYONCU'ya en başta teşekkür etmek isterim. Çalışmalarım sırasında entelektüel birikimlerinden istifade ettiğim Dr. Mehmet GAYRETLİ ve Sinan KÖSEOĞLU hocalarıma da ayrıca müteşekkirim. Her daim yanımda olan ilim yolcuları arkadaşlarım; Arş. Gör. Ahmet GÜMÜŞTOP, Hüseyin SARIKAYA ve Uğur DEMİR'e de burada teşekkür etmek benim için zevkli bir görevdir.

Ö Z E T

Bu çalışmada, Nâdir'in *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'* adlı eserinin değerlendirme ve transkripsiyonu yapılmıştır. Eser 1135–1138/1723–1725 tarihleri arası Osmanlı-İran mücadelesinin Irak cephesinde meydana gelen olaylar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Nâdir, eserine uzun bir dibace ile başlamakta daha sonra da bizzat yanında bulunduğu serasker Ahmed Paşa'nın Hemedân ve Lûristan'ı ele geçirme hadiselerini anlatmaktadır. Eserde savaş haricinde bazı farklı bilgiler de bulunmaktadır. Eser, manzum ve mensur karışık olarak yazılmıştır.

Eserde verilen bilgiler gerek arşiv belgeleri gerekse çağdaşı diğer kroniklerle karşılaştırıldığında çoğunlukla tutarlı ve doğrudur. Özellikle Hemedân ve Lûristan'ın fethi ile ilgili anlatılan olaylar, müellifin müşahedelerini de içerdiğinden, çok önemlidir. Müellifin hayatı hakkında kesin olarak bildiklerimiz de bu eserde kendi hakkında verdikleri ile sınırlıdır. Eser, çok az tanınan bir şairin şiirlerini de barındırdığından dolayı edebiyat araştırmacıları için ayrıca değerlidir. Kısaca, *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'* 1723–1725 tarihleri arası Osmanlı-İran ilişkilerinin bir bölümüne ışık tutan birincil bir kaynaktır.

ABSTRACT

In this study, transcription and evaluation of Nadir's work named *Vekāyi'-i Pür-Sanāyi'-i Bedāyi'* has been made. The manuscript is mostly about events which had been occurred in Irak Front of Ottoman-Persian War which was in years between 1135–1138/1723–1725. Nadir had started his manuscript with a long dibace and after that he had been narrating Serasker Ahmed Paşa's Hemedan and Luristan conquests whom he had been with. There are also different informations in the text apart from the war. Manuscript had been written in a mixed version of verse and prose.

When informations in the text are compared with other contemporary chronicles, it will be seen that most of informations are consistent and true. Especially the events about conquest of Hemedan and Luristan are very important because they include the observations of the author. Our certain knowledges about author are limited with which he had given about himself in this work. The work is also valuable for literature scholars because it includes poems of a poet who is known rarely. In short, *Vekāyi'-i Pür-Sanāyi'-i Bedāyi'* is a primary source which enlightens a part of Ottoman-Persian Relations between 1723-1725.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

I. Arşiv Vesikaları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Cevdet-Askerî, nr. 39880.

II. Kaynak ve Araştırma Eserler

AKTEPE, M. Münir, *1720-1724 Osmanlı-İran Münâsebetleri ve Silâhşör Kemânî Mustafa Ağa'nın Revân Fetih-nâmesi*, İstanbul 1970.

BAŞAR, Fahameddin, *Osmanlı Eyâlet Tevcihâtı (1717-1730)*, Ankara 1997.

BEYHÂKÎ, *el-Medhal ile's-Süneni'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Ziyâurrahman el-A'zamî, Kuveyt ty.

DAĞLI, Yücel-ÜÇER, Cumhure, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, c. IV, Ankara 1997.

EKİNCİ, Mustafa, "Yavuz Sultan Selim Döneminde Osmanlı-Safevî İlişkileri", *Türkler*, c. 9, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 446-458.

EMECEN, Feridun M., "Osmanlı Devleti'nin "Şark Meselesi"nin Ortaya Çıkışı İlk Münasebetler ve İç Yansımaları", *Tarihten Günümüze Türk-İran İlişkileri Sempozyumu*, (16-17 Aralık 2002) Konya, s. 33-48.

_____, "İrakeyn Seferi", *DİA*, XIX, 117.

ERAVCI, H. Mustafa, "Safevî Hanedanı", *Türkler*, c. 6, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 882-892.

GÖGER, Veysel-SARIKAYA, Hüseyin, "Mora'nın İstirdâdına Dair Bir Kaynak Değerlendirmesi ve Nâdir'in *Vâkı'ât-ı Gazavât'ı*", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 20, İstanbul 2009, s. 1-32.

GÜNDÜZ, Tufan, "Efsaneden gerçeğe Hacı Bektaş", *Virgöl*, sy. 19, (Mayıs 1999) İstanbul, s. 17-19.

_____, "Safevîler", *DİA*, XXXV, 451-457.

HALAÇOĞLU, Yusuf, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 2003.

İNALCIK, Halil, "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı*, c. 1, ed. Güler Eren, Ankara 1999, s. 37-116.

- _____, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c. I, çev. Halil Berktaş, İstanbul 2000.
- İNCE, Adnan, *Tezkiretü's-Şu'arâ Sâlim Efendi*, Ankara 2005.
- KARACA, Behset, "Safevî Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevî İlişkileri ", *Türkler*, c. 9, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 409-418.
- KARATAY, Fehmi Edhem, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, c. I, İstanbul 1961.
- KEVSERANÎ, Vecih, *Fakih ve Sultan/Osmanlı ve Safevîlerde Din-Devlet İlişkisi*, İstanbul 2006.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin, *Osmanlılar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi(1451-1590)*, Ankara 1993.
- KÜÇÜK ÇELEBİZÂDE İSMAİL ÂSİM EFENDİ, *Târih*(Râşid zeyli), c. VI, İstanbul 1282.
- KÜTÜKOĞLU, Bekir, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, İstanbul 1993.
- MUHAMMEDOĞLU, Aliyev Salih, "İran (Osmanlı-İran Münasebetleri)", *DİA*, XXII, 405-409.
- MURPHY, Rhoads, "Kasrîşîrin Antlaşması", *DİA*, XXIV, 575.
- OCAK, Ahmet Yaşar, "Osmanlı Kaynaklarında ve Modern Türk Tarihçiliğinde Osmanlı-Safevî Münasebetleri (XVI.-XVII. yüzyıllar)", *Belleten*, c. LXVI, sy. 246, Ankara 2002, s. 503-516.
- SARIOĞLU, Gülcan, *Yuzefo Tiflisi'nin "Vâkı'ât-i Mir Veys ve Şâh Hüseyin" Adlı Eserinin Tahlil ve Transkribi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2008.
- SAVAŞ, Saim, "Osmanlı-Safevî Mücadelesinin Toplumsal Sonuçları", *Türkler*, c. 6, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 907-919.
- SÜMER, Faruk, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara 1976.
- ŞAHİN, İlhan-EMECEN, Feridun, "Amasya Antlaşması", *DİA*, III, 4-5.
- TEKİNDAĞ, Şahabettin, "Şah Kulu Baba Tekeli İsyanı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, İstanbul (1967-68), sy. 3, s. 34-39; sy. 4, s. 54-59.

- UNAT, Faik Reşit, “Kapıcıbaşı Nişli Mehmet Ağa’nın Moskova Sefaretnamesi”, *Tarih Vesikaları*, İstanbul 1942/43, sy. 10, s. 284-299; sy. 11, s. 352-371; sy. 12, s. 462-472.
- UYAR, Mazlum, “Safevîler Öncesi İran’da Tasavvuf ve Safevî Devletinin Ortaya Çıkışı”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, sy. 7-8, (2000-2001) İstanbul, s. 85-98.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. II(1998); III/I(2003); IV/I(1995), Ankara.
- ÜRKÜNDAĞ, Ayhan, *Ahmed Dürri Efendi’nin İran Sefaretnamesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2006.
- VARLIK, Mustafa Çetin, “Çaldıran Savaşı”, *DİA*, VIII, 193-195.
- YANS, Kerim, *IV. Murad Devrinde Osmanlı-Safevî Münâsebetleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Doktora Tezi, İstanbul 1977.

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.k.	adı geçen katalog
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.mad.	adı geçen madde
bk.	bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	cilt
çev.	çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
ed.	editör
nr.	numara
s.	sayfa
sy.	Sayı
ty.	tarihsiz
v.d.	ve diğerleri

OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

1. XVIII. Yüzyıl Öncesi Osmanlı-İran İlişkilerine Kısa Bir Bakış

XVI. asrın hemen başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nu tehdit eden yeni bir güç olarak doğuda belirmeye başlayan Safevî Devleti¹, Şah İsmail liderliğinde 1501'de Azerbaycan'da kurulmuş, sonra bütün İran coğrafyasına hâkim olmuştur. Osmanlı-Safevî münasebetleri hanedan boyutunda Safevîler'in 1501'de fiilen kuruluşundan daha eskiye gitmekle beraber, devletlerarası statüde bu zikredilen tarihte başlamış sayılabilir².

Safevî ismi, Şah İsmail'in büyük cediti Şeyh Safiyüddin Erdebilî'nin adından alınmıştır³. Safiyüddin Sünnî Şafî mezhebine bağlı bir tarikat şeyhi iken,⁴ Şah İsmail Şîîliği (İsnâ 'Aşeriyye) devletin resmi mezhebi ilan etmiştir⁵.

II. Bayezid Mora'daki mücadeleden yeni çıkmış olarak bir taraftan Karamanoğlu isyanı ile uğraşırken bir taraftan da doğu sınırında Safevî hareketini takip etmiştir⁶. Onun Safevî politikası, sıcak bir çatışma için uygun bir hareket zamanı beklemek gibi pasif ama tavizkâr olmayan bir siyasettir. Teke-ili bölgesinde meydana gelen Şah Kulu isyanı sırasında oğulları arasında yaşanan taht kavgaları ve iç sıkıntılar yüzünden Safevî sorunu arka planda kalmış, problemin çözümü ise halefi Yavuz Sultan Selim'e intikal etmiştir⁷.

Şah Kulu isyanı neticesinde ortaya çıkan karışıklıklar⁸ ve Şah İsmail'in emriyle Nur Ali Halife'nin özellikle Çorum, Sivas ve Tokat Kızılbaşlarını etrafında toplayarak o bölgeleri tahrip etmesi Yavuz'u bu problemlerin müsebbibi gördüğü Safevî Devleti'ni

¹ Safevî Devleti'nin kuruluşunda Anadolu Türkleri çok önemli rol oynamışlar ve daha sonra da onu ayakta tutan ana unsuru oluşturmuşlardır. Bk. Faruk Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara 1976, s. 1-14, 201-203.

² Ahmet Yaşar Ocak, "Osmanlı Kaynaklarında ve Modern Türk Tarihçiliğinde Osmanlı-Safevî Münasebetleri (XVI.-XVII. yüzyıllar)", *Belleten*, c. LXVI, sy. 246, Ankara 2002, s. 503.

³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, Ankara 1998, s. 225.

⁴ H. Mustafa Eravcı, "Safevî Hanedanı", *Türkler*, c. 6, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 883.

⁵ Mazlum Uyar, "Safevîler Öncesi İran'da Tasavvuf ve Safevî Devletinin Ortaya Çıkışı", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, sy. 7-8, (2000-2001) İstanbul, s. 85.

⁶ II. Bayezid zamanında yazılmış Osmanlı kroniklerinin, Şah İsmail'in zuhuruyla meydana gelen yeni değişimleri anlamakta ve aktarmakta zorluk çektikleri görülmektedir. Bk. Feridun M. Emecen, "Osmanlı Devleti'nin "Şark Meselesi"nin Ortaya Çıkışı İlk Münasebetler ve İç Yansımaları", *Tarihten Günümüze Türk-İran İlişkileri Sempozyumu*, (16-17 Aralık 2002) Konya, s. 34.

⁷ Emecen, *a.g.m.*, s. 42; II. Bayezid dönemi Osmanlı-Safevî ilişkileri için ayrıca bk. Behset Karaca, "Safevî Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevî İlişkileri ", *Türkler*, c. 9, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 409-418.

⁸ Şah Kulu isyanı için bk. Şahabettin Tekindağ, "Şah Kulu Baba Tekeli İsyanı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, İstanbul (1967-68), sy. 3, s. 34-39; sy. 4, s. 54-59.

ortadan kaldırmaya yöneltmiştir. Yine Şehzâde Murat ve Konya valisi Şehzâde Şehinşah'ın Şîlîği yaymakla görevli bazı Safevî halifelerin⁹ teşvikiyle Kızılbaşlığı kabul etmesi, önlem alınmadığı takdirde durumun nasıl kötüye gideceğini de göstermiştir¹⁰. Ayrıca Şah İsmail'in halifelerinin Anadolu'daki Şîh halkı isyana teşvikleri aralıksız devam etmiştir.

Tüm bu nedenlerden dolayı Edirne'de toplanan olağanüstü divanda alınan savaş kararı üzerine Sultan Selim İran seferine çıktı¹¹. 23 Ağustos 1514 yılında Çaldıran ovasında meydana gelen savaş Osmanlı'nın kesin galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Erdebil'e kadar olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Osmanlı Devleti'nin eline geçmiş¹², Anadolu'daki Kızılbaş tehlikesi büyük ölçüde önlenmiştir¹³. Netice itibariyle Çaldıran savaşı Anadolu tarihinde bir dönüm noktasıdır¹⁴.

Kanûnî Sultan Süleyman döneminde, 1524'te Şah İsmail'in ölümünden sonra İran'da baş gösteren karışıklıklar, o sıralar bütün dikkatini batıya yöneltmiş olan Osmanlıların ilgisini pek çekmedi. Fakat Bağdat hâkimi Zülfikar'ın isyanı ve Kanûnî'ye bağlılık bildirmesi, Tebriz'de Ulama Han'ın Safevî Şahı Tahmasb'dan yüz çevirip Osmanlı'ya ilticası gibi olaylar, Kanûnî'nin Irakkeyn(1533-1535) seferine çıkmasına yol açtı¹⁵. Bu uzun ve büyük askeri harekâtın neticeleri bakımından tek faydası, Bağdat ve civarında Osmanlı hâkimiyetinin başlaması ve doğu sınırında Erzurum, Kemah, Bayburt ve yöresini içine alan yeni bir beylerbeyiliğin kurulup sınır boylarının takviye edilmesidir. Irakkeyn seferi İran topraklarındaki hâkimiyetin geçici olacağını göstermiştir. Safevîler'in ortadan kaldırılamayacağı anlaşılmış ve bundan sonraki Osmanlı seferlerinin asıl hedefi, onları belirli bir sınır bölgesinin dışında tutmak olmuştur¹⁶.

⁹ Safevî halifelerinin temel görevleri; Kızılbaşlık propagandası yapmak, Kızılbaş halkı isyana teşvik etmek ve Safevîler için yardım toplamaktır. Bk. Saim Savaş, "Osmanlı-Safevî Mücadelesinin Toplumsal Sonuçları", *Türkler*, c. 6, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 909.

¹⁰ Mustafa Ekinci, "Yavuz Sultan Selim Döneminde Osmanlı-Safevî İlişkileri", *Türkler*, c. 9, ed. Hasan Celal Güzel v.d., Ankara 2002, s. 448.

¹¹ Mustafa Çetin Varlık, "Çaldıran Savaşı", *DİA*, VIII, 193.

¹² Ekinci, *a.g.m.*, s. 456.

¹³ Çaldıran savaşını karşılıklı bir mezhep mücadelesinden çok, Safevîler tarafından ortadan kaldırılan Akkoyunlu Devleti'nin topraklarına hâkim olma mücadelesi olarak görmek daha uygundur. Bk. Tufan Gündüz, "Efsaneden gerçeğe Hacı Bektaş", *Virgöl*, sy. 19, (Mayıs 1999) İstanbul, s. 19; Aslında mücadelenin bütünü açısından, Osmanlı-Safevî ilişkilerini sadece bir mezhep mücadelesi olarak okumak yanlıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Vecih Kevseranî, *Fakih ve Sultan/Osmanlı ve Safevîlerde Din-Devlet İlişkisi*, İstanbul 2006, s. 67-78.

¹⁴ Halil İnalcık, "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı*, c. 1, ed. Güler Eren, Ankara 1999, s. 90.

¹⁵ Aliyev Salih Muhammedoğlu, "İran (Osmanlı-İran Münasebetleri)", *DİA*, XXII, 406.

¹⁶ Feridun Emecen, "Irakkeyn Seferi", *DİA*, XIX, 117.

1547 yılında başlayan yeni İran seferi, Şah I. Tahmasb'a karşı isyan hareketlerine girişen Safevî şehzadesi Elkas Mirza'nın başarısız olması sonucu Osmanlı'ya sığınıp Kanûnî'yi İran'a harekât için teşvik etmesiyle gerçekleşmiştir¹⁷. Ancak seferden beklenen fayda sağlanamamıştır.

Osmanlı ordusunun geri dönüşünden birkaç yıl sonra Şah I. Tahmasb ve oğlunun başında bulunduğu Safevî güçleri, Doğu Anadolu'nun Osmanlı idaresi altındaki bölgelerinde büyük bir yağma ve tahribata giriştiler. Önceki savaşlarda da yapılan benzeri hareketlerdeki gerçek hedef, Osmanlı ordusunu zor durumda bırakmak için geçeceği yolların etrafını ıssız ve çorak hale getirmektir¹⁸. Kanûnî, çıkacağı yeni şark seferinde bu taktiği hesaba katarak farklı bir yol seçmiştir. Nahcivan Seferi(1554) olarak da bilinen bu seferde bazı çatışmalar gerçekleşse de, yiyecek sıkıntısı ve kışın yaklaşması gibi nedenlerle Kanûnî ertesi yıl sefere çıkma gayesiyle Anadolu'ya dönüp Amasya'da kışladı¹⁹. Bu sırada Amasya'ya gelen Şah I. Tahmasb'ın elçisi, Şah'ın barış teklifini Kanûnî'ye sundu. Kanûnî tarafından kabul edilen teklif(1 Haziran 1555) tam bir antlaşma olmamakla birlikte; Basra, Bağdat, Şehrizer, Van, Bitlis, Erzurum, Kars ve Atabegler yurdu üzerindeki Osmanlı hâkimiyetinin Sefevîlerce tanınması anlamına gelmektedir. Bu antlaşma II. İsmail'in tahta geçmesine kadar yaklaşık yirmi beş yıl yürürlükte kalmıştır²⁰.

II. Şah İsmail, babasının barış siyasetini bozdu ve meydana gelen çeşitli olaylar sebebiyle Osmanlı-Safevî ilişkileri yeniden gerginleşti²¹.

Muhammed Hudâbende'nin Safevî tahtında bulunduğu sıralarda, Osmanlılar Lala Mustafa Paşa serdarlığında İran'a sefer açtı²². Bu olaylarla başlayan yeni savaş dönemi 1590 yılına(Ferhad Paşa Antlaşması) kadar devam etti. Osmanlılar bu dönemde, ilk defa Kafkaslar'da tutunmaya çalıştılar ve Hazar kıyılarına ulaştılar²³. Ama bu bölgede uzun süre kalamamışlardır.

¹⁷ Tufan Gündüz, "Safevîler", *DİA*, XXXV, 453.

¹⁸ Muhammedoğlu, *a.g.mad.*, s. 406.

¹⁹ İlhan Şahin-Feridun Emecen, "Amasya Antlaşması", *DİA*, III, 4.

²⁰ Şahin-Emecen, *a.g.mad.*, aynı yer.

²¹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. III/I, Ankara 2003, s. 56-57; Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, İstanbul 1993, s. 18-22; Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlılar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi(1451-1590)*, Ankara 1993, s. 257-259.

²² Gündüz, *a.g.mad.*, s. 454; Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 23-31.

²³ 1590 Ferhad Paşa Antlaşması'yla; Tebriz, Karacadağ, Gence, Karabağ, Şirvan, Gürcistan, Nihâvend, Luristan, Şehrizer bölgeleri Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Ayrıca Osmanlılar, İran'da okunan hutbelerde ilk üç halifeye lanet edilmemesi şartını koymuşlardır. Bk. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 197; Gündüz, *a.g.mad.*, s. 454.

1590 antlaşmasının akabinde I. Abbas karşı saldırıya geçerek kaybettikleri toprakları Osmanlılardan geri almış²⁴ ve 1612 antlaşmasıyla Kanûnî dönemi hudutları esas kabul edilmiştir²⁵. Antlaşma sonrası tekrar başlayan çatışmalar netice vermeyince, 1618 yılında, bir önceki barışın şartlarını taşıyan Nasuh Paşa Antlaşmasını taraflar kabul etmek durumunda kalmıştır²⁶. Bu antlaşma sonrası Osmanlı Devleti uzun bir süre iç karışıklıklarla uğraşmak zorunda kalınca, bu boşluktan yararlanan Safevîler Bağdat, Kerkük ve Musul'u Osmanlılardan aldılar.

IV. Murad 1632-1635'te şiddetli icraatlarıyla devlet içinde padişahın mutlak otoritesini tekrar tanıttı ve ordunun başında İran üzerine yürüdü. Neticede Bağdat 1638 yılında ele geçirildi²⁷. 1639 yılında kabul edilen Kasrîşîrin Antlaşmasıyla Irâk-ı Arab Osmanlı idaresinde kalmış ve güneyde sınırı Şattûlarab nehri teşkil etmiştir²⁸. Bu antlaşma iki ülke arasında uzun süreli bir barış döneminin de başlangıcı olmuştur²⁹.

2. 1720-1723 Arası Osmanlı-İran İlişkileri

1639 Kasrîşîrin antlaşmasından 18. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı ile İran arasında dikkate değer bir hadise görülmemektedir³⁰. Fakat Sadrazam Ali Paşa zamanında Osmanlı'nın İran'a savaş açmayı düşündüğüne dair söylentiler yayılmıştı ve bu söylentiler, özellikle Avusturya ile Pasarofça Antlaşması imzalandıktan sonra daha da ağırlık kazanmıştı. Mayıs 1718'de Ali Paşa yerine sadrazam olan Nevşehirli Damad İbrahim Paşa sulh yanlısı tabiatıyla biliniyordu. Ama doğuda meydana gelen koşullar onun bu tutumunun değişmesine sebep olacaktı.

1694 yılından itibaren İran tahtında Şah Hüseyin bulunuyordu. Onun hükümdarlığının sonuna doğru ülkesinde isyanlar baş göstermiş, sınırdaki bazı aşiretler

²⁴ İnalçık, *a.g.m.*, s. 102.

²⁵ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 278.

²⁶ Muhammedoğlu, *a.g.mad.*, s. 407.

²⁷ İnalçık, *a.g.m.*, s. 102.

²⁸ Muhammedoğlu, *a.g.mad.*, s. 407; Rhoads Murphy, "Kasrîşîrin Antlaşması", *DİA*, XXIV, 575; Ayrıntılı bilgi için bk. Kerim Yans, *IV. Murad Devrinde Osmanlı-Safevî Münâsebetleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Doktora Tezi, İstanbul 1977, s. 198-209.

²⁹ 1578'de başlayıp aralıklı olarak 1639'a kadar süren İran savaşları, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinin başlıca nedenlerinden birini oluşturmuştur. Bk. Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, c. I, çev. Halil Berktaş, İstanbul 2000, s. 59.

³⁰ M. Münir Aktepe, *1720-1724 Osmanlı-İran Münâsebetleri ve Silâhşör Kemânî Mustafa Ağa'nın Revân Fetih-nâmesi*, İstanbul 1970, s. 1.

kendisini tanımaz olmuştur³¹. Osmanlı Devleti İran'ın bu iç durumunu yakından öğrenmek amacıyla 1720 yılının Ağustos ayında Dürrî Ahmed Efendi'yi İran'a elçi olarak gönderdi. Dürrî Ahmed Efendi, görevini tamamlayarak Aralık 1721 yılında İstanbul'a dönmüş ve hazırladığı raporu devrin padişahı III. Ahmed ve Sadrazam İbrahim Paşa'ya sunmuştur³².

İran'da iç karışıklıklar artmış, Doğu İran'daki Kandehar hâkimi Mir Üveys oğlu Mahmud, üzerine gönderilen İran kuvvetlerini mağlup ettikten sonra 1720 tarihinde Kirman taraflarını zapt etmiş, sonra Meşhed'i de alıp 1722 yılında Safevîlerin başkenti İsfahan'ı muhasara altına almıştır³³. Bu arada İran devlet adamları Safevî ailesinin Mir Mahmud'un eline geçmesinden korktukları için, Şah Hüseyin'in oğlu II. Tahmasb'ı Kazvin şehrine kaçırmışlardır.

İran'da, Mir Mahmud'un İsfahan'ı kuşatması, Belucistan halkının Bender-Abbas taraflarını yağmalamaları ve Sünnî Dağıstan ve Şirvan halkının ayaklanması, Erzurum valisi Silâhdar İbrahim Paşa tarafından ayrıntılarıyla Osmanlı yönetimine bildirilmişti³⁴. Ayrıca Bağdad valisi Hasan Paşa da devlet merkezine yazdığı mektuplar ile bu hususu teyid etmekteydi.

Tüm bu olaylar üzerine İran meselesi Mayıs 1722'de Divan toplantısında görüşülmüş ve savaş kararı alınmıştır. Erzurum valisi hemen harekete geçmek istemişse de buna izin verilmemiştir. Erzurum valisine gönderilen fermanda İsfahan düşmeden ve Mir Mahmud'un maksadının ne olduğu anlaşılmadan hiçbir harekette bulunulmaması bildirilmiştir.

İsfahan'ın muhasarası sırasında kaçarak Kazvin'e ve oradan da Tebriz'e giden Şah Hüseyin'in oğlu II. Tahmasb burada şahlığını ilan etmiş ve bunu bildirmesi için de bir elçisini Osmanlı'ya göndermek istemiştir. Fakat Osmanlı hükümeti Şah Hüseyin'in öldüğüne dair bir bilginin olmamasından dolayı gönderilen elçiyi Erzurum'da bekletmiştir.

³¹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, IV/I, Ankara 1995, s. 172; Aktepe, *a.g.e.*, s. 9.

³² Dürrî Ahmed Efendi'nin bu raporu için bk. Ayhan Ürkündağ, *Ahmed Dürri Efendi'nin İran Sefaretnamesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2006.

³³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, IV/I, s. 172-173; Aktepe, *a.g.e.*, s. 10; Afgan-İran ilişkilerinin 1722-1723 yıllarına odaklanan bir kronik için bk. Gülcan Sarioğlu, *Yuzefo Tiflisi'nin "Vâkı'ât-i Mir Veys ve Şâh Hüseyin" Adlı Eserinin Tahlil ve Transkribi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2008.

³⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, IV/I, s. 173; Aktepe, *a.g.e.*, s. 11.

Şirvan bölgesindeki Sünnî halk, İranlılara karşı mücadeleye girişmiş olan Davud Han'ın Şirvan Han'ı olarak tanınmasını Osmanlı yönetiminden talep etmişlerdir. Osmanlı Devleti bu talebi kabul etmiş, Rusya'ya da gönderdiği bir elçiyle Davud Han'ın Şirvan Han'ı olarak Osmanlı himayesinde olduğunu bildirmiştir³⁵.

1723 yılında Mir Mahmud tarafından İsfahan'ın zabtedildiği ve Şah Hüseyin'in esir edildiği haberi İstanbul'a ulaşmış, bu durum üzerine Osmanlı Devleti Kafkas, Azerbaycan ve Irak olmak üzere üç koldan İran'a sefer açmıştır³⁶.

İşte tez olarak hazırladığımız *Vekāyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'* adlı eser, bu üç koldan birini yani Irak üzerinden açılan sefer neticesinde 1723-1725 yılları arasında meydana gelen olayları anlatmaktadır.

³⁵ Rusya'ya elçi olarak giden Nişli Mehmed Ağa'nın sefaretnamesi için bk. Faik Reşit Unat, "Kapıcıbaşı Nişli Mehmet Ağa'nın Moskova Sefaretnamesi", *Tarih Vesikaları*, İstanbul 1942/43, sy. 10, s. 284-299; sy. 11, s. 352-371; sy. 12, s. 462-472.

³⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, IV/I, s. 176; Aktepe, *a.g.e.*, s. 32-34; Bu seferin açılması için Şeyhülislam Abdullah Efendi'nin verdiği fetva için bk. Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 2003, s. 209.

NÂDİR'İN HAYATI VE ESERLERİ

1. Hayatı

Nâdir'in hayatı hakkında kesin olarak bildiklerimiz, onun eserlerinde kendi hakkında verdiği bilgilerle sınırlıdır. Nâdir, *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'* adlı eserinde derya kalemi zuamâları gediklülerinden olduğunu ve dört yıl defter kethudalığı hizmetinde bulunduğunu ifade etmektedir: “*deryâ aklâmı zu'amâları gediklülerinden olup nân-pâre-i huşke kâni' iken dört sâl defter kethudâlığı hizmeti ile muntazamu'l-ahvâl olup..*”³⁷.

Müellif, Bağdad valisi olan Ahmed Paşa'nın yanında Hemedân ve Lûristan'ın fethinde bulunmuştur(1724-1725). Nâdir, Sadrazam Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın kendisine övücü sözler söyledikten sonra onu Bağdad muhafızı Ahmed Paşa'nın hizmetine verdiğini söylemektedir: “*der-i devlet-me'âb-ı hazret-i veliyyü'n-ni'am âlem-i kesîrü'l-kerem ve'l-himem sâhib-i devlet hazretlerinin atabe-i bülend-rütbetlerine berây-ı izn ü ruhsat ruhsûde kılınup bir mikdâr i'tinâdan sonra zamîr-i münîr-i mekremet-hayyizlerinden bu bende-i nâçîzleri hakkında “mîzâb-ı lutf u müriüvvet olan kilik-i güher-rîz-i inâyetleri şî'r ü inşâyâ kâdir ve umûr-ı kitâbetde mâhir bir ma'rifetlü bendeleri olmağla hizmet-i aliyyelerinde tahsîs buyurulmak için mahsûs irsâl olunmuşdur” deyü kullarına olan şefkat ü müriüvvetlerini mazhar ve hüsn-i zanlarını müş'ir nice cevâhire berâber sahnlar ile leb-â-leb buyurilup..*”³⁸

Kendi eseri dışında dönemin şuara tezkirelerinde yaptığımız araştırmada ise sadece bir tezkirede Nâdir adında birinin bulunduğunu tespit ettik. Burada Nâdir, dönemin şairleri arasında gösterilmiş, değeri vurgulanmış ve Damad İbrahim Paşa'ya sunduğu birkaç beyti verilmiştir:

“*Şu'arâ-yı 'asrımızdan nâdirü'l-vücûd bir zât-ı bih-bûd olup kelâmı pâk zihni çâlâk bir merd-i huceste-idrâkdir. Bu çend ebyât-ı pür-nikât âsaf-ı 'asr-ı bâlâ-nâm vezîr-i a'zam-ı 'âlî-makâm devletli sa'âdetli dâmâd-ı şehenşâhî İbrâhîm Paşa hazretlerinin huzûr-ı 'âlîlerine 'arz u inhâ eylediği kasîde-i garrâsındandır.*

³⁷ Metin, s. 1.

³⁸ Metin, s. 3.

Ebyât

Mey-i neşât ile eyyâm-ı sadr-ı ‘âlîde
Pür oldu şimdi gönül hemçü sâgar-ı hurşîd

Ne meymendir ol mey-i şevk-efken-i zülâl-i kerem
Ki zerre neş’esi cânâ verir hayât-ı cedîd

Ne neş’e bir demi sad-sâl-i zevk-ı bezm-i Cem’in
Olur mu ‘âdili hem-feyz-i neş’e-i câvîd”³⁹

Nâdir’in, *Vâkı‘ât-ı Gazavât* adlı eserini de İbrahim Paşa’ya sunduğunu biliyoruz⁴⁰. Görüldüğü üzere bu bilgi Sâlim Tezkiresi’nde yer alan yukarıdaki ifadeleri desteklemektedir. Ancak müellif hakkında ayrıntılı bilgilerin bulunmayışı, tezkirede geçen kişi ile bizim konu edindiğimiz Nâdir’in aynı şahıs olup olmadıklarını kesin olarak ifade etmemizi engellemektedir.

Nâdir’in hayatını tetkik için arşiv kaynaklı yaptığımız çalışmalarda da şu ana kadar herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

2. Eserleri

2.1. *Vâkı‘ât-ı Gazavât (1127-1129 / 1715-1717)*

Nâdir’in bu eseri, 1715 Mora’nın istirdâdını, 1716’daki Avusturya ile Varadin’de yapılan mücadeleyi ve Mora etrafında gelişen 1717 muharebelerini de ihtiva etmektedir⁴¹.

Nâdir, eserini Damad İbrahim Paşa’ya sunmuş ve Paşa da eseri takdir edip beğenmiştir: “*Vâkı‘ât-ı Cezîre-i Meşhûre-i Mora’yı ber-muktezâ-yı vüs‘at-ı tabî‘at ve icrâ-yı numûne-i bezâ‘at meclis-i sahn-şinâsâna... zemzemesiyle i‘tizâr-künân arz olundukda mezâk-ı tab‘-ı güher-bâr ve meşâmm-ı kabul-i anber-bâr-ı kerîmânelerine*

³⁹ Adnan İnce, *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ Sâlim Efendi*, Ankara 2005, s. 640.

⁴⁰ Veysel Göger-Hüseyin Sankaya, “Mora’nın İstirdâdına Dair Bir Kaynak Değerlendirmesi ve Nâdir’in *Vâkı‘ât-ı Gazavât*’ı”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 20, İstanbul 2009, s. 8.

ziyâde hoşbû-yı verâsetimize düşmekle zebân-ı şîrîn-güfterân hakkımda şükr-rîz-i tahsîn ve gül-efşân-ı âferîn kılup..”⁴².

Nâdir, eseri dört yıl defter kethudalıgı hizmetinde bulunduğu sırada zamanının boşa geçmemesi için yazdığını söylemektedir⁴³.

Müellif kendi ismini ve eserin ismini şüpheye yer bırakmayacak şekilde eserinde ifade etmiştir⁴⁴.

Bu eser 24 varak olup dili ağırdır. Eserde bir kıt’a ve iki beyit dışında tamamen nesir kullanılmıştır. Arapça ve Farsça tamlamalar oldukça yoğun olarak bulunmaktadır. Kırk bir adet âyet mevcuttur. Hadis ve kelâm-ı kibârlar da kullanılmıştır⁴⁵.

2.2. Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘-i Bedâyi‘ (1135-1138 / 1723-1725)

2.2.1. Müellifin Adı

Müellif ismini/mahlasını eserinin muhtelif yerlerinde “**Nâdir**” olarak açıkça vermektedir. Ancak bunun müellifin gerçek adı mı yoksa mahlası mı olduğunu bilemiyoruz: “henüz bu **Nâdir**-i nâçâr ol vâyeden behredâr bulunmamağla”⁴⁶ ; “âsâr-ı kılî-i belâgat şî‘âr-ı **Nâdir**-i nâçâr olan”⁴⁷.

“Esb-i kılîmi bu vâdîye sürelden oldı
Dîde-i nazmımın ârâyîşi **Nâdir** serme”⁴⁸

“Mazhar-ı lutf ide gör kendini **Nâdir** durma
Ki, bu demde kerem ü lutfâ hadd olmaz zîrâ”⁴⁹

“**Nâdir** sipihri nakd-i du‘â ile eyle pür
Çün da‘va-i hulûsına nazmın beyân virür”⁵⁰

⁴² *Metin*, s. 2.

⁴³ *Metin*, s. 1.

⁴⁴ Göger-Sarıkaya, *a.g.m.*, s. 7-8.

⁴⁵ Göger-Sarıkaya, *a.g.m.*, s. 8.

⁴⁶ *Metin*, s. 1.

⁴⁷ *Metin*, s. 5.

⁴⁸ *Metin*, s. 16.

⁴⁹ *Metin*, s. 17.

⁵⁰ *Metin*, s. 23.

“Himmet-i Çâr-yâr ile yazıcak
Nâdir’in hâme-i güher-rîzi”⁵¹

“Nâdir gevher-i sencîde-i nazm lutf it
Eyleme nazara-i lutf u kereminden teb‘îd”⁵²

“Âteş-i gayret akrâna tahammül idemez
Vâr ise Nâdir ider bu dil-i dîvâne gibi”⁵³

“Müjde olsun Nâdirâ, eyyâm nusretidir bugün
Cümle Lûristân aldı bîm seyf-i Ahmedî”⁵⁴

“Tab‘-ı sencîde-i gevher olan âhbâb didi
Nâdirâ bu sahnın dürre berâber geldi”⁵⁵

2.2.2. Eserin Adı

Eserin ismi bulunduğu müze kataloğunda “Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘ ” olarak geçmektedir⁵⁶. Müellif de eserini farklı şekillerle ifade etmiştir. Eserin adı iki yerde Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘-i Bedâyi‘-i Revâyi‘⁵⁷, birer kez de Vekâyi‘-i Bedâyi‘-i Pür-Sanâyi‘⁵⁸ ve Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘⁵⁹ olarak geçmektedir. Ancak bu tür eserlerde özellikle dibace bölümü çok önemlidir. Eserin ilk kısmı olması yüzünden, müellifin burayı yazarken dikkatli olması diğer bölümlere göre daha muhtemeldir. Ayrıca yazma eserlerde dibacede yazan ifade eserin başlığı olarak düşünülebilir. Bu sebeple giriş bölümünde geçen “Dîbâce-i Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘-i Bedâyi‘”⁶⁰ ifadesinden hareketle eserin tam ismini *Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘-i Bedâyi‘* olarak belirlemenin daha doğru

⁵¹ *Metin*, s. 27.

⁵² *Metin*, s. 29.

⁵³ *Metin*, s. 31.

⁵⁴ *Metin*, s. 35.

⁵⁵ *Metin*, s. 41.

⁵⁶ Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, c. I, İstanbul 1961, s. 287-288

⁵⁷ *Metin*, s. 4, 37.

⁵⁸ *Metin*, s. 5.

⁵⁹ *Metin*, s. 44.

⁶⁰ *Metin*, s. 1.

olacağı kanaatindeyiz. Bu ismin anlamını da ‘Güzel Sanatlarla Dolu Olaylar’ şeklinde ifade edebiliriz.

2.2.3. Eserin Telif Sebebi

Müellif eserini okuyup anlaşıldıktan sonra duaya vesile olması ümidiyle yazdığını söylemektedir: “*Me’ mûldur ki, eser-i hâme-i şîrîn-kelimât olan bu Vekâyi’-i Pür-Sanâyi’-i Bedâyi’-i Revâyi’i kırâ’at iden müşîrân-ı cihân yâhûd hullân-ı suhendân ve ebnâ-yı zamân ol vezîr ibn-i vezîr-i sûtûde-tedbîr-i felek-serîr hazretlerinin mertebe-i şec’-i dilîrâne ve kerem-i kerîmâneleri sâ’irlerinden vücûh ile imtiyâz bulup her hâlde resîde-i perde-i i’câz eylediklerin iz’ân idüp vesîle-i du’â-yı firâvân ola..*”⁶¹

2.2.4. Eserin Telif Tarihi

Eserin yazıldığı tarih bilinmemektedir. Müellifte bu konuda bir bilgi vermemektedir. Ama eserin içindeki birçok şiiri sefer esnasında yazdığını öğrenmekteyiz (1724-1725). Ayrıca *Vekâyi’-i Pür-Sanâyi’-i Bedâyi’* adlı eserini *Vâkı’ât-ı Gazavât*’dan daha sonra yazdığını yine müellif söylemektedir⁶².

2.2.5. Eserin Muhtevası

Müellif eserinde temel olarak, İran’da bulunan Hemedân ve Lûristân’ın Bağdad valisi Ahmed Paşa tarafından, 1724–1725 yıllarında fethedilmesini anlatmakta olup eserin özetini şöyle verebiliriz:

Nâdir, eserine Damad İbrahim Paşa’yı överek başlamakta ve onun meclisinde ilim ve irfan sahiplerinin bulunduğunu söylemektedir. Kendisinin ise bu meclisten mahrum olduğunu, bu yüzden dört yıl defter kethudalığı hizmetinde bulunurken boş zamanlarını değerlendirip *Vâkı’ât-ı Gazavât* adlı eserini yazarak İbrahim Paşa’ya sunduğunu anlatmaktadır. İbrahim Paşa’nın da kendisini takdir ettiğini ve eserini beğendiğini öğrenmekteyiz. Dostlar meclisinin beş güzel söz söyleyen şairleri olarak ifade ettiği Râşid, Vehbî, Nedîm, Kelîm ve Mîr İzzet’i de burada anmaktadır.

Daha sonra babası Eyüplü Hasan Paşa’nın ölümü üzerine Bağdad muhafızı olan Ahmed Paşa’ya övgülerde bulunmaktadır.

⁶¹ *Metin*, s. 4-5.

⁶² *Metin*, s. 1-2.

Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın kendisi hakkında güzel ve övücü sözlerini belirten Nâdir, İbrahim Paşa'nın onu Ahmed Paşa'nın hizmetine verdiğini söylemektedir. Bunun üzerine kendisinin büyük bir sevinç duyduğunu anlatmakta, eserini de bir duaya vesile olması ümidiyle yazdığını söylemektedir. 6b varlığının ortalarında bu dibace bölümü sonlanmaktadır.

“*Hazâ Vekâyi‘-i Bedâyi‘-i Pür-Sanâyi‘-i Der-Hengâm-ı Vezîr Ahmed Paşa*” başlığı ile eserin ana konusu başlamaktadır. Burada Allah’a (c.c.) hamd ü senâ ve Hz. Peygamber’e salât u selâm etmektedir. Müellif, “hâdim-i Haremeyn-i muhteremeyn” olduğunu söylediği, dönemin padişahı III. Ahmed’i ve dönemin sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa’yı da burada zikretmektedir. Sonra İran’a açılan seferin gerekçesini açıklamakta, özellikle Hz. Peygamber’e dil uzatmaları ve bazı sahabelerin karşısında yer almalarını vurgulamaktadır.

22 Zilhicce 1135/23.09.1723 tarihinde Bağdad muhafızı Hasan Paşa'nın Kirmânşâh'ı fetih için yola çıktığını ve bir müddet sonra şehri ele geçirdiğini öğreniyoruz. Hasan Paşa'nın fetihten sonra vefat etmesi üzerine yerine oğlu Basra valisi Ahmed Paşa, serasker tayin edilmektedir. Ahmed Paşa Kirmânşâh'ın güvenliğini sağladıktan sonra yine Kirmânşâh'ın itaat altına girmeyen bir kasabası olan Sungûr'un alınması için harekete geçmiştir. Buranın alınması için Ahmed Paşa'nın amcası Ali Paşa görevlendirilmiştir. Sungûr itaat altına alındıktan sonra Hemedân'ın fethi için yola çıkılmış ve 10 Şevval 1136/02.07.1724 günü Hemedân'a bir saatlik mesafede olan Yenice adlı bir köye gelinmiştir. Ahmed Paşa, Hemedân'ın kendisine teslim edilmesi için emânnâme göndermişse de buna olumlu bir cevap verilmemiştir. Bunun üzerine şehrin fethedilmesini orduya bildirmiştir (14 Şevval 1136/06.07.1724). Şehir muhasaraya alınmış ve aynı gün top atışları başlamıştır. 12 Zilhicce 1136/01.09.1724'da son bir saldırıyla şehir alınmış ve birkaç gün sonra Ahmed Paşa baş çukadarı Osman Ağa'yı fetih haberini padişaha bildirmek için İstanbul'a göndermiştir. Nâdir de bu fetihten duyduğu büyük sevinç içerisinde yazdığı iki manzumeyle Hemedân fethi için tarih düşmüştür. Padişah, Mîrâhûr-ı sani Ahmed Ağa ile Ahmed Paşa ve diğer ordu komutanlarına hediyeler göndermiştir.

Hemedân'ın fethinden sonra Erdel Beylerbeyi Hâne Mehmed Paşa ile Kürd İbrahim Paşa, Zencân hanı Mustafa Han'ın üzerine gönderilmiş ve karşılaştıkları dört

bin civarında düşman askerini yenmişlerdir. Yine Ahmed Paşa fetih sonrası Şehrizor valisi Mustafa Paşa'yı Hemedân'ın muhafazası için memur kılmıştır.

İran cephesinin orta kesiminde, yani Azerbaycan bölgesinde İran'a sefer düzenleyen Abdullah Paşa'nın Tebriz'i ele geçirdiği haberi bir mektupla Ahmed Paşa'ya ulaşmış ve bu haber üzerine Nâdir, Tebriz'in fethi için bir manzume yazıp Ahmed Paşa'ya sunmuştur.

Daha sonra Kurban Bayramı kutlanmış, müellif de bu bayram vesilesiyle bir kasîde yazmıştır.

Ordu 25 Zilhicce 1137/04.09.1725 tarihinde Lûristân önlerine gelmiştir. Lûristân hanı olan Alimerdân Han herhangi bir mücadeleye girişmeyerek kaçmıştır. Bunun üzerine şehre girilmiş ve şehrin merkezi Hurremâbâd alınmıştır (28 Zilhicce 1137/07.09.1725). Fetih haberi de padişaha bildirilmiştir.

Hemedân'ın kuzeyinde bulunan Feregan ahalisini itaat altına almak için Mehmed Ağa görevlendirilmişse de başarılı olamamış ve şehit düşmüştür. Onun yerine Maraş Beylerbeyi İbrahim Paşa memur kılınmış ve Feregan ele geçirilmiştir.

Daha sonra Ahmed Paşa orduyla Hurremâbâd'dan hareket edip Kirmânşâh'a gelmiştir (26 Rebiülula 1138/02.12.1725). Bu sırada padişahın fetih için gönderdiği hatt-ı hümayûn ve hediyeler gelmiş ve burada hatt-ı hümayûn okunmuştur. Nâdir, bunun üzerine bir kaside daha yazıp Ahmed Paşa'ya sunmuştur.

Eser, şiirler ve dualarla sonlanmaktadır.

2.2.6. Eserin Üslûbu

Eser ağır bir dille manzum ve mensur karışık olarak yazılmıştır. Mensur kısımlarda ağırlıklı olarak savaş ile ilgili bilgiler verilirken, manzum bölümler daha çok gerçekleşen olaylar üzerine yazılmış övücü parçalardır.

Eserde Arapça ve Farsça ibareler çok yoğun olarak bulunmaktadır. Süslü ve sanatlı söyleyiş eserin geneline hâkimdir. Eserin mensur kısımlarında bile şiirsel bir söyleyiş göze çarpmaktadır: “*ne gülîstân-ı endîşede nişâne renk-bû ve ne zebân-ı nâtıkada velvele-i güft u gû kalup..*”⁶³ ; “*kâse-i mesâmi‘-i âlemi gül bâng-ı kulkul-i*

⁶³ Metin, s. 1.

şerbet-mekremetleri **lebrîz-i pür-safâ** ve tarancâne-i nâhîdî velvele-i debdebe-i kûs-ı müriüvvetleri **pür-ahenk ve sayt u sadâ** kılan..⁶⁴

Müellif, eserini vücuda getirirken ayet, hadis ve kelâm-ı kibarlardan da yararlanmıştır. Özellikle Hemedân'ın fethini anlatırken kullandığı ayetler ile muhasara tasvirine kattığı zenginlik göze çarpmaktadır : “cevânib-i erba‘adan âteş urup ceng-âşûb ulaşıp âvâze-i ra‘d dâdgîr-i çarha irişüp her topun narra-fîl belki sûr-ı İsrâfîl gibi âvâz-ı vâcibü’l-ihtirâz ve mûcib-i ihtizâzını istimâ‘ iden bed-nihâdlar *يَجْعَلُونَ أَصَابَهُمْ فِي* ⁶⁵ *أَنْيَمًا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّةٍ* ⁶⁶ *فَهْوًا سَيَا* kemâl-i dehşet ü vahşet-i mevdi ısgâ ve seng-i top u tüfeng bî-dirhem ü denk ol bî-direnklere ⁶⁷ *وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ* ⁶⁸ *peyâmını inhâ ve kuvvet-i bâzû-yı gayret ile şast-i zihgîrden rehâ bulan tîr-i zafer-te’sîr-i* ⁶⁹ *peykân-ı bî-emân ile inşâ ve suy-i kibriyâdan berây-ı recm-i şeyâtîn endâhte olan şihâb-ı sâ‘ika-âyîn gibi pey-â-pey her taraftan hevâî humparalar ile rağmen li’s-şeytânî ve hizbihi* ⁷⁰ *velvelesiyle gûyâ olarak..* ⁷¹

Nâdir, olayları anlatırken genelde kronolojik bir sıralama takip etmiş, yer yer bahsettiği bazı kişiler hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir⁷⁰.

Müellifin daha önce yazdığı *Vâkı‘ât-ı Gazavât* adlı eseri ile bu eseri arasında yaptığımız karşılaştırmada dil ve üslûb benzerliği göze çarpmaktadır. Nâdir, *Vâkı‘ât-ı Gazavât*’da bazı bölümleri ve beyitleri hemen hemen aynı şekilde *Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘-i Bedâyi‘*’ye almaktan çekinmemiştir⁷¹:

⁶⁴ *Metin*, s. 2.

⁶⁵ “...Ölüm korkusuyla, yıldırım seslerinden parmaklarını kulaklarına tıkırlar...” (*Kur’ân*, Bakara, 2/19).

⁶⁶ “Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır...” (*Kur’ân*, Nisa, 4/78).

⁶⁷ “Onların üstüne bir azap yağmuru yağdırdık. Bak, suçluların akıbeti nasıl oldu.” (*Kur’ân*, A’raf, 7/84).

⁶⁸ “Şeytân ve taraftarlarına rağmen.”

⁶⁹ *Metin*, s. 12. ; Nâdir, bu ayetleri daha önce yazdığı eserinde de bir başka kale fethini anlatırken aynen kullanmıştır. Bk. Göger-Sarıkaya, *a.g.m.*, s. 15-16.

⁷⁰ *Metin*, 12-13.

⁷¹ Müellifin diğer bazı alıntıları için bk. Göger-Sarıkaya, *a.g.m.*, s. 22-23, 24-25 ; *Metin*, s. 5-6, 14.

“..her burc-ı felek-evci kıbâb-ı çarha hemser
ve küngüre-i bârû-yı üstüvârı eyvân-ı sipihre
berâberdir. Zîrâ neyyir-i nazar-ı dûr-bînân-ı
cihân pes-pâye-i süllem-i irtikâsına yetmedin
sâkıt olurdu.

[Beyt]

زخل کرده در خاگر یزش نگاه
ز خور مشید ش افتاده از سر کلاه

“..kulle-i burc-ı ser-evci âsmâna hemser ve
küngüre-i bârû-yı üstüvârı tâk-ı eyvân-ı sipihre
berâberdir ki, neyyir-i nazar-ı dûr-bînân-ı
cihân pes-pâye-i süllem irtikâsına yetmedin
sâkıt olurdu.

Nazm

زخل کرده در خاگر یزش نگاه
ز خور مشید ش افتاده از سر کلاه

Nesr

Hendek-i ba‘îdü’l-gavrı şöyle ‘amîk idi ki,
mellâh-ı zer-keştî-i deryâ-yı nîlgûn -ki
âfitâbdır- ânâ lenger-i zerrîne resen-i şu‘â‘ın
salsa pâyândır ki, evlâsında mu‘allak kalurdu.

İnhifâz-ı umk-ı handakî şöyle ba‘îdü’l-gavr idi
ki, mellâh-ı zer-keştî-i deryâ-yı nîlgûn ki,
âfitâbdır, ana lenger-i zerrîn-resen şu‘â‘ın sâlsa
pâyândır ki, evlâsında mu‘allak kalurdu.

[Beyt]

فرازش نوازی چرخ برین
”نه حنقش اسفل السافلین

Nazm

فرازش نوازی چرخ برین
”نه جندفش اسفل السافلین

* Göger-Sarıkaya, *a.g.m.*, s. 14-15.

* *Metin*, s. 34.

2.2.7. Eserin Kıymeti

Nâdir’in eserinde Hemedân ve Lûristân’ın fethedilmesini anlattığı bölümler kendi müşahedelerini de içerdiğinden dolayı çok önemli olup tarih araştırmaları için birincil bir kaynaktır.

Eserde verilen bilgilerin doğruluk oranı yüksektir. Örneğin eserde Hemedân’ın fethi anlatılırken muhasaraya katıldıkları söylenen; Karaman Beylerbeyi Mehmed Paşa, Karahisar-ı sahib sancağı mutasarrıfı Mısırlı Mehmed Paşa, Kırşehir mutasarrıfı Arslan Mehmed Paşa, Şehrîzor Valisi Kara Mustafa Paşa, Maraş Beylerbeyi İbrahim Paşa, Erdelân Beylerbeyi Hâne Mehmed Paşa, Musul Beylerbeyi Hüseyin Paşa, ordu defterdârı Hasan Ağa, kethuda Hasan Ağa gibi kişilerin⁷² şehir alındıktan sonra padişah tarafından hediyelerle taltif edildiği bilgisi bulunmaktadır. Bu bilgi Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki bir belge ile doğrulanmakta olup yukarıda zikredilen kişilerin hepsinin isimleri ve hangi hediyeleri aldıkları tek tek bu belgede yazmaktadır⁷³. Ayrıca Abdülaziz Han’a Hemedân’ın fethinden sonra Sovuk Bulak ile Megri sancağı ve Tebriz

⁷² *Metin*, s. 11-13.

⁷³ BOA, Cevdet-Askerî, nr. 39880.

fethi esnasında Meraga Eyaleti, Abdülbaki Han'a da Berucerd mansıbı tevcih olunduğu bilgisi⁷⁴, Osmanlı Arşivi'ndeki Sancak Tevcih Defteri kayıtlarıyla uyuşmaktadır⁷⁵. Yine ordunun Hemedân'a bir saatlik mesafede bulunan Yenice adlı bir yerde konakladığı bilgisi⁷⁶ ile Hemedân'ın fethinden sonra serasker Ahmed Paşa'nın Nevruz Ali adlı bir kişinin şehir içerisindeki evine gittiği haberi⁷⁷ devrin vekayi'nüvisi Küçük Çelebizâde İsmail Âsım'ın *Târih*'inde yer alan bilgilerle örtüşmektedir⁷⁸. Çelebizâde'nin *Târih*'i ile genelde paralellikler bulunmakla birlikte, Çelebizâde'nin *Târih*'inde bulunmayan bazı bilgileri *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'* de görebilmekteyiz⁷⁹.

Müellifin hem kendi hayatı ile ilgili bilgiler vermesi hem de diğer eserinden bahislerde bulunmasından dolayı *Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'* önemli bir yere sahiptir.

Eserde bulunan kaside, rubai gibi şiir türünden örnekler edebiyat araştırmacıları için de ayrıca kıymetlidir.

2.2.8. Eserin Nüshası

Eserin bir nüshasını tespit edebildik. Bu nüsha, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Kitaplığı, nr. 367'de bulunmaktadır⁸⁰. Eser, 50 varak olup ilk sayfa 16, son sayfa 10, diğer sayfalar 17 satırdır. Eser nesih hatla yazılmıştır. Başlıklar metin içerisinde kırmızı mürekkeple verilmiştir. Eserde aharlı kâğıt kullanılmıştır ve eser, miklepli vişneçürüğü deri cilt ile kaplıdır⁸¹.

2.2.9. Transkripsiyonda Takip Edilen Yol

Neşre hazırladığımız metin için basit bir transkripsiyon usulü takip edilmiştir. Türkçe kelimelerde uzatma işareti kullanılmamıştır. Türkçe kelimelerin sonlarındaki b / p, c / ç olarak yazılmıştır. Hemze (') işareti ile simgelenmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerde yer alan uzun sesliler â, î, û şeklinde, yine Arapça ve Farsça kelimelerde

⁷⁴ *Metin*, s. 18.

⁷⁵ Fahameddin Başar, *Osmanlı Eyâlet Tevcihâtı (1717-1730)*, Ankara 1997, s. 159, 167.

⁷⁶ *Metin*, s. 10.

⁷⁷ *Metin*, s. 15.

⁷⁸ Küçük Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târih*(Râşid zeyli), İstanbul 1282, c. VI, s. 182, 188.

⁷⁹ Lûristân fethi sırasında Musûl Beylerbeyi'nin çarhacı tayin edilmesi [35b]; Lûristân'ın fethi sonrası şehirde bulunan iki saray hakkında detaylı tasvirler [37a-b]; Lûristân'ın fetih haberinin İstanbul'a Mürteza Beg adında biriyle gönderilmesi [38b] gibi bilgiler örnek olarak verilebilir.

⁸⁰ Karatay, *a.g.k.*, s. 287-288.

⁸¹ Karatay, *a.g.k.*, s. 287.

Gayn'dan (غ) ve Kaf'dan(ق) sonra gelen uzun sesliler ise ā, ī, ū şeklinde gösterilmiştir. Kelime başlarında Ayn (ع) harfleri gösterilmezken, kelime ortası ve sonlarında (‘) işareti ile gösterilmiştir. Metnin daha iyi anlaşılması için nokta, virgül gibi birtakım noktalama işaretleri tarafımızdan ilâve edilmiştir. Yine metnin aslında bulunmamasına rağmen cümlelerin akıcılığını ve anlam bütünlüğünü korumak için tarafımızdan konulan bazı ekler ise [...] olarak gösterilmiştir. Âyet, hadis ve kelâm-ı kibârların anlamları dipnotlarda belirtilmiştir.

(Metin)

[1b]

[Rubâ'î]

Ey hâme-i hoş-câme arz et eser-i aklâma
Sa'y itki bu dîbâce revnakle ire encâma
Durma güher-efşân ol gam çekmeğe mâliksin
Tab'ım gibi bir gence endîşe gibi huddâma

Dîbâce-i Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'

Bundan akdem kible-i erbâb-ı hâcât-ı enâm dârü's-selâm-ı İslâm olan şehri-
İslâmbol'da sermâ-yı hurd-fersâ-yı gamdan dest-i endîşe-i Îsâ-nefesân mânend-i çend
Meryem behm-i pîçîde olmağla ruhsâre-i nevşâhid-i sahndan ref'-i nikâb-ı hicâb
olunmayup her bir dûnbîre-i ma'nâ kenâr-pister kibriyâ-yı iltifâtlarına şâyeste bir merd-i
çâr-bâliş-nişîn-i himmet ancak sâhibü's-serîri'd-devlet ve'l-kerem mâlikü'l-izzet ve'l-
haşem Bermekiyü's-şiyem vezîr-i a'zam ve dâmâd-ı mu'azzam İbrâhîm Paşa hazretleri
olup ummân-ı inâyet-i bî-girân-ı sahâvetlerinde kerem-i kerîmân-ı cihân ber-berk-i hüsn
belki pür-meks-i der-i devlet-me'âbları revâcgâh-ı metâ'-ı kemyâb suhanverân-ı meclis-
i sa'âdet-yâbları ise kân-ı cevâhir-i ilm ü irfân ve türâb-ı ikdâm-ı süreyyâ irtisâmları
[2a] kühl-i çeşm ahter-i âlemiyân iken, dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı felek-destgâhlarının
pes-pâye-i süllem-irtikâsına arz-ı kâlâ-yı vâlâ-yı nazm u nesre zûr-bâzû-yı hâce-i tab'-ı
bülend-iktidâra muhtâc olmağın henüz bu Nâdir-i nâçâr ol vâyeden behredâr
bulunmamağla nice zamândan berü mânend-i nûr-dîde-i perde-nişîn-i şebistân-ı sevâd
olup ya'ni zûr-bâzû-yı tefekkür ile kân-ı imkândan tirâşîde-i tîşe-i endîşe olan gevher-
kemyâb-ı sahn ki, zîver-i iftihâr-ı şâhân ve pîrâye-i gûşe-i külâh-şâhân tâcidâr-ı ender
bâzâr-ı i'tibâr ekâbir-i sâ'irede kâsîd olmağla hiç ol gevher-i erzendeye nakd-i nâsire-i
nîm-i tahsîn-i mücerred ile bile ber-harîdâr olmayup her mühre-i kem-mikdâr yâve-i
süfehâ pîşgâh-ı nazar-ı iltifâtlarında rütbe-i bülend-revâc-ı küllî bulmağla, ne gülistân-ı
endîşede nişâne renk-bû ve ne zebân-ı nâtıkada velvele-i güft u gû kalup hemîşe kûşe-i
bî-tûşe-i inzivâda ve hiddet-nişîn-i nihân-hâne-i vahdet olduğum esnâda deryâ aklâmı
zu'amâları gediklülerinden [2b] olup nân-pâre-i huşke kâni' iken dört sâl defter
kethudâlığı hizmet-i muntazamı'l-ahvâl olup evkât-ı bî-sebâtım yine zâyî' vü hebâ
olmamak kasdına dâ'imâ tîşhend-i dil-i hazîn ve tesliyet-i hâtır-ı gamgîn için mütâla'a-ı

kütüb-i arabîyye ve âsâr-ı hikâyât-ı garîbe vü acîbe kılurken ekâbir-i ulemâ vü bülegâ ve efâzıl-ı üdebâ vü şu‘arânın şükûfezâr-ı menâkıb-ı ahbârlarından dest-i gülçîn-i hâfize iktitâf eyledüğü ezhâr-ı âsârdan ve nîm-res bir iki fevâkih-i bâğistan-ı fekâhetden tabakçe-i gevher-nigâr-ı ibârete ta‘biye kılup Vâkı‘ât-ı Cezîre-i Meşhûre-i Mora’yı bermuktezâ-yı vüs‘at-ı tabî‘at ve icrâ-yı numûne-i bezâ‘at meclis-i sahn-şinâsâna

Beyt

نا پخته بودکر سخنم معرورست
سرجوش طبیعتست و خامست هنور

Nesr

zemzemesiyle i‘tizâr-künân arz olundukda mezâk-ı tab‘-ı güher-bâr ve meşâmm-ı kabul-i anber-bâr-ı kerîmânelerine ziyâde hoşbû-yı verâsetimize düşmekle zebân-ı şîrîn-güfterân hakkımda şükr-rîz-i tahsîn ve gül-efşân-ı âferîn kılup yârân-ı [3a] suhandânın fâyik ve ser-efrâzı ve mû-şikâfân-ı hüner-mendânın müsellemler ü mümtâzı olan Râşid ve Vehbî ve Nedîm ve Kelîm ve Mîr İzzet ki, penç şâ‘ir-i güzîde-i makâldir, Hamse-i Nizâmî-i Gence gibi her birinin asdâf-ı tab‘ı sahn-ı sancları der-ebkâr-ı mezâmîn ile gûyâ kitâb-ı mahzenü’l-ma‘ârif olup leb-â-leb der-semîn-i nâ-süfte-i nühüfte-i ma’nâ ve sandûk-ı hâtırları pür-gevher-i nazm u nesr-i girânbahâdır. Cânib-i uzlet-nişîn-i ser-kûçe-i nevmîdî olan mestmende cümlesi şâhid-i bî-kes-i nevâzâne nîke-endâz ve dehn-bâz olup ey nesîm-i nesîc anberin kalemi hulle-i müşgîni Yûsuf-ı sahn ve ey suffice-i eyvân-ı nazm u nesrde çâr-bâliş-nişîn-i ârâyîş-i fenn olup nevk-i sertîz-i hâme-i tab‘ı gamze-i nevşâhid-i makâl ve kilik-i anber-şiken endîşesi sermekeş çeşm-i nâz-ı tînân perihâne-i hayâl olan nâdire-i devrân-ı cihân nice ber-gûşe-i nisyânda mûrg-i şikeste-pür gibi nişeste olursun kâse-i mesâmi‘-i âlemi gülbang-ı kulkul-i şerbet-mekremetleri lebrîz-i pür-safâ ve tarancâne-i nâhîdî [3b] velvele-i debdebe-i kûs-ı mürüvvetleri pür-ahenk ve sayt u sadâ kılan çâr-bâliş-nişîn-i evreng-i âlîşânî ki, derîçe-i devlet-sarây-ı bülend-rif‘atine pür-niyân subh-ı nûrânî dest-i te’yîd-i kudret ile âvîhte bir zerbeft perde olup mesned ârâ-yı dîvân-hâne-i cihânî ki, ser-â-perde-i câhında bânû-yı zerrîne tâc-ı hâver-i zemîn murassa‘ âfitâbe-keş bir günîz-i her heft-gerdedir. Dâru’ş-şifâ-yı inâyetleri ise hokka-i ma‘cûnü’l-cevâhir-i letâyif gibi esnâf-ı ilm ü ma‘ârif ve envâ‘-i müşgîn revâyah-i fevâyah ile memlû vü meşhûn bir vezîr-i pâkîze-gevher ma‘rifet-

perver sûtûde-siyer fazl-ı mâmelek-i hısâl fâ'iz-i derece-i ilm ü kemâl yegâne-i vüzerâ yekdâne-i vükelâ âsaf-ı azîmü'ş-şân müşîr-i refî'ü'l-unvân hulâsa-i terkîb-i kemâl ya'ni Ahmed Paşa-yı bülend-ıkbâl ki, muhâfız-ı Bağdâd-ı Bihişt-âbâd'dır, ve vâlid-i mâcidleri esbâb-ı mahâmid ü mahâsin ile meşhûr olan merhûm ve mağfûr vâsıl-ı *ilâ rahmetillahi'l-gafûr* Hasan Paşa hazretleridir. Ma'a-hazâ, zât-ı sûtûde [4a] -sıfâtları el-veledü's-serâbiye mefhûmını vücûh ile güzër ü tâbiş-i mihr-i iclâl ü ikbâlleri ufk-ı sipihr-i'tilâda yevmen fe-yevmen mütezâyid-i pür-fer olup memâlik-i İrân'ın cânib-i Hemedân'ında serasker-i muzaffer iken bâ-husûs zuhûr iden bedâyi'-i âsâr-ı sun'-kadr ve fütûhât-ı celîle-i nusret-eserler ki, her biri şâhid-i nâzende-i aslî olan dilber-i ra'nâ-yı mu'teber-i zafer-munzardır, perver şâyâfte-i kâr-hâne-i endîşe-i zîbâ-pîşe olan târ-pûd-ı anber-âlûd-ı me'ânîden bir câme-i nev-bâfte müheyyâ kılup dest-i hâme-i kîrândûd ile ol dilber-i mergûbeye ilbâs ve ser-levha-i ser-efrâz-ı mu'anven ile dîbâce-i tırâz-ı tâk-ı âlî-revâk-ı sahîfeyi bisât-ı pür-inbisât elfâz-ı tumturâk ile ferş ü müzeyyen ve envâ'-i rîbîş ile ser-satr-ı sudr suffe-i musattar-ı me'âlîye iclâs etmemek gürûh-ı sahn-şinâsâna çendân-münâsib ü şâyân olmamağla nertebe-i ta'b-ı firâvân ise dâmân-ı gayret-i suhandânîyi dermiyân idüp [4b] hizmet-i celîlelerine atf-ı inân tekâver-i himmet ile ki, gonca-i küre-beste-i hâtırın feyz-nesîm-i amîm anber-i şemîm mekremetlerinden pîrâye-i keşâyîş buldukda manzûr-ı çeşm-i inâyetleri olup ebr-i bahâr-âyîn-i devletlerinde pey-â-pey dâde-i câm-ı lebrîz-i iltifât olursun deyü her biri cânib-i perîşân hâle imâle-i ziyân makâl ve sahn-ı harîm-i meclise nasb-ı ilm-i ikdâm ü ihtimâm itmeleriyle gülmîh-i sahnları benc-i nihâl-i hâtırada yer eyleyüp çünkü, çeşm-i sitâre-i bahtımıza destyârî-i tevîk-i Bârî ile hakpây-i merâm-bahşlarından sermi'e-i nûr-ı sa'âdet keşîde ve iktisâb-ı feyz-i inâyetleri ile dîde-i siyâh-dîde tâlî'mizden âsâr-ı târîki zulmet remîde olmak ser-nâme-i takdîr-i Hayy-i Kadîr'de mestûr olmağın der-i devlet-me'âb-ı hazret-i veliyyü'n-ni'am âlem-i kesîrü'l-kerem ve'l-himem sâhib-i devlet hazretlerinin atabe-i bülend-rütbetlerine berây-ı izn ü ruhsat ruhsûde kılınup bir mikdâr i'tinâdan sonra zamîr-i münîr-i [5a] mekremet-hayyizlerinden bu bende-i nâçîzleri hakkında "mîzâb-ı lutf u mürüvvat olan kilik-i güher-rîz-i inâyetleri şî'r ü inşâyâ kâdir ve umûr-ı kitâbetde mâhir bir ma'rifetlü bendeleri olmağla hizmet-i aliyyelerinde tahsîs buyurulmak içün mahsûs irsâl olunmuşdur" deyü kullarına olan şefkat ü mürüvvatlerini mazhar ve hüsn-i zanlarını müş'ir nice cevâhire berâber sahnlar ile leb-â-leb buyurlup i'tâ buyurdıkları kerem-nâme-i âtîfet-âsârları gûyâ hamâme-i cân-ı alîl ü kelîle per ü bâl-i iktidâr olmağla

şitâbân bir an tevakkuf u ârâm ve âsâyîş-i kıyâm etmeyüp ârzû-yı kâmrânî-i pâ-y-bûs-ı sa'âdet-me'nûsları ile taraf-ı bâhirü'ş-şereflerine meşiiyyen ale'l-vech rû-be-râh-ı azîmet ve tahrîk-i tâzyâne-i şevk ve sür'at iderek bir eyymen evkât-ı huçeste-sıfâtıda ser-menzil-i maksûdımız olan atabe-i der-i devletlerine ruhsûde kılup el-minnetü lillâh leb-i edeb-i cân-ı hazîn-şîrîn güftâr-ı dâmen-bûs-ı sa'âdet- [5b] nisârlarıyla şâd-kâm ve gûyâ ve dîde-i ârzû müşâhede-i dîdâr-ı lâmi'ü'l-envârlarıyla münevver ü müzeyyâ olup ol hengâm-ı ferah-encâmıda gülistân-ı tabî'atda resîde olan nîm-res ve nâ-şüküfte goncalardan çâr gonca çide kılup vesîle-i izhâr-ı ubûdiyyet bir rubâ'î icâd u inşâd ve pîş-i izzetlerine sad-hezâr acz ü iftikâr ile yüz yerde fütâde olarak nihâde kılındı.

Rubâ'î

Tûtiyây hâkpâyin ârzûsın çeşm-i cân
Nice demlerdi çeker ey Dâver-i devr-i zamân
Hamdullâh-bâd tevîk-i ezel rehber olup
Devlet-i pâ-bûs-ı pür-feyzinle oldum şâd-mân

Nesr

Elhamdulillâh el-Melikü'l-Mennân talebkâr olduğum şâhid-i nâzende-i maksûd-ı aslî âgûş-nişîn-i husûl olup dâdâr-ı cihân-ı âferîne ayândır ki, bu sahbâ-yı neşâtdan hâsıl olan neş'e vü sürûrun ta'bîri mukaddem zemîn-bûs-ı hizmet-i âlîlerine olan iştiyâk u ârzû gibi meded-kârî-i kalem-i şikeste-rakam ile [6a] gencâyîş-pezir-i havsala-i harîta-i cerîde-i tahrîr değıldir. Çün zîr-i sâyebân-ı âsmân-sây-ı inâyetlerinde kemîn ve efrûhte-i dest-i keremkâr-ı himmetleri olan himâyetlerinde her tünd-bâd muhâlifden gülistân-ı emel emîn oldu. Ber-muktezâ-yı meslek-i ahd-i kadîm âhbâr-ı feth-i Hemedânî cümle umûr vâkı'âta takdîm idilüp şâyeste-i nazar-ı iltifât ve mürüvvet olmaduğı sûretde Bârî tezkîr-i rahmete bâdî vü bâ'is mağfîret-i cenâb-ı Hâdî olup zahr-ı âhret olur deyü berây-ı tefhîm-i killet-bizâ'atimizce kilik-i endîşe-i kem-pîşe-i âcizâne ile gec ü râst nice ma'nâları rişte-i ser-satr-ı beyâna der-i nâ-hemvâr gibi hezâr-ı i'tizâr ile keşîde kılındı. Me'mûldur ki, eser-i hâme-i şîrîn-kelimât olan bu Vekâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Bedâyi'-i Revâyi'-i kırâ'at iden müşîrân-ı cihân yâhûd hullân-ı suhendân ve ebnâ-yı zamân ol vezîr ibn-i vezîr-i sûtûde-tedbîr-i felek-serîr hazretlerinin mertebe-i şec'-i dilîrâne ve

kerem-i [6b] kerîmâneleri sâ'irlerinden vücûh ile imtiyâz bulup her hâlde resîde-i perde-i i'câz eylediklerin iz'ân idüp vesîle-i du'â-yı firâvân ola ve âsâr-ı kîl-k-i belâgat-şî'âr-ı Nâdir-i nâcâr olan elfâz-ı isti'ârât-ı sec' ile tahrîrâtını ve selâsetî müş'ar ve belâgatı mazhar-kelimât-ı pür-nükâtını tahrîf-i redîf ile endâhte-i künc-i kesâfet ü nisyân ve nihâyet-yâfte-i sakâmet-i bî-şân etmeyüp çehre-güşâyân-ı suver-i me'ânî ve müşât-gân-ı arûsân-ı sahndan ümîd oldur ki, hâme-i güher-bâr-ı iltifâtı ile bu mahcûbe-i nihânâne-i belâgatın turra-i perçîn-i hatâsına şânezen-i melâhat-ı ıslâh olalar.

**Hazâ Vekâyi'-i Bedâyi'-i Pür-Sanâyi' Der-Hengâm-ı Vezîr Ahmed Paşa
yessarallahü mâ-yurîdu ve mâ-yeşâ**

Bismillahirrahmânirrahîm

Hamd-i bî-kıyâs ve şükr-i bî-sipâs cenâb-ı Fettâh-ı mâlikü'r-rikâb ve Hüdâvend-i Vehhâb-ı müfettihü'l-ebvâb azze-şânuhu hazretlerine ve salât-ı bî-gâye ve dürûd-ı bilâ-nihâye ol Sultân-ı Enbiyâ ve sertâc-ı hıyel-i âsfiyâya [7a] olsun ki, ümmet-i sâhib-i ibtihâc ve muhtâc-ı şefâ'atlerin ra'yet-i âyet-i izzet-i ⁸² *وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا* ile i'zâz ve bâb-ı sa'âdet-yâb-ı fütûhâtı miftâh-ı iftitâh-ı ⁸³ *إِنَّا فَتَحْنَا* ile meftûh kılup müjde-i âsâr-ı ve eftah lehu ⁸⁴ *فَتْحًا مُبِينًا* âyât-ı beyyinât-ı kesîrî'l-berekâtına selâtîn-i güzîn-i Osmâniyândan âlî-menkabet me'âlî-rütbet Dârâ-haşmet Ferîdûn-şevket Hûrşîd-râ'yet Bercîs-sa'âdet süreyyâ-menzilet sâhib-i merhamet ü şefkat mahz-ı âtîfet ü behcet taht-nişîn-i zamân hâdim-i Haremeyn-i muhteremeyn zemîn-i cihân-ı ma'delet-güster ra'yyet-perver pâdişâh-ı bahr ü berr ve şehinşâh-ı heft-kışver olan Sultân Ahmed ibn-i Mehmed Han-ı gâzîyü's-sıfâtı mazhar kılup, mefâtîh-i künûz-ı genc ü hazâ'in-i nusret ve mekâlîd-i tesarîf-i defâyin-i mürüvvet ü merhamet bi'l-cümle yed-i mû'eyyed-i hilâfet fâ'izü's-sürûrına tefvîz ve taklîd-i hidâyet-i Rabbâniyye ile te'yîd olunmuşdı. Vazîfe-i hilâfet-i Hakk celle ve alâ ve şerîta-i nebâyin-i Sultân-ı Enbiyâ ol bedî'ü'l-unvâna iktidâ ve minvâl-i [7b] abkariyyü's-şâna intihâ ve mevâkıf-ı ubûdiyyet-i hüsn-i kıyâm ve bedâyi'-i sanâyi'-i merkûmenin silsile-i esbâbında intizâm olup dâ'imâ **âyet:**

⁸² “ Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder.” (*Kur'ân*, Fetih, 48/3).

⁸³ “ Biz (sana) fetih verdik ...” (*Kur'ân*, Fetih, 48/1).

⁸⁴ “ ...Şüphesiz apaçık bir fetih” (*Kur'ân*, Fetih, 48/1).

emr-i şerîf-i mütehattimü'l-imtisâline ⁸⁵ emr-i şerîf-i mütehattimü'l-imtisâline imtisâl ü ihtimâm-ı tâm idilüp irâde-i ibâd ve âzâde-i şerr ü inâd ve mühîn-i erkân-ı dîn-i mübîn ile cihâd u gazâ ve cenâb-ı Hakk-celle ve alânın ulüvv-i inâyet-i sa'âdet-âyâtına tevekkül-i i'timâd ve sultân-ı taht-nişîn-i ser-suffe-i risâlet aleyhi efdalü's-salavât ve't-tahiyyet hazretlerinin mu'cizât-ı kesîrî'l-berekâtına tevessül ü istinâd eyleyüp, mukâbil-i hitâb-ı müstetâb-ı ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ olan mahzenü'l-cevâhir-i intâklarından güher-rîz-i istintâk buyurup ⁸⁸ hadîs-i şerîfinin mazmûn-ı latîfine dahi an-samîmü'l-bâl imtisâl zümre-i sahâbe-i kirâm-ı zevi'l-ihtirâm hazerâtının birinin taraf-ı hilâfında bulunan Yezîd'leri azâb-ı [8a] şedîd ile ta'zîb ve cezâlarını dest-i kahr ile tertîb ve tîğ-i âteş-tâb ile te'dîb olunmak için zimâm-ı umûrını bir vezîr-i âsaf-nazîrînin tedbîre teslîm eylemekdir. Binâ'en-alâ hazâ, gül-i gülşen-sarây-ı devletleri olup revnak-efzâ-yı sadâret-i uzmâ ve dâmâd-ı mâ-dâmu'l-âlfîleri olan İbrâhîm Paşa-yı gerdûn-rif'at hazretlerine cümle-i umûr tefvîz eyleyüp defa'ât ile mukâbele-i mühr-i tedbîrlerinde nice âsâr-ı fütûhât hüveydâ vü peydâ ve gülşen-i evsâf-ı pür-ittisâflarında Bülbul-i hâmim-i

Nazm

Re'y-i tedbîr-i sadr-ı a'zamîdir

Bâğ-ı fethin nesîm-i gülbîzî

Nesr

nağmesiyle gûyâ velvele-i tantanası evc-i âsmânı nev-be-nev pür-sayt u sadâ kaplar iken ve nice müddetden berü zîr-i zıll-ı pür-hümâ-yı devlet-i saltanatda bir âverde-i ni'met ü şefkat ve suffice-nişîn-i himâyet veistirâhat olup bilâ-hâciz-i hasîn cemî' müzâhameden emînler iken, zümre-i Kızılbaş-ı bed-ma'âş-ı dûzah-na'âş i'lânı müntic âğuşte-i hûn-ı [8b] helâk ve ısrârı bâdî-i galatîden ser-be-hâk olan izhâr-ı âsâr-ı habâset ü ihânetlerinden bir vechile dûr olmayup çâr-erkân-ı dîn-i pâk-ı nübüvvet ya'ni cihâr-yâr-ı güzîn *Rıdvânallâhu aleyhim ecma'in* hazretleri ki, her biri ihrâz-ı rütbe-i ser-suffe-i hilâfet-i hazret-i Şâh-ı Risâlet idüp cümlesi tebşîr-i serîr-i na'îm-i bâğ-ı cennet olmuşlarken ma'a-hazâ, zât-ı şerîflerinin her biri zîbiş-ı âsdâf-ı bahr-i cihân ve gevher-i

⁸⁵ "...Cihad eden kimselerin mertebeleri, Allah katında daha üstündür..." (*Kur'an*, Tevbe, 9/20), Müellif âyetle geçen "وَجَاهِدُوا" ifadesinin yerine aynı anlama gelen şu ifadeye kullanmıştır: "فَاتُوا"

⁸⁶ "(Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir." (*Kur'an*, Necm, 53/4).

⁸⁷ "...vahyolunan..." (*Kur'an*, En'âm, 6/106,145; İsrâ, 17/39; Kehf, 18/27; Ankebût, 29/45; Necm, 53/10).

⁸⁸ "Ashabım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine tutunursanız hidayete erersiniz." Beyhâkî, *el-Medhal ile's-Süneni'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Ziyaurrahman el-A'zamî, Kuveyt ty, s. 162-163 (152 numaralı hadis).

kamyâb-gân-ı kevn ü mekân bir dürr-i kirân-kıymet olup hısn-ı hasîn-i şer‘-i nebevî hisâr-ı metîn-i millet-i Mustafâvî ol derârî-i adîmü’l-mesel bîgâller ile tezyîn ve çâr-esvâr üzere üstüvâr kılınmıştır. Ol genc-i güher-sencin her küncine nigâh-ı ta‘zîm ile âvîze-i tahiyet ü teslîm etmeyüp gec-nigâh iden bed-sirişt ü rû-zîşt ve dil-siyâhların çeşm-i şâyeste-i haşemlerin nîze-i âteş-engîz-i intikâm ile nâ-beyanâ etmege ihtimâm olunup tîğ-i ser-tîz-i hüner-rîz ile nokta-i vücûd-ı habâset-âlûdların levha-i hıttâ-i hâkdan hakk olunmak âmme-i âlemîne umûmen [9a] ve selâtîn-i adâlet-âyîne husûsan cümle-i vâcibât ve kâffe-i müfterezâtıdan olmağla, ol berter-i kâfir-i bî-dîn-i la‘în-i dûzah-mekînlerin kâse-i ser-i şer-eserleri bâde-gurûr ve gaflet ile pür olup nihâd-ı bed-mu‘tâdlarında merkûz u mermûz olan habâset ü ihâneti derece-i kemâlde izhâr ve ısrâr-kâr eyleyüp zerresi revnakde mihr-i devvâr olan çâr-esvâr-ı hisâr-ı pür-envâr dîn-i peygamber-i Kird-gâr cânibine itâle-i lisân ve yâve-gûyâlık ile dühn-i cünbân oldukları ser-rişte-i râz-ı nihân gibi kûşe-i gûş-ı şehinşâhîye vâreste olmağın şîr-i şîmşîr ve gazanfer-i zafer- te’sîrleri ebân-an-ceddin Kızılbaş-ı dûzah-na‘âşların lühûm-ı a‘zâ vü kafalarıyla pervereş-yâfte olduğun icrâya teşmîr-i sâkk-ı himmet-i şâhâne ve nerîmânelerine ihtimâm-ı tâm ve Bağdâd-ı dârû’s-selâm muhâfızı vezîr-i Aristo-tedbîr Hasan Paşa-yı adîmü’n-nazîr hazretlerini ta‘yîn buyurılıp zeyl-i sahîfe-i harîta-i memâlik-i İrân’da mevcûd olan Kirmânşâhân’a bin yüz otuz beş [9b] senesinin mâh-ı Zî’l-hicce-i şerîfesinin yigirmi ikinci rûz-ı fîrûzunda Bağdâd-ı bihişt-âbâddan savb-ı me’mûrelerine teveccüh ü azîmet buyurdıklarında savlet-i celâcîl-i kıtâr iclâl-i nusret-âsâra tâkat-güdâz olmayup ra‘b [ü] herâs-ı dil-i bî-esâslarında bî-hadd ü bî-kıyâs hüveydâ olmağın tevâbî‘ât ü kasabâtı ile dâhil-i nişîmen-i me’men-i emân ü istîmân olmalarıyla bin yüz otuz altı senesi Muharremü’l-harâmının on dokuzuncı rûz-ı fîrûzunda şehir-i şehîre karîb mahalle vâsıl ve şehir-i mezkûrun yigirmi sekizinci rûz-ı nusret-efrûzunda debdebe vü şevket ve fer ü mehâbet ile eyvân-ı Kirmânşâhân’a dâhil olup çend mâh ü rûz güzzer itmedin bülbül-i rûh-ı pür-fütûhları bir mikdâr elem-zede-i nâhun-hâr-ı bimârî olmağla kafes-i teng-nây-ı sîneden evc-i mu‘âllâya pervâz ve azm-i lâne-i gül-geşt-i irem-i ferah-sâz buyurup cedd-i nâz-ı niyetlerine kassâm-ı ezel civâr-ı imâm-ı enâmda, bir mahallî âmâde kılup me’vâ vü makarr itmegin [10a] dest-i nesîm-i subh gibi vücûd-ı anber-âlûdların medfenleri olan bihişt-âbâda revâne olduğu haberi dervâze-i mesâmi‘-i âlemi lebrîz-i keder itmekle dîvân-ı ma‘delet-penâh-ı kişver-sitân-ı destgâh-ı pâdişâhîde mesned-nişîn-i mansıb u câh olan vüzerâdan merhûm u mağfûr-ı

vâsıl-ı ilâ rahmetüllahi'l-gafûr hazretlerinin nûr-ı hadeke-i çeşm-i sitâre-i ikbâl ve nev-nihâl-i hadîka-i gülzâr-ı ömr-i kühen-sâlleri olan mahdûm-ı âlî-mikdârları gibi vezîr-i âsaf-re'y-i saff-ârâ ve müşîr-i müşteri-fitnat-i ceng-âzmâ ve neheng [ü] peleng lücce-i kûh-ı vegâ ve şinâver-i dilâver-i kulzûm-i heycâ fâris-i meydân-ı şecâ'at hâris-i kühsâr-ı mehâbet olmaduğın zamîr-i münîr-i hûrşîd-tenvîrlere rûşen olmağla hemân ol an vezîr-i nîk-tedbîr-i rûşen-zamîr ya'ni Ahmed Paşa-yı felek-serîr hazretlerini Basra vâlisî iken mevrûs-ı peder-i sa'd-ahterleri olan Bağdâd-ı bihişt-âbâda muhâfız buyurilup envâ'-ı [10b] müfâhare-i tahsîn ile memâlik-i Îrân'ın Hemedân cânibine fermân buyurılan asâkir-i bî-şümâra dahi serdâr nasb u ta'yîn buyurulmağın tıynet-i müşîrâne-i vezîrânelerinde muzammer ü muhammer olan şecâ'at-ı dilîrânelerin ibrâz u izhâr ve eblak-süvâr-ı himmet olup memâlik-i Îrân'a imâle-i licâm-ı hink azîmet-i refref-ikdâm buyurdıklarında tilâl ü cibâl değil tâs-ı fûlâd-ı çarh-ı anîd dahi bâng-ı sadâ-yı dûr-şinîd-i azm-i ikbâlleri ile pür-ahenk ve pür-tanîn olup zeyl-i sahîfe-i memâlik-i Îrân'da Kirmânşâhân dimekle şehîr olan şehri-i letâfet-pezîr çünkü merhûm ve mağfur vâlid-i mâcidlerinin eyyâm-ı hayr-encâmalarında mensûbatı olan kurâ vü kasabât-ahâlîleri ile habl-i metîn-i emânı gerden-i cân-ı nâ-tüvânlarına beste kılmak ile gülû-yi cânların rehâ-yafte-i tîğ-i cân-sitân-ı bî-emân kılup her bir mahalle berây-ı ra'yyet-perveri birer ağa-yı kâr-güzâr-ı ta'yîn ve etraf [ü] eknâf ber-minvâl-i muharrer hıfz [11a] u hirâset olunup asâkir-i mevfûre için mahall-i mezkûrda meks ü ârâm etmek mühim ü muktezî olmağın ser-cümle tevâbi'ât ve sipâh ü leşker-i nusret-destgâh-ı cây-i merkûmî âsâyişgâh idüp mukaddem-i meymenet-şiyem ve ferhunde-kademlerine her-bâr çâr-çeşm-i terakkub u intizâr iken iclâl ü ikbâl ile paşa-yı adîmü'l-emsâl hazretleri dahi Bağdâd-ı bihişt-âbâda mütesellim vaz' ve ber-vech-i müsâra'at savb-ı me'mûrelerine dikkat ve sene-i sitte ve selesîn ve mi'e ve elf Ramazân-ı şerîfinin yigirmi üçüncü rûz-ı firûzının bir dem-i meymenet-şiyeminde şehre karîb mahallde meks ü ârâm ve birkaç rûz-ı nevrûz âsâyiş-i kıyâm idilüp ser-â-pâ huddâm-ı zevi'l-ihtirâm ve asâkir-i nusret-encâmın kasr-ı hâtırları müsta'id-i inhidâm ve tezelzül üzere iken feyz-i teşrîf-i kudûmları ile gûyâ müceddeden binâ vü ihyâ ve kâlib-ı bî-rûhlarına rûh-ı cedîd-i câvîd ilkâ olunup

Nazm

Sanki mürde dîle rûh eyledi Bârî i'tâ

Merhabâ ey kerem-i lutf-ı cenâb-ı Mevlâ

[Nesr]

zemzemesiyle kimi arz-ı hâl-i pür-melâl ve kimi

Nazm

[11b] از برای سبرویت جان بر لب امدہ
باز کرد دیایزاد چبست فرمان شما

[Nesr]

terânesiyle tebrîk-i makdem-i meymenet-şiyemleri kılup zümre-i serden geçdiyân dahi

Nazm

Cânlar fedâ yolunda senin, terk-i ser değil
Terk-i ser etme kullarına, bir hüner değil

Nesr

diyerek hâkpây-i rağbet-şiken-i hâssiyet-i kimyâ-eserlerine ruhsûde kılmalarıyla berây-ı def'-i metâ'ib sūr-at-i seyr-i sefer mahall-i mezkûr birkaç rûz-ı fîrûz âsâyişgâh ü makarr idilirken mukaddemâ merhûm ve mağfûr peder-i sa'd-ahterlerinin zamân-ı hayâtlarında Kirmânşâhân'ın tevâbi'ât-ı kasabâtından Sungûr demekle meşhûr kasaba ahâlîsi mahzen-i âmîzeş-i ittihâdda teng-güşâ-yı harîr-i muvâneset olup kuvve-i habâsetlerinden endâze-peymây yeke-tâz-ı itâ'at ser-i sâ mânlarına ser-dâde olmamağın mest-i mey-i nahvet-i gurûr olup pây-i serhûşî ve bî-hûşîlerin havza-i itâ'atdan dûr vaz' itmeleriyle dâ'ire-i şefkat ü merhametden mehcûr olup hisâr-ı mezkûrın kal' ü kam'ına asâkir-i mansûre ile amucaları sa'âdetlü [12a] Ali Paşa hazretleri ki, ol hîn-i ferahkarînde dahi tûğ-ı pür-fürûh ile çerâğ buyurulmamışdı. Anlar me'mûr olmalarıyla dest-i himmet-i dikkat ile kâse-i billûr gibi hisâr u seng top [u] tûfeng ile rahnedâr ve birkaç gün mürûr itmedin sūr-ı mezkûrun ekser mahalli münhedim ü meksûr olmağla hamîyyet-i İslâm zuhûr idüp *Elhamdülillahi'l-melikü'l-gafûr* bî-hadd u aded ol Yezîd-i sermedlerin ser-i nedâmet-eserlerin sînelerinden dûr ve şu'le-i tîğ-i âteş-tâb ile hân mân-ı cân u tenlerin makhûr ve sığâr-ı tıfl-ı endek-sâl ve inâs-ı köhne-pâlâs-ı bed-fi'âllerin esîr-i bend-i kallâb-ı pertâb-ı zafer-te'sîr idilüp muzaffer ü mansûr cânib-i asker-i zafer-

me'sere hurrem ü handân ve mesrûr avdet itmeleriyle asâkir-i mevfûreye *el-minnetullahi Hayyu'l-Kadîr* hâric ez-ta'bîr ü takrîr sürûr-ı tâze hâsıl ve behcet-i bî-endâze vâsıl olmağın bu sürûr-ı nusret bâdî-i izdiyâd-ı gayret-i hamîyyet-i dilîrâne-i serdâr-ı kâm-kâr-ı gerdûn-rif'at olduğundan mâ'adâ istihsâl-i [12b] rızâ-yı pâdişâh-ı süreyyâ-menzilet etmeğe teşmîr-i sâ'id-i himmet ü dikkat buyurup fezâ'il-i cihâd ve semerât-ı cidd ü ictihâd mevâzi'-i adîdede dahi mastûr u muharrer olmağla binâ'en-âlâ-hazâ ol sûtûde-gevher paşa-yı mülk-i manzar hazretleri şitâbân-ı maksûd-ı aslî olan sûy-i Hemedân'a su gibi revân ve kal'a-i mezkûrî muzâfât-ı memâlik-i mahrûse-i şâhâne kılmağa niyyet buyurup mecmû'-ı mücâhidîn ü muvahhidîn ve mübârizân-ı dîn ve dilîrân-ı râh-ı yakîn nusret-i hayrî'n-nâsirîn ile rahş-ı bâd-pây ve cihân-peymâlara süvâr olup ez-cümle ol şehsüvâr-nehmetin şükûh-ı zîşân cünbiş-i Rüstemâne ve dilîrâneleriyle sene-i merkûmenin şehr-i Şevvâl-i mükerrerminin sekizinci rûz-ı fîrûzunda sihr-i âyînedâr-ı tîz-dest mir'ât-ı mihr-i tâb-nâkin, bâm-ı tâk-ı âlî-revâk-ı çarha âvîhte ve şu'â'ı feyzi ile sâhayif-i âlemi âmîhte ve pertev-i kahr ile harman-ı hâtır-ı â'dâyı sûhte eyleyecek *tevekkeltü ale'l-Hayyi'l-Kayyûm*

Nazm

Cibîni kim seher-i rûz-ı ıyd-ı nusretdir
Süvâd-ı perçem-müşkîndir şebb-i nârı
Gubârına ire her şehsüvâr- [13a] endîşe
Ne denlü rahş u hayâle virürse meşvârı

[Nesr]

mefhûmınca bir esb-i sabâ-reftâra süvâr olup nertebe-i fezâ-yı tahayyülde kemiyyet-i kilik-i anberîn licâm tahrîk-i tâz-yâne-i ihtimâm ve evsâfı sür'at-i seyrini tahrîre himmet-i tamam etdi ise çâre-sâz olmayup zebân-ı cânı hayret olmuştur. Ol saff-şiken-i â'dâ fer ü iclâl-i dirâyet-dârâ ile kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil iderek te'ennî ile âğâz reftâra tâkat-güdâz olmayup ol dilîr-i ma'reke-ârâ-yı şecâ'at ve hâris-i kühsâr-ı mehâbet olan serasker-i sabâ-sür'at hazretleri şehbâz-ı bülend-pervâz-ı nahcîr-bârre şitâb etdüğü gibi dilâverân-ı nerre-şîrândan nicesin intihâb ve mâh-ı mezbûr u mezkûrun onıncı rûz-ı nevrûzunda Hemedân'a bir sâ'at karîb ve imâretten bî-nasîb Yenice demekle ma'rûf karyenin dâmânın sâye-endâz-ı iclâl ve sâyebân-sâz-ı ikbâl buyurup etrâf-ı eknâfında olan ahâlî-i kura vü buldânın cümlesi hısn-ı Hemedân'a tahassun itmeleriyle ol peleng-i

kûh-ı vegâ [13b] ve neheng-i şînâver-i kulzûm-ı heycâ olan zât-ı âlîşânın tıynet-i müşîrânelerinde muzmir-i mâye-i şec'-i dilîrâneleri gûze-i zarf-ı tahammüle sığmayup teraşsuh itmekle kal'anın dîvârına mülâsık olan bâğçeler ser-â-pâ gürûh-ı mekrûh-ı revâfız ile hâr-ı muğlân gibi leb-â-leb olduğun müşâhede buyurup bî-mehâbâ ol cânibe imâle-i licâm-ı rahş-ı bâd-pây-i sebûk-reftâr buyurmalarıyla bir iki sâ'at çarha cengî olunup ol gürûh-ı enbûhdan nicesin azâb-ı elîm-i cahîme irsâl olunmağla sürûr-ı mevfûra bâdî ve ertesi rûz-ı fîrûz ez-lutf-ı Hâdî ber-minvâl-i muharrer güzër itmekle cem'-i asker ve tevâbi'ât-ı lâzîme-i ceng ü cidâl olan âlât u edevât ve top u tûfeng-i ejdehâ-sıfatlar ile mâh-ı mezbûrun on ikinci eyyâm-ı ferah-encâmde resîde-i sahrâ-yı bî-hemtâ-yı Hemedân olmağla ol hîn-i ferah-karînde hemân hayme-i ikâmet vaz' olunmak fermân buyurılıp sahn-ı sahrâ-yı Hemedân hayme-i hibâb-ı deryâ-yı nîlgûn gibi [14a] tınâb-ender-tınâb ve ser-tâ-pâ çetr-i mülevven ü müzeyyen ile zînet-yâb oldukda rûy-i inkıyâdı atabe-i itâ'ate nihâde kılup şâyeste-i lücce-i nâr oldukları kâr-ı habâset-âsârlarına tevbe vü istiğfâr ve ez-dil ü cân çehâr-yâr-ı güzîn-i peygamber-i cenâb-ı Hayy u Mennân hazretlerine muhabbet ü îmân itmeleriycün derûn-ı Hemedân'a nâme-resân irsâl ü îsâl olundukda netice-i cevâbları kârlarında ısrâra müntic olmağla irtifâ'-ı semt-i bârûsı müsâhet-i samâk ve inhifâz-ı umk-ı handakı mevâsıl-ı merkez-i hâk azamet-i hısnında şöhre-i cihân ve üstûvârı metânetle nâdire-i devrân olan Hemedân'ı hisâr içün sene-i merkûme Şevvâlinin on dördüncü rûz-ı fîrûzunda serasker-i nâmîdâr-ı gerdûn-vakâr hazretleri asâkir-i bî-şümâr-ı nusret-intizâra fermân buyurup asâkir-i mansûre ve mevfûrenin kadîmî meteris-keş olan yeniçeri ve cebeci ve topcı ve top arabacısı dilâverleri imtisâl-i fermân-ı lâzîmü'l-imtisâl [14b] kılup fevc fevc meterise şitâb itmeleriyle üzerlerine ağa vekîli olan dergâh-ı âlem-penâh yeniçeri ocağı rûsûmunda turnacı-başılık pâyesin ihrâz eden Sâlih Ağa umûr-dîde ve kâr-âzmûde ceng ü muhârebe[de] sâlih nefsinde bahâdır ağa olmağla ocaklarının kâ'ide-i kadîmesi üzere âyînlerin derece-i a'lâda icrâ ve orta kol ki, Bâb-ı Feth ta'bîr olan mahallidir, meterise bî-mehâbâ gürîz ve cânib-i yesârında Bâb-ı İsfahân ile unvân bulan tarafa doğru yeniçeri dilâverlerinin tamâm olduğu mahalden devletlü dilîr-i zamân ve serasker-i nîk-tedbîr-i cihân hazretlerinin kethudâları Hasan Ağa kulları piyâde levendâtı ve tûfengcileri ki, bî-dirhem ü denk tûfeng-endâzlar ve kalpaklu ta'bîr olunanlar ki, gönûlbâna mûmâsil ü müşâkildir. Ve taşra ağaları bâ-cem'ihim tevâbi'ât u levâhıklarıyla meterise girüp ve anların nihâyet bulduğu mahalden Karaman

Beglerbegisi Mehmed Paşa, kapısı halkıyla ve Karahisâr-ı Sâhib sancağı mutasarrıfı Mısırlı Mehmed Paşa, ve Kırşehir mutasarrıfı Arslan Mehmed Paşa [15a] tevâbi‘ ü levâhıklarıyla meterise gürîz ve Şehrizor vâlîsi vezîr-i mükerrerem sa‘âdetlü Kara Mustafâ Paşa hazretleri ki, merhûm ve mağfûr vâlid-i mâcidlerinin çerâğ-ı efrûhtelerindendir, anlar meteris alup taraf-ı yemîn ad olunan sağ kol cânibinde sipâh ve silahdâr terakkîlûleri dilâverleri anların nihâyet bulduğu mahalden Mar‘aş Beglerbegisi İbrâhîm Paşa Adana eyâleti askeriyle, anların nihâyet bulduğu mahalden Kürdistân Beglerinden Derne Begi kendü askeriyle meteris alup İsfahan kapısı tarafında meteris almak bir vechile seng-lâh olduğundan mümkinî bulunmayup cânib-i yesârında Erdelân Beglerbegisi Hâne Mehmed Paşa, Baba aşîreti ile meteris alup anların meterislerine karîb Mûsul Beglerbegi’si Hüseyin Paşa, kapısı halkı ile meteris alup etrâf [u] eknâfî hâle-misâl fi’l-hâl hisâr ve yer yer top-ı kal‘a-kûb-ı ra‘d-âşûblar kurılıp şehr-i mübârek-i merkûmun on dördüncü rûz-ı fîrûzunda meterise gürîz iden adüvv-keşler ejdehâ-peyker sâ‘ika-girdâr toplara ⁸⁹ [15b] *فِيهِ ظِلْمَاتٌ وَ رَعْدٌ وَ بَرْقٌ* zemzemesiyle cevânib-i erba‘adan âteş urup ceng-âşûb ulaşup âvâze-i ra‘d dâdgîr-i çarha irişüp her topun narra-fîl belki sûr-ı İsrâfîl gibi âvâz-ı vâcibü’l-ihtirâz ve mûcib-i ihtizâzını istimâ‘ iden bed-nihâdlar ⁹⁰ *يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَرَارَ الْمَوْتِ* fehvâsıyla kemâl-i dehşet ü vahşet-i mevti isgâ ve seng-i top u tûfeng bî-dirhem ü denk ol bî-direnklere *أَيُّمًا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ* ⁹¹ *مُشِيدَةً* peyâmını inhâ ve kuvvet-i bâzû-yı gayret ile şast-i zihgîrden rehâ bulan tîr-i zafer-te’sîr-i ⁹² *وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَّطَرًا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ* hâlini fark ser-i nedâmet-eserlerine nevk-i peykân-ı bî-emân ile inşâ ve suy-i kibriyâdan berây-ı recm-i şeyâtîn endâhte olan şihâb-ı sâ‘ika-âyîn gibi pey-â-pey her taraftan hevâî humparalar ile rağmen li’ş-şeytânî ve hizbihi ⁹³ velvelesiyle gûyâ olarak geşt-i zâr-ı sîne-i nâ-hemvâr-ı nâ-tuvânlarına ve harman-ı serr ü sâ mânlarına seng-pâşlık idilirken hengâm-ı cengde bâ-lisân-ı hîle [16a] ve dîrûğ defa‘ât ile ol gürûh-ı mekrûhun baş ve buğları rûy-i emân-ı zîr-i perde-i hîleden arz idüp ümmîd-i şebhûn ile dahi birkaç def’a ba‘zı ser-behâk-i hûn olmak mukadder olan mel‘ûn ebedler taşra çıkup dilâverân-ı nusret-makrûnların tîğ-i bî-emânlarından berk-gâh belki meddâh gibi kehkeşân-ı feleğe su‘ûd iderler ise

⁸⁹ “... onda karanlıklar var, bir güreleme bir şimşek var” (*Kur’ân*, Bakara, 2/19).

⁹⁰ “...Ölüm korkusuyla, yıldırım seslerinden parmaklarını kulaklarına tıkarlar...” (*Kur’ân*, Bakara, 2/19).

⁹¹ “Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır...” (*Kur’ân*, Nisa, 4/78).

⁹² “Onların üstüne bir azap yağmuru yağdırdık. Bak, suçluların akıbeti nasıl oldu.” (*Kur’ân*, A’raf, 7/84).

⁹³ “Şeytân ve taraftarlarına rağmen.”

rehâ bulmak emr-i muhâl olmağın, kâse-i lebrîz-i hayât olan ser-i nedâmet-eserlerin vârun idilüp mütevâliyen pencâh rûz kallâb-ı saht-ı ihtimâmdan pertâb olan nâvek-i hadeng-i cân-güzâr ol reftâr i ‘vicâc iden revâfızın sîne-i pür-tef ve tâbların hedef ü âmac kılınurken ⁹⁴ وَسَاوَرُهُمْ فِي الْأَمْرِ mütehattimü’l-imtisâline imtisâlen meclis-i âlîlerinde kâbil-i hitâb-ı meşveret olmaklığa sezâ vü elyak dîvân-ı ma‘delet-penâh kişver-sitân-ı destgâh-ı pâdişâhîde mesned-nişîn-i câh olan Şehrizor vâlîsi Mustafa Paşa hazretlerini umûr-ı meşverete da‘vet buyurilup ve sâbıkâ vekîl-i umûr-ı saltanat-ı uzmâ olan Çorlulu Ali Paşa merhûmun [16b] hazînedârlıkları hizmetinde neşv [ü] nemâ bulup tedbîr-i bî-taksîri alemgîr ü hüveydâ ve kâr-güzârlıkları âyîne-i şuhûdda sûret-nümâ olmağın ihrâz-ı rûtbe-i bülendî idüp ıstabl-ı âmire-i hüsrevânîde dört sâl mütevâliyen mîr-âhûr-ı evvelik ile suffe-nişîn-i kâmrânî ve pây-e hüma-sâye-i fer ü haşmet-i şehinşâhîde sâye-endâz-ı âsmân-peymâ-yı deşt pehnâ-yı cihân-bânî olan Hasan Ağa hazretleri ki, meydân-ı sadâkatde dahi âsâr-ı nişân izhâr etmek için ordu defterdârı nasb idilüp irsâl olunmuşdı, anları dahi umûr-ı meşveret-i dîn ü devlet için hayrhâh-ı celâdet-i saltanat olup erbâb-ı tefekkür ve intibâh olmak ile dâ‘imâ sâye-endâz-ı iclâl buyururlar iken mevcûd olan mîr-i mîrân-ı merkûmân ile da‘vet ve sâhib-i livâ-i Kürdistân ve rû‘esâ-yı asâkir-i bahâdırlardan nice umûr-dîde ve kâr-azmûdeleri bu umûr-ı meşveret için ihzâr-ı hâkpây-i sa‘âdet-nisârları buyurup şâhid-i matlûb-ı nâzenîn zübde-i selâtîn olan kal‘a-i metîn ve hisâr-ı hasîn dâhil-i perde-i nişîmen-i tasarruf [17a] ne vechile mir‘ât-ı kâ‘inâtda hüveydâ vü sûret-nümâ olur deyü cümleye imâle-i nazar-ı âtîfet-eser buyurduklarında ser-cümle-i müstağrak-ı miyân-ı lücce-i tahayyür ve subha-girdân-ı tefekkür iken berîd-i huceste-nüvîd gaybı meşşâtkân-ı râst-ı dilâne haber vermekle kerhgîr-i arûs-ı zafer-melbûsa böyle şânezen-i melâhat olmuşlardır ki, hasânet ü metâneti derece-i gâyetde olan hisârları rahnedâr etmege henüz lağm-ı sarsar-ıktidâr-ı sâ‘ika-girdârdan gayrı bir dilâver-i kâr-güzâr olmayup dâ‘imâ netice-i umûrî münekkâ-yı bâlîn surûr-ı mevfûra müntehî olur deyü lebb-i cünbân-ı dehân olduklarında zihn-i dakîka-dân-ı müşîrânelerinde dahi bu husûs cümle kâra müreccah ü savâb görülüp kâr-nîgûnun te’hîrinde çend-ân zamân-ı mürûrîde şâyân olmamağla hemân bir an güzêr itmedin ol kâr-nîgûnun tekâpûsunda dâmen-dermiyân ve tîşe-hârâ-i şiken-pîşe ile birkaç mahallini bâsid-i ta‘b ü tâbiş-i kâviş olunmuşken derûn-ı kal‘ada mutarassıd-ı hîle olup

⁹⁴ “İş konusunda onlarla istişâre et.” (*Kur’ân*, Âl-i İmrân, 3/159).

dâ'imâ kârı istifsâr-ı halleriyle [17b] güzâr iden melâ'în bulup tekrâr cây-i âhirde birkaç mahalli dahi sad renc ü mihen ile kâviş ve mahzen-i sûziş âmâde vü müheyyâ kılup ser-â-ser cevâhir-i barut ile tezyîn ve bisât-ı lâzimesiyle ârâyiş idilmekle sene-i merkûme Zi'l-hiccesinin on ikinci rûz-ı fîrûz-ı nusret-efrûzunda ki, sıyâh-ı fâlıkü'l-esbâh-ı pür-felâh kenâr-ı kulle-i kal'a-i sipihr-berrînden ilm-i zerdûz-ı nusret-efrûzını arz u ayân kıldıkda hemân paşa-yı celîlü's-şân ol an her tarafda olan lağımlara âteş urulup her sınıf bulunduğu lağımın şikâfindan derûn-ı kal'aya tîğ-i uryân ile şitâbân-ı revân olmak üzere fermân buyurulmağın ber-mûceb-i fermân-ı vâcibü'l-iz'ân lağımlara âteş urulup henüz dîd-ı duhân-ı ebr-i sâ'ika-bâr ref' olmadın kal'aya yürünüp bir âşûb-ı hengâme-i rüstehîz-i fitne-engîz kopmışdır ki, velvele-i âşûb mahşer-i bu âşûb-gâhın miyânında belki sadâ-yı hende-yi kebk-i dürrîye berâber gelürdi. **Âyet:** ⁹⁵ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ ile dervâze-i mesâmi'-i cunûd-ı [18a] muvahhidîn pür olmağla her bir dilâver-i nerre-şîre berâber arz-ı şüc' idüp taraf-ı bed-nihâd ve dil-siyâhlardan feryâd-ı vâveylâ ve âh ve cânib-i müslimîn sâhib-i cihâddan gülbâng-ı alemgîr-i "Allah Allah" âsmâna peyveste olup sarsar-ı sadmet ve hamle-i savlet-i gâziyândan sipihrîne kıbâb-ı aks-endâz ve fûlk-i felek, tahta tahta yerinden lu'bede-bâz olup bu ahvâlî müşâhede buyurduklarında hamîyyet-i müşîrâneleri tecâvüz-i hadd-ı şekîb etmekle bi'z-zât ol dilîr-i zafer-me'âsîr-i sûtûde-sıfât müsta'înen billah ve tevekkeletü ale'l-Hayyi'l-Kayyûm zemzemesiyle orta koldan ⁹⁶ emr-i وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَاتِلُ اللَّهُ أَغْنَيْتُ عَنْ مُضَاعَفَةٍ مِنَ الذُّرُوعِ وَ عَنِ عَالٍ مِنَ الْإِطْمِ ⁹⁷ lillahi'l-hamdi ve'l-minneti mahz-ı hayr-ı âlemiyân olan vücûd-ı behbûd u kerem âlûdlarına âlât-ı câriha vü zâhîmeden vikâye-i Samedâniyyede muvakkî ve me'mûn olup nice gazâlar ile memnûn olarak derûn-ı kal'ada Musalla Tepesi ta'bîr olunan mahalde keşîde-i licâm-ı eblak refref-ikdâm buyurduklarında tebrîk-i ıyd-ı nusret iden [18b] mîr-i mîrân-ı merkûmâna gencîne-i ihsânlarından nüvâziş-i firâvân ile ihsânlar olunup mahzen-i kerem-i kerîmânelerinden ceyb-i gâziyâne dahi dirhem ü dînâr cûybâr gibi seyl-âb ü revân olmağla her bir tîğ-i mîğ reng-i gâziyân sehâb-ı hûnbâr gibi sahn-ı zemîne nevk-i tîğlarından ceyhûn-hûn sürh-serân revân ü seyl-âb etmekle mânend-i hubâb deryâ-yı nîlgûn ser-i nedâmet-eserleri mevce-i

⁹⁵ "Onlarla savaşın ki, Allah onlara sizin ellerinizle azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin, mü'min topluluğun gönüllerini ferahlatsın ve onların kalplerindeki öfkeyi gidersin." (Kur'ân, Tevbe, 9/14).

⁹⁶ "Allah yolunda savaşınız." (Kur'ân, Bakara, 2/190).

⁹⁷ "Allah'ın (c.c.) koruması zırhlardan daha fazla koruyucu ve bolluktan (sayıca çokluktan) daha yücedir".

hûn üzere gavgater ve ten-i bî-serlerinden nice tilâl ü cibâl ve cezîreler zuhûra gelüp bu hengâm-ı nusret-encâmda harbeler lisân-ı hâlîle sîne-i adû-yı mahzûle⁹⁸ اَلَمْ تَنْسَخْ لَكَ صَدْرَكَ⁹⁸ âyetin tilâvet ve şîr-i şimşîr⁹⁹ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ⁹⁹ hâlini hikâyet idüp seng-i top u tûfeng püşt-i a'dâyı şikest idüp¹⁰⁰ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ¹⁰⁰ sırrı bâhir ve hamdü senâ-yı firâvân sûy-i âsmâna revâne olmağla¹⁰¹ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ¹⁰¹ neş'esi zâhir ve beş sâ'at mikdârı derûn-ı kal'ada ceng ü cidâl ve harb-ı kîlâl iştigâl bulup âkıbet¹⁰² إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا¹⁰² [19a]¹⁰³ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ¹⁰⁴ ser- burc-ı felek-evcine râyât-ı feth-âyât nasb olunup bir mikdâr revâfızın Lutî ta'bîr olunan eşkıyâlardan baş ve buğlarının dârû'n-nedvesine tehassun idüp ertesi ale's-sabâh be- feyz-i fâliku'l-esbâh anları dahi hâr ü hass gibi cereyân-ı âb-ı fenâ ve ser-i nedâmet- eserleri zîr-i semm-i semend cünûd-ı zafer-mev'ûdda hemcû-gerd-i hevâ kılınup *el-hamdülillah el-Melikü'l-Müte'âl* pîşânî-i semend-i ikbâllerinde münakkaş olan sabâhü'l-hayr nusret hüveydâ oldıkda ıyd-ı nusret ve nevrûz idilüp mâh-ı mezbûrun on beşinci rûz-ı fîrûzında otak-ı âlî-revâk-ı süreyyâ-nitâklarından derûn-ı şehir-i şehîrde Nevruz Ali nâm kimesnenin eyvân-ı tâkını mukaddem-i feyz-pezîrleriyle tenvîr buyurduklarında baş çukadarları Osmân Ağa kullarını bu haber-i meserret-eser ile atabe-i sa'âdet-penâh-ı pâdişâh-ı heft-kişver tarafına irsâl buyurmalarıyla bir vechile mutasavver değil iken Hemedân'dan [19b] on sekiz günde Âsitâne-i sa'âdete vâsıl olup haber-i nusret-esere çâr-çeşm terakkub u intizâr oldukları hasebiyle azîm izhâr-ı beşâset ü sürûra bâdî olup beşâret-i meserret-i bî-gâyet için rağmen li'l-adüvv şehir donanması fermân olunup bir rûtbe sürûr-ı mevfüra bâ'is olmuştur kim hâric ez-ta'bîrdir. El-minnetü lillâh ol hengâm-ı ferah-nişânda gülistân-ı tab'ımın her nev-nihâlî pür-berk-i nevâl ve her hâr gülbin-i bî-mikdârı bir gül-i âşûfte-cemâl olup bülbül-i endîşe-i hoş makâlim hezâr nağme-i refât ile cünbân-ı pür-vebâl iderek târîh-i sâl-i nusret ittisâlini zebân-ı kilik-i bedi'ül-beyân ile der-hemvâr-ı âbdâr-vâr keşîde-i silk-i i'tizâr kılınmıştır.

⁹⁸ “(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?” (*Kur’ân*, İnşirah, 94/1).

⁹⁹ “Üzerinden kaldırmadık mı?” (*Kur’ân*, İnşirah, 94/2).

¹⁰⁰ “Belini büken yükünü” (*Kur’ân*, İnşirah, 94/3).

¹⁰¹ “Senin şanını yüceltmedik mi?” (*Kur’ân*, İnşirah, 94/4).

¹⁰² “Şüphesiz güçlkle beraber bir kolaylık vardır.” (*Kur’ân*, İnşirah, 94/5).

¹⁰³ “Gerçekten, güçlkle beraber bir kolaylık vardır.” (*Kur’ân*, İnşirah, 94/6).

¹⁰⁴ “Öyleyse, bir işi bitirince değerine koyul. Ancak Rabbine yönel ve yalvar.” (*Kur’ân*, İnşirah, 94/7-8).

Târîh-i Hemedân-ı Zîşân

Tutsun âfâkî sarîr kalemim velvelesi
Safha-i vafına lâyıkdır anın yüz sürme
Kûşe-i dâmenine yüz sürüp ol zîşânın
Gayri dâmâna nasîb etmeye Hakk yüz sürme
Rûşenâ olmak için Bâsra-i ahteri çarh
İktihâl itmededir gird-i derenden serme
Hemedân hısnını cebren alup Ahmed Paşa
[20a] Habbezâ böyle gerek kal'aya asker sürme
Fâtih-i milket-i İrân yazayım vafını kim
Arsa-i himmetine böyle olur at sürme
Dâ'imâ hizmet-i da'vâtın âyet ol zîşânın
Ruh-ı itmâma dilâ destini zinhâr sürme
Zâde-i merdüm-ebken etdi gözünden beni çarh
Dilerim hâk der-i âtîfetinden serme
Öyle bî-berk ü nüvâbında değildir bu kulun
Derki cûd ü inâyetden efendim sürme
Nut'-ı târîh-i belâgatda sana yok hem-pâ
Ferzacak durma işin ola piyâde sürme
Esb-i kilimi bu vâdîye sürelden oldı
Dîde-i nazmımın ârâyişi Nâdir serme
Dîde rûşen ki, hele milcek himmet eyle
Çekdiler dîde-i fethe Hemedân'ı serme

Nesr

Bu endîşede iken hâtır-ı sefâ-âyîne ol sürûr-ı mevfûr ile bir târîh-i nev-zuhûr dahi hutûr etmekle lutfına mağrûren keşîde-i silk-i sûtûr kılınup küstâhâne-i pîş-i huzûr-ı müstevcibü's-sürûrlarına arz olunmuşdur.

Târîh-i Diğer Hemedân

Çâr-pârile çıkup raks iderek endîşem
Didi bir sûret-i âhirde dahi kıl-i inşâ

Mazhar-ı lutf ide gör kendini [20b] Nâdir durma
Ki, bu demde kerem ü lutfâ hadd olmaz zîrâ
Bî-bahâ yazmağa sa'y itdim, edâsız oldu
Atf-ı zihn eyleyüp andımsa terettübe imlâ
Hâtif-i müjde-resân târîhin âhir didi yaz
Hemedân mülküni feth eyledi Ahmed Paşa

[Nesr]

velvele ve tantanasını şevk-ı kudûm-ı nusret ile nây-ı kalem-i hoş-âvâz resîde-i evc-i şehnâz kılup âlem-i âğâz âyîn-i semâ'-ı safâ etmekle nesîm-i anber-şemîm-i haber-i zafer-meşâm âlemi tesnîm ve bûyâ kılmağla cânib-i pâdişâh-ı İskender-câh ve şehinşâh-ı encüm-sipâh hazretlerinden bi'z-zât reşhesi sermâye-i feyz-i hayât-ı cavidân olan kılki mu'ciz kelimâtları ile ikrâm u ihtirâm ve efrâd-ı nev-fîr-i meserret-bahşâ-yı letâfet-encâm ile hezâr nahîf du'âyı müş'ar kelimât-ı pür-nikât ve mahzen-i âtîfet-ârâ-yı cihân-perverlerinde perverde vü ârâyış bulan hil'at-ı ser-â-ser pûş-ı fâhire ve tîğ-i murassa'-gılâf-ı şeffâf-ı pür-cevâhirlerden bir hil'at-ı fâhire-i semmûr-ı fâ'izü's-sürûr pür-zîbü zîver ve bir tîğ-i murassa-ı gılâf-ı [21a] girânbahâ-yı mücevher mîr-âhûr-ı sâni izzetlû Ahmed Ağa kullarının yediyle irsâl ve dâhil-i tâk-ı âlî-revâk iclâl ü ikbâl olmağın merâsim-i ta'zîm-bahşâyış-i mülûkâneyi bî-tâ'lim ü telkîn tıynet-i müşîrânelerinde olan âdâb-ı vezîrâneleriyle icrâ ve câygâh-ı bûsgâhların lebb-i edeb-i tekrîm birle telsîm ve kâi'de-i kadîm üzere ibtidâ hil'at-ı fâhirei ilbâs ve sâniyen tîğ-i süreyyâ nişânı miyân-ı vezîrâneleri kılup beste-i hatt-ı hümayûn-ı şevket makrûn feth ü kırâ'at buyurilup derûnunda münderîc olan du'ây-ı firâvân-ı pür-nikâtdan hâsıl olan safâ âmme-i âlemîne sermâye-i sürûr u neşât-ı mevfûr olup sâye-i devlet ü haşmetlerinde mevcûd hengâm-ı nusret-i nâ-ma'dûd olan Şehrîzor Vâlîsi Kara Mustafa Paşa hazretleri ki, nihâlistân-ı gülîstân-ı devlet-serâlarında bî-berk ü nevâ iken reşha-i zülâl-i âtîfetleri ile beyne'l-âkrân serûser-efrâz gibi ser keşîde ve mümtâz ve vezâret ile imtiyâz bulmuşdur. Anlara dahi bir semmûr-ı fâ'izü's-sürûr ilbâs olunup ve sâ'ir tahrîr ü beyân [21b] olunan mîr-i mîrân-ı merkûmâna alâ-merâtibihim hil'atler ilbâs olunup ve sâ'ir rû'esâ-yı asker-i zafer-me'sere tertîb-i dilnişîn üzere her birine ta'yîn buyurulduğı vech üzere hil'atler ilbâsında hâsıl olan sürûr-ı mevfûre hadd ü kıyâs olmayup her biri hamd ü sipâs edâsından sonra kıyâm-ı devlet ü saltanat-ı pâdişâhî ve devâm-ı ferr ü şevket-i şehinşâhî

içün dest-i du'â ber-dâşte-i sûy-i kibriyâ iderek hurrem ü handân hem-cû tâvûs-ı sidre-me'nûs cilve vü cevelân idüp el-minnetu'llâh zamân zamân sürûr u neşât ne-sürûr u neşât cihân müstağrak-ı deryâ-yı lutf u mürüvvet olup nice lebb teşnegân-ı âteş-i atş-ı tenk-destî ile sûzân ü nâlân iken seyr-i âb-ı Fırat ganâyim-i firâvân ve nice zümre-i istihkâkdan olup kem-pâye ve bî-vâye olanlar zîr-i cenâh-ı himâyet ve devlet ü himmet-i hazret-i paşa-yı bülend-münzaletde ihrâz-ı merâtib-i sa'âdet idüp kar'-ı bâb-ı inâyet ve çerâğî olanlardan amuca-i muhteremleri sa'âdetlü Ali Paşa hazretleri gibi tûğ-ı pür-fürûğ [22a] ile kâm-revâ ve Berûcerd mansıbı ile mesned-nişân-i izzet ü rif'at buyurulmuşken ba'dehu makâm-ı nihâvend ile dahi bezm-i tarancâne-i câhlarında irtikâ-yı savlet ve sayt u sadâ kılınup zamân-ı rafzada şu'le-i mihr-i tâbân-ı İslâmların verâ-i esnâr-ı hîlede nihân kılan Abdülazîz ve Abdülbâkî Han kulları dergâh-ı felek-destgâhlarında derûnlarında müzmerr olan sadâkat ü hamîyyetlerini mihr-i rahşân-ı cihân gibi beyân u ayân eylediklerinden kat'-ı nazar nişân-ı alâmet-i büzürgî refât-ı sahn ve etvâr-ı müstahsen pesendîdelerinden dahi nümâyân olmağla feth-i cedîd olan mahallerden Abdülazîz Han'ı Sovuk Bulak ve Megri Beglerbeg'liği ile çerâğ buyurilup Tebrîz fethi esnâsında Merâga eyâleti dahi kendüye ihsân buyurulmak recâsıyla rû-yi niyâzı atabe-i kerem-i serdâr-ı mükerrrem ü muhtereme mâlîde kılmak ile anlar dahi Devlet-i aliyye-i şâhâne ve saltanat-ı pâdişâhânenin sadâret-i uzmâ ve vekâlet-i kübrâ mesned-nişân-i câhı olan kân-ı mürüvvet ve ma'den-i âtîfet ü behcet İbrâhîm Paşa-yı gerdûn-rif'at hazretlerinin [22b] mürüvvetlerinden iltimâs ü istirhâm buyurmalarıyla zât-ı aliyyelerine olan ikrâmı hâvî iltimâsları revâ ve Merâga eyâleti ile Abdülazîz Paşa kullarını mesrûr ü şadkâm buyurilup Abdülbâkî Han'ı dahi Berûcerd mansıbı ile çerâğ ve esb-i çapûk-dest-i iclâllerine berây-ı arpalık tû-yı sûrgân ihsân olunup defter-i tomâr-ı mîr-i mîrân her birini ferâğ-ı bâl ile ilhâk ve çerâğ buyurup eyyâm-ı şitâ karîb ve asker-i mansûre ve me'mûrelerin ekserinin mahalleri ba'îd olmağla bahârda avdet etmek üzere taleb-i izn ü ruhsat itmeleriyle kâ'ide-i kadîmeye ri'âyet buyurup vaktâ nihâyet-pezîr olanlara ruhsat virilüp çünkü mukaddem merhûm vâlid-i mâcidlerinin hizmet-i aliyyelerinde hizmeti sebkât iden gerek tevâbi'ât ve gerek ağavât ve levendâtdan ferd vâhidi def' buyurmayup cümleyi şeref-i hizmetleriyle müşerref ve müstes'ad ve dilhâhlarından ziyâde behremend buyurup âyîn-i meslek-i seraskerî bi-icrâ ve rikâb-ı esb-i kâ'ide-i [23a] kişver-güşâlığa vaz'-ı pâ idüp etrâf u eknâfda olan kurâ vü kasabâtı muzâfât-ı memâlik-i mahrûse-i şâhâne kılmak kasdına gayret-i

müşîrânelerin dermiyân ve bi'z-zât zât-ı sa'd-ahterleri vefk-i murabba'ü'ş-şekl gibi cevânib-i erba'a-yı mazhar-ı nazar-ı âtîfet-eser buyurup telâtum-ı emvâc ve sükûf-ı efvâc bahr-i mevvâc- misâl pey-der-pey asker-i zafer-me'âsir irsâl ve her sınıfına bir kâr-güzâr bendelerin rehber ü ser kılup ve sınıf-ı âhirîne merhûm peder-i sa'd-ahterlerinin çerâğ buyurup Erdelân Beglerbegisi Hâne Mehmed Paşa ile Kürd İbrâhîm Paşa-yı nâmdâr ü kâr-güzârı ta'yîn ve Dergüzîn taraflarına me'mûr buyurılıp ba'dehu Zencân Hân'ı Mustafa Hân-ı bî-îmân üzerlerine teveccüh itmeleriychün fermân buyurılıp dâhil-i nişîmen-i müdâhil-i hısn-ı hasîn-i itâ'at ü emân olanlar suffe-nişîn-iistirâhat ve tıynet-i ihânet-siriştlerinde bir vechile âmîzeş-i ittihâd u ihtilât ve mukâbele-dâste-i mir'ât-ı üns ü irtibât olmak mutasavver olmayanlarının harman-ı vücûd-ı [23b] habâset-âlûdların ser-be-ser kahr-ı şu'le-i tîğ-i âteşbâr ve evlâd [u] ıyâllerin esîr-bend-i zafer-bülend-i iktidâr idilüp ve nice da'vâ-yı ta'annüd ü merdî ile ol gürûh-ı enbûhdan asker-i İslâm-ı nusret-encâm ile mukâbele kasdına tasaddî idüp gelen mekrûhların ekserînin cân-ı nâ-tüvânları azâb-ı elîm-i cahîme resîde kılınup baş ve buğlarını Mîrzâ Latîf-i bed-redîf ve nâ-şüste-i rûy-i kesîf gibi nicelerin giriftâr-ı bend-i zencîr ve serkeşlik idenleri ser cümle tu'me-i şîr-i şimşîr idilirken baş ağa kulları ile Hâlid Beg ki, Hâne Mehmed Paşa'nın birâderleri olmağla Bebe Begidir, anlar me'mûr oldukları mahallin evc-i hisârı yümn-i ikbâl-i feyz-pezîr vezîr-i sûtûde-tedbîr ile kabza-i teshîre duhûl eyleyüp gencâyîş-pezîr-i hûsule-i takrîr ü tahrîr olmayacak rûtbe-i fevz-nusret zuhûr eylediği haberi gelüp vâsıl-ı gûşe-i gûş-ı serasker-i âlîşân oldukda rağmen li'l-adüvv ve izhâr-ı beşâret-i sürûr şenlikler ve şâdmânlıklar idilüp henüz ol rûz-ı firûz [24a] güzer itmedin estâr-ı gayb ve verâ-i perde-i lâ-raybdan şâhid-i zafer-melbûs-ı ferah-me'nûs bir sûret-i dîğerle cilveger ü arz-ı dîdâr ve âlem-i bend-i ser-zülf-i anber-bârî eyleyüp bi-hamdi'llâhi'l-Meliki'l-Gaffâr Hâne Mehmed Paşa-yı cigerdâr ile İbrâhîm Paşa-yı kâr-güzâr ü nâmdâr kulları Moskov keferesinin berây-ı i'ânet-i leşker-i Kızılbaş gelen asker-i hezîmet-me'serine sipehsâlâr olan Kızılbaş-ı dûzah-na'âş dört bin mikdâr asker-i melâlet-eser ile Zencân Hân'ı Mustafa Hân-ı bî-îmâna i'ânet etmege gelüp asker-i mevcûd-ı İslâm-ı zafer-mev'ûda mukâbil olduklarında niyâmalarında beste-i zincîr-i ser-zülf-i gürehgîr ve silsile-i cünbân-ı arûs-ı zafer-te'sîr olan şîr-i şimşîrlerin hall-pezîr-i dest-i tedbîr kılup el-hamdü li'llâhi el-Hayyu'l-Kadîr hamle-i vâhidede cümlesi tu'me-i şîr-i şimşîr ve gazanfer-i zafer-te'sîr olunmuşdur deyü, bu haber-i nusret-masîr dahi nusret-i mukaddem ile tev'em resîde-i kûşe-i sem'-i zübde-i müşîr-i

felek-serîr olmağın [24b] bakıyye-i eyyâm-ı vegâ ber-minvâl-i muharrer güzer ve hengâm-ı şitâ-yı ferah-encâmda gâh mutrib-ı felek nakş-bend-i usûl-ı darb-ı feth ile ağâzkâr-ı nihâvendî mesâmi‘-i evc-i şehnâze resîde ve gâh hâver-i zemîn ü zamân feyz-resân-ı cihân

Nazm

Ne sene ne hod âsitâne kalup
Hemedân’dan bu fazladır îrâd
Sâm ve Sultâniye gibi hısnı
Tîğ-i ser-tîzîdir kılan minkâd
Kabza-i hükmüne duhûl idenin
Nısfını mümkün olmadı ta’dâd
İtmede ol hıdîve bî-şübhe
Rûh-ı pâk-i Çehâr-yâr imdâd

Nesr

zemzemesiyle raks-âver bedîdâr olmağla zikri mürûr iden kılâ‘ ü hisârın her birinde tecâvüz-i hadd-i meşkûr meserretler zuhûr eyledüğü esnâlarda kethudâ-yı âlî-mikdârları olan Hasan Ağa hâkpây-i kimyâ-âsârlarında kurbân olmağla Bağdâd-ı bihişt-âbâdda mütesellim vaz‘ buyurup sâbıkâ kethudâlıkları hizmeti ile müşerref ve müstes‘id olup ihrâz-ı rütbe-i bülendî iden İbrâhîm Ağa kulları ki, subhu’l-vech-i melihu’l-lihye umûr-dîde ve kâr-âzmûde sâhib-i firâset [25a]ü kiyâset ve hâkpây-i veliyyü’n-ni‘amîde bezl-i vus‘-ı kudret ü gayret ider erbâb-ı rıfk-ı mürüvvet ve esnâf-ı ma‘ârifetü’l-benâm ve merhamet etmegi pîşe ve san‘at iden kullarını huzûr-ı sa‘âdet-mevfûrlarına tekrîm vüfûr-ı mehabbet ile da‘vet buyurup semmûr hil‘at ile akrânı miyânında ser-efrâz ü mümtâz ve her hâlde imtiyâz buyunlup devâm-ı devletlerine du‘â-yı bî-riyâ edâsıyla muktezâ-yı umûr-ı devletleri olan hıdemât-ı lâzimesinde ikâmet iderken merhûm ve mağfûr vâlid-i mâcidlerinin hizmet-i kethudâlıkları ile neşv [ü] nemâ bulan Ruhâviyü’l-asl Ahmed Ağa-yı merhûmun hîn-i vefâtında Devlet-i aliyye tarafından taleb olunup rûbe-râh-ı azîmet etmişler iken nev‘ummâ kenzlerinden müsâdere yollu muâheze ve mutâlebe olunmak müşâhid olunmuşken “merhûm peder-i sa‘d-ahterimin hizmet-i safâ-

güster ve atâ-perverlerinde perverde olanlar muâheze ve müsâdere olmak çendân münâsib u şâyân değildir” deyü tab‘-ı müşîrâne ve vezîrânelerinde dahi revâ [25b] görülmeyüp atabe-i devlet-i saltanatdan istircâ vü istirhâm buyurmalarıyla zât-ı âlîşânlarına olan inâyeti müş‘ir be-tarîku’t-teberrük kethudâlıkları hızmeti ile iktisâb-ı şeref ve feyz-yâb buyurulmak için hâkpâyalarına irsâl olunmağın zâtında kâr-güzâr ve sadâkat-şî‘âr-ı bendeleri olup şeref-i pâ-y-bûs-ı sa‘âdet-me’nûsları ile müşerref ve müstes‘id oldukda zübde-i bâdgâr-i peder-i sa‘d-ahterleri olup hızmet-i celîle-i âtifet-eserlerinde bakıyye-i ömrini güzere etdirmek üzere be-tarîku’l-ikrâm sene-i merkûme Şa‘bân-ı mu‘azzamının altıncı günü kethudâlık kürki ilbâs ve tevkîl-i umûr buyurulmağın bahâr-ı huceste-âsâr dahi karîb olmağla maksûd-ı aslî olan savb-ı me’mûre-i Lûristân’a atf-ı inân-ı azîmet buyurulmak tasmîm buyurılıp ancak kal‘a-i Hemedân hıfz u hırâset ider bir muhâfıza muhtâc olup bu umûrda peşt ü pâ sâhibi bir şâyeste vü elyâk ve vücûh ile umûr-ı muhâfazaya sezâ vü ehakk kimesne istifsâr olduğundan mâ‘adâ tanzîm-i ahvâl-i [26a] re‘âyâ ve terfîh-i a‘mâl-i berâyâ ile dahi tevaggul ü iştigâl idüp devlet-i pâdişâh-ı encüm-sipâh ve şehinşâh-ı İskender-câhda her husûsı derece-i kemâlde olmak için sarf-ı kudret ve cidd-i himmet ile istihsâl-i rızâ-yı şehinşâhiye müsâra‘at olunup asâkir-i cigerdâr ve kâr-güzâr intihâb ve emri muhâfazaya bî-hisâb ta‘yîn ve ber-muktezâ-yı vakt-ı hâl terfîh-i bilâd itmelerine tahsîl-i yakîn olunup vâlid-i mâcidleri merhûm ve mağfûr hazretlerinin çerâğ-ı efrûhtelerinden olup şeref-i hizmetleriyle zînet-gerde olan Şehrizor Vâlisi Mustafa Paşa hazretlerini kerem-i müşîrâneleriyle zîr-i sâye-i cenâh-ı mekremetlerinde behre-ver ve bu vechile çerâğ buyurulmak zamîr-i münîr-i düstûrânelerinden güzere etmekle der-i devlet-me‘âb Devlet-i aliyyeye iltimâs buyurılıp zât-ı ferhûnde-sıfâtlarına olan müsâ‘ade-i husrevânî üzere iltimâsları mücebince kal‘a-i mezkûrun muhâfazasına me’mûr buyurılıp kal‘a-i mezbûr u mezkûr kemâ-kân top u tûfeng ve âlât-ı cebehâne ve ceng ile memlû [26b] ve asker-i fevz-me‘âsir nusret-makrûn ile meşhûn kılınup her umûrunda merâm üzere intizâm u ihtimâm-ı tâmm buyurduklarında gonca-i bâğ-ı ümîd nesîm-i peyveste-i vezzân-ı iltifâtları ile şükûfte olmağın rütbe-i bülend-hulûs u ubûdiyyetimize ilm-i âlem-şumûlleri muhît olmak kaskına tarîka-i münşiyân tekellûf-perdâz-ı ibâret-tırâz-ı meslûk-i kadem-i kalem-i şikeste-rakam kılınmayup bûlbûl-i dil vâdî-i nazma serâğâz eyleyüp bir kasîde-i nev-şinîde tahrîr ü tastîr kılınup hâkpây-i âlîlerine arz olunmuştur.

Kasîde-i Ra'nâ-yı Zîbâ

Hâmim Mesih-veş sahna tâze cân virür
Feyz-i medâd rûy-i me'ânîye an virür
Ser rişte-i dekâyıkı tab'ım ki hall ider
Endîşe dâhi nazmıma hüsn-i beyân virür
Tab'ım evgenc-i feyz-i Hudâ'dır ki, sad şükr
Künc-i Nihlîsî nice künûzdan nişân virür
Bir nükte yok ki, fehmine tab'ım çeke elem
Bir ukde yok ki halline bir dem zamân virür
Âh ez-cefâ-yı gerdiş-i gerdûn-dûn-ı âh
Bir şâdî-i sefâsına bin gam nihân virür
Görse revâ-yı Lutfı bir ehl-i dîli felek
Döner hasedle yine ziyân ber-ziyân [27a] virür
Neyler gönül bu gûne olan zevk-i dehri kim
Bir dem nigâh lutfuna bin imtinân virür
Ruhsat girerse destime bu hânıkada ger
Kasâm-ı kilik-i nâyede ol dem figân virür
Tâki bu renc-i cevri ü cefâ tab'a tâb ki
Bir gün görür mi dîdene gamdan emân virür
Bir dem egerçi bulsa ezâdan gönül rehâ
Tab'ım nice kasâyid-i nev armağan virür
Fersûde etdi tab'ımı devrân dirîğ ü hayf
Cevri ü ezâsı sanma sana nâm u şân virür
Bir âsafın hizmet-i evsâfın it ki var
Halk-ı cihân dergehine cümle cân virür
Gird-i dirîni ola ki gerdûne rûzgâr
Kehl-i cilâ-yı Bâsra-ahterân virür
Destûr-ı cem-şükûh-ı felek-kadr nîk-tâm
Kim medhini edâsına hâmim ziyân virür
Hakkâ vezîr ibn-i vezîrdür ki şüc'le
Şûriş-figen mahallere emn u emân virür
Nâm-ı şerîfi Ahmed olup zât-ı esa'dı

Mülk-i cihâna feyzile rûh-ı revân virür
Böyle vücûdî âleme mahz-ı kerem olan
Feyz-i atâsı mihr-i cihândan nişân virür
Reşehât-ı feyzi sana yetişmez mi ey gönül?
Kurs-ı ziyâyı [27b] ciybine ol râygân virür
Hulk-ı kerîmi yâdına alsam kalem ele
Hâmim o demde bûy-i gül-i gülîstân virür
Âgâz idince vâfina ol pâk-tıynetin
Tab‘ım nice makâle ve sad dâsitân virür
Evsâf-ı rumhun itmege alsam ele kalem
Nây-i kalem o demde cünbüş-i tîr ü sinân virür
Çekmez egerçi vâf-ı şerîfinde dil-i ta‘b
Nazmım bu demde fill ü dilden nişân virür
Nâdir sipihri nakd-i du‘â ile eyle pür
Çün da‘va-i hulûsına nazmın beyân virür
Âlî ide cihânda anı himmeti gibi
Zîrâ virince lutf-ı Hudâ şâygân virür
Göstermeye bu gerdiş-gerdûn ana elem
Tâ kîm ki feyzi âleme hûrşîd ayân virür

Nesr

terânesiyle gûyâ iken bahâr-ı huceste-âsâr-ı meymenet-şi‘âr irişmekle savb-ı me‘mûreleri olan Lûristân cânibine irhâ-yı inân eblak-ı himmet ve azîmet buyurulmak umûr-ı vâcibât ve kâffe-i müfterezâtıdan olmağla bu niyyet-i hayr-hâtîmet üzere kemer-beste-i miyân-ı gayret ü hamîyyet buyurmalarıyla bin yüz otuz yedi sene-i mübârekesinin mâh-ı Şevvâl-i mükerrerminin yigirmi yedinci rûz-ı fîrûzunda hayme-zer-i ilm-i [28a] sipihrine kıbâb-ı şu‘a‘-resen zerrîn-i tınâb-ı âfitâbın eknâf-ı etrâf-ı zemîne peyveste vü beste kılup arz-ı kâlâ-yı vâlâ anduğı demde yümn-i himmet-i ferhunde-kadem ile gıbtagâh-ı bârgâh-ı atlas çarh-ı berîn-i hâver-i irtibât-ı pür-inbisât olan otak-ı süreyyâ-nitâklarına zerdûz-ı şu‘le-efrûz-ı iclâl ve alem-i şa‘şa‘a-perdâz-ı nusret-fîrûz-ı ikbâlleri ki, silsile-i cünbân-ı hûrşîd dırahşân şukka-bend-i â‘nâk ser-alem-i zafer-nişânîdir. Vaz‘-ı sahn-ı sahrâ-yı bî-hemtâ-yı âsmân-sây-i Hemedân kılup,

ol mel‘anet-şî‘âr-ı habâset-âsâr olan gürûh-ı enbûh-ı mekrûhların mezârî‘-i merâtî‘ zâhir ü bâtınları garka-i seyl-âb-ı kafâ ve hâşâk-ı cedd-i nâ-pâkları cereyân-ı âb-ı fenâ kılınup mikrâs-ı samsâm ile biçilmiş ve sûzen-i sihâm ile döğülmüş zer‘-i âhenîni yerine cism-i bî-endâmına zırâ‘î hûnîn giyderilmek kaskına ol nâşeste-rû ve bed-palâsların cânibine imâle-i licâm-ı esb-i ihtimâm buyurmalarıyla bin yüz otuz yedi senesinin mâh-ı Zî‘l-ka‘de-i şerîfesinin on ikinci rûz-ı fîrûzunda ceyb-i târîk [28b] şeb-i pençe-i mihr-i âlem-tâb-ı âfitâb çâk ender çâk idüp keştî-i feleğin bâd-bân-ı zerrîni evc-i muhîte peyveste ve hilâlin zevrak-ı sîmîni kenâr-ı mağribde kallâb-ı kehkeşâna beste kıldığı dem-i meymenet-şiyemde tertîb-i alay-ı vâlâ idilüp ebvâb-ı âsmân-sây-i Hemedân’dan, Hâne Paşa kapısı dimekle şöret şî‘âr olan bâb-ı meymenet-disârdan her bir dilâver nerre-i şîre berâber tekâvirlere suvâr olup ez-cümle fenn-i tîğde berâber merrîh-i hûnhâr olan

Nazm

Çeşm-i düşmandan eğer geçse hayâl-i tîği
Her dem dîdesi cevzâ gibi olurdu dünîm

Nesr

Mazmûn-ı mâ-sadak-ı fenn-i tîğleri

Nazm

Evsâf-ı rumhun etmege alsam ele kalem
Nây-i kalem o demde cünbüş-i tîr ü sinân virür

[Nesr]

mefhûmı beyân-ı hakâyık-ı nîzedârlıkları belki kâsır-ı tebyîn-i kâr-güzârlıklarıdır. Zîrâ ilm-i nîzeyi rütbe-i i‘câza irişdirüp hengâm-ı lu‘bede-bâzî-i nîzede kaytûr-ı meşhûr zîr-i semm-i semendlerinde bir mûr-ı bî-mikdârdır. Ol dilîr-i müşîr-i felek-serîr hazretleri mesned-i hizmet-i ubûdiyet-i vezîr-i nazar-ı âtîfet ü inâyetlerinde derpâ enderûn-ı âlîleri [29a] ağalarını ser-â-pâ cebe vü cevşen ile ârâste ve tâs-ı zerrîn ile her birini pîrâste idüp külâh-ı âfitâb-ı âlem-tâba arz-ı pertev ü ziyâ iderek der kafâ şehir-i Hemedân’dan sûy-ı bârgâh-ı felek destgâhlarına azîmet buyurup yemîn ü yesârında mîr-i mîrânlardan nice âlî-mikdâr ve asker-i zafer-âsârdan bî-şümâr yeniçeri ve cebeci ve topcı dilâverleri ve ba‘zı Ekrâd leşkeri ve aşâ‘ir begleri dîdâr-ı lâmi‘ü’l-envârlarına çâr-çeşm-i intizâr ve

îsâr-ı cevâhir-i selâmlarından behredâr olmak kasdına sufûf-ı efvâc mütelâtim-vâr derîçe-i devlet-sarây-ı âsâyışgâh-ı Hemedân'dan dergâh-ı bârgâhlarına varınca bir sâ'at mikdârı mahall ber-minvâl-i muharrer intizâr üzere olan aşâ'ir ve asker-i sâ'ir-i nusret-encâma bahşâyış-i nigâh-ı iltifât ü nüvâziş ile ser ü ser-efrâz ve tûbâ-yı mümtâz hoş hirâm gibi yemîn ü yesârına güher-pâş-ı selâm iderek ve pîşgâhlarında piyâde reftâr iden heft-peykân-ı zerrîn-külâhların her biri ahter-i tâbende-i çarha serzeniş ve esbâb-ı [29b] zînet-yâb mu'anven ile arz-ı zîbiş iderek rikâb-ı hink sar sar pây-i pür-şitâblarında

Nazm

سرود رباغ بيك پاى سنادست نكر
در عنان تورودكر بودش پاى ديكر

Nesr

terânesiyle ihrâz-ı rütbe-i bülendî ile bir sâ'at-i huceste-demde devlet ü sa'âdet ve ferr ü iclâl-i haşmet ile

Nazm

Bârgâh-ı kadrîne bir pîşgâh-ı zer-külâh
Mesned-ârây mülemma' sâyebân-ı rûzgâr
Pîşgâh-ı çetr câhında bir alâ sâyebân
Bu münakkaş hayme-i ne pür-niyân rûzgâr

[Nesr]

hasb-i hâl-i serîr-i iclâl kadr-i menziletleri olan otak-ı süreyyâ-nitâklarına sad-haşmet ile iclâs buyurup hamd u sipâsın cenâb u Vâhibü'l-âmâle olsun ki, yevmen fe-yevmen pertev-i mihr-i ikbâlleri ufk-ı sipihr-i devletden dırahşân u leme'ân olup cevânib-i erba'adan her rûz-ı fîrûz asker-i nusret-efrûz mevce-i efvâc yemm mevvâc gibi pey-der-pey birbirini ta'kîb iderek zuhûr idüp deşt-i Hemedân sahn-ı kulzüm-i bî-pâyân-âsâ kesret-i remmâh ile nîstâne ve elvân-ı mütenevvi'a-i rengârenk ile lâlezâr-ı serbâz-ı beyâbâna demsâz olduğu [30a] mahaller ki, savb-ı me'mûreye hareket olunacak zamândır. Zîrâ bu rütbe-i meks ü ârâma bâdî ancak ma'îyyetlerine fermân buyurılan asâkir-i vâfire ve aşâyir-i sâ'irenin henüz tamam encâm bulmayup edevât-ı lâzıma ve mühimmât-ı mühimme için nihâyet-pezîr olmağa hazîne-i şâhâne ve gencîne-i

pâdişâhânedен hemyân-ı ihsânlarına terakkub u nigerân olunduğu idi. Nev-be-nev itmâm olup esbâb-ı şitâb-ı azîmete dikkat olunurken târîh-i mukaddemde âsitâne ve sâmin feth ü teshîriyle miyân-ı zümre-i bende gânlarında müşâr-bi'l-benân olup dilâverliği evc-i istihsân-ı müşîrânelerinde mihr-i münîr-i pür-tenvîr gibi leme'ân ve tevâyif-i askeriyeye üzerlerine serasker pâyesiyile rehber olunan Mar'aş Beglerbegisi izzetlü İbrâhîm Paşa ol havâlîlerde zîr-i perde-i hafâda kûşe-gîr-i mela'net ü habâset olup nuhufte olan Kızılbaş-ı dûzah-na'âşlardan Zülûf-âbâd ve Melik-âbâd nâm kal'aları dâhil-i medâhil-i teshîr ve tehassün iden revâfızı kahr u tedmîr eylediği haber-i meserret-eseri mâh-ı mezbûrun selhi olan çihârşenbe günü [30b] irişmek ile cunûd-ı nâ-ma'dûd ve zafer-mev'ûd izhâr-ı sürûr ile birbirlerine tebrîk-i feth ü nusret ve tehniye-i âsâr-ı meserret iderlerken Tebrîz cânibinde serasker-i zîşân olan Köprüli-zâde sa'âdetlü fazîletlü semâhatlü Abdullâh Paşa hazretleri ki, yeke-tâz-ı beyâbân-ı sahrâ-yı ma'rifet ve ser-efrâz-ı mümtâz-ı ma'reke-ârâ-yı fazîletdir, iclâl ü ikbâl ise ol hânedânın der-i devlet-serâlarında mevrûs-ı peder gûyâ bir gulâm-ı kemterdir, me'mûr oldukları Tebrîz kal'asının fethi husûsunda iki seneden berü haber-i nusret-eserine ecsâm-ı âlem tamam çeşm ü gûş olup medhoşâne nigebân-ı der-i meserret-nişân iken el-hamdü li'llâhi'l-Meliki'l-Mennân hızr-ı hidâyet ü tevîk rehber ü refîk olup tîğ-i zafer-te'sîr ile feth ü teshîr ve tahrîr-i ser-satr-ı mastar-ı defter-i pâdişâh-ı heft-kışver-i İskender-nazîr kılınmak ezeli sâ'ik-i debîr-i takdîr Levh-i Mahfûz'da tastîr etmeğin zâten ve zamânen vech-i zâhirde dahi ecdâdlarına feth-i Tebrîz-i şöhrat-engîz ile hemser olduğunu müş'ar [31a] ve fütûhâtı mazhar-ı veliyyü'n-ni'am-ı ni'metimiz olan me'âlî-himem keşîrû'l-kerem efendimize mektûb-ı mergûb-ı zafer-uslûbları zuhûr etmekle bir an mürûr itmedin izhâr-ı beşâret-i sürûr [u] hubûr olunup berây-ı îkâz-ı cunûd-ı İslâm-ı zafer-mev'ûd ve rağm-ı â'dâ-yı bed-fercâm ber-ter-i Yehûd top ve tüfeng şenlikleri idilüp bâ'is-i sürûr-ı mevfûr oldukda bezl-i vus' makdûr ile nusha-i tabî'atdan nukûl olunup baht-ı âlî-taht-ı hümâyun-ı şevket-makrûn için bir târîh-i zû'l-fünûn zuhûr ve keşîde-i silk-i sutûr kılınup vekîl-i umûr-ı şehinşâh-âlem-penâh olan ser-asker-i zîşân efendimiz hazretlerinin huzûrlarına sad i'tirâf-ı esnâf acz-i kusûr ile arz olunmuştur.

Târîh-i Tebrîz-i Şöhrat-Engîz

Şehriyâr-ı cihân-ı mülk-ârâ

Ya'ni Sultân Ahmed Gâzî

İtdi rûşen cihânı feyzi ile
Kevkeb-i tâli‘ seher-i hayyizî
Kahr idüp zerre pertevile hemân
Tîğ-i Behrâm-ı savlet-engîzi
Hûna gark eyleyüp Kızılbaş’ın
İrkını kesdi tîğ-i sertîzi
Gitmesün gerden-i adûsından
Pâdişâhın o tîğ-i hûn-rîzi

[31b] Re’y-i tedbîr-i sadr-ı a‘zamîdir

Bâğ-ı fethin nesîm-i gül-bîzi
Feth ider zerre pertev-i re’yi
Bir yanından da tîğ-i şeb-dîzi
Himmet-i Çâr-yâr ile yazıcak
Nâdir’in hâme-i güher-rîzi
İtdi gerdûne şevk ile gülhen
Kilk-i rakkās-ı nağme-engîzi
Pâ-nihâde idüp didim ol dem
Bende târîh-i şöhret-âmîzi
Nakd-ı seyfile şehriyâr-ı güzîn
Aldı zîbâ kumâş-ı Tebrîz’i

[Nesr]

Ber-muktezâ-yı kâr-ı seraskerî bir mikdâr te’hîre-bâdî ancak levâzımât ve mühimmât-ı seferiyye için hazîne-i vâfireye muhtâc olmak idi. Taraf-ı devlet-i âtîfet-ârâ-yı saltanatdan gencîne-i firâvân ihsân olunup resîde- tâk-ı haşmetleri oldu. Ve me’mûr olan asâkirin cümlesi encâm bulup ilhâkları ile ittifâk üzere ol gürûh-ı mekrûh-ı ehl-i nifâkların üzerine varılmak idi. Ol dahi âyîne-i şuhûdda meşhûd olmağın bu sürûr u neşât dahi medâr-ı gayret-i serdâr-ı âlî-mikdâr-ı me‘âlî-iktidâr olup bir kaç gün mahall-i bî-bedelde bir ay âhir-kâr karâr idilirken ıyd-ı adhâ kurûn-ı kîş-zerdûzını bedîdâr [32a] etmekle bâl-ı iktidâr beste-i nâr-ı acz kelâl olmağın ferâğ-ı bâl ile medîha-i senc-i gülşen-bezm-i bihişt-âsâları kılmak dest-dâde olmayup kemend-i âsmân-gîr-i endîşe nîrû-yı sıhhat-bâzû-yı hayâl ile resîde-i mu‘allâ-tâk-ı iclâlî kılmak mânend-i tayy-ı

beyâbân sahîfe-i evrâk-ı âfâk-muhâl belki dest-i hûrşîd-masîr arş-ı zamîr ki, yed-i beyzâ-yı kelîmu'llâh sahnıdır dâmengîr-i sâyebân-ı felek-şukûh-ı ikbâlî olmak şerh derd-i bî-pâyân-ı uşâk gibi mahz-ı hayâldir.

Nazm

همای قدرت اوجی کرفته
کاه دام کسب شرف بازچید عرش عظیم

[Nesr]

Fi'l-hakîka ne gevher girânbahâ-yı sitâyîş ola ki, perend-i gülengâr-ı âsmân pâ-y-endâz-ı pîşkârân pîşgâh-ı vâlâları kılına hengâm-ı vaz'-ı kademde dâmen-çîn-i istiğnâ olan ser-efrâz-ı yegânenin nisâr-ı hâkpây-i kîmyâ-âsârları olmağa revâ ola ve ne şükûfe-i nevhîz-i niyâyîş ola ki, güldeste-i şâd-âb-ı âfitâb nihâde-i pîştâk-ı haşmetleri bulunsa kûşe-i çeşm-i i'tibâr ile nîm-nigâh-ı [32b] iltifât itmeleriyle müşkil-pesendân-ı zamânenin dest-âvîz-i bihişt-âbâd-ı bezm-i kirâmîleri kılınmağa isti'dâd bula

Nazm

انوری عاجز ست من عاجز
طرح مدحت که درخور اندازد

Nesr

mutrib-ı sürâhının hâme-i evvel perdede ser-âyân olmamağla esnâ-yı du'â-yı devletlerinde ancak arz-ı hulûs u ubûdiyyet mertebesi cilve-dâde-i pişgâh-ı zamîr-i münîr olup nây-i âteşin surûd-ı kalem bu neşîd-i şevk-engîz ile keremsâz-ı bezmgâh-ı bârgâh-ı midhatleri olmak münâsib görölüp hedyye-i ıydiyye yerine dest-âvîz-i şu'arâ olmak üzere arz-ı pişgâh-ı vâlâları kılınmıştır.

Kasîde-i Peççe Berây-ı İydiyye

Habbezâ vakt-i ferah mevsim-i hengâme-i ıyd
Habbezâ rûz-ı meserret-figen-i ıyd-ı sa'îd
Gerçi bu rûz-ı safâ ıyd-ı zahâdır ammâ
Nice ıyd oldu ki, eylerdi bu ıydı te'yîd

Revna-ı nusret-i pey-der-pey ile sahn-ı cihân
Feyz-i câvîd ile sân buldu bu dem rûh-ı cedîd
Fâtih-i mülket-i Îrân yazayım vâsfında
Ki dahi kimse dırâz eylemedin dest-i ümîd
Feth-i teshîre çeküp nice kılâ'ın bî-pâk
Mahv iderdi eğer olsaydı dahi [33a] kûh-ı hadîd
Hâme-i kudret ile etmiş ezelden Mevlâ
Cebhe-i kevkeb-i ikbâline nusret tesvîd
Böyle bir zât-ı sûtûde-şiyeme mâlik ola
Nice kurbânlar idüp çarh-ı berrîn itmeye ıyd
Eblak-ı himmetine olsa süvâr ol dâver
Tebb tutup düşmana ol demde olur lerzeş-i bîd
Şüc'le eylese her ne tarafa azm-i rezm
Nîze-i dehşeti eylerdi mukaddem tehdîd
Dâver-i Cem-azemet Âsaf-ı gerdûn-rif'at
Sâhib-i lutf-ı mürüvvet hüner-endûz-ı vahîd
Ya'ni hem-nâm-ı resel-i Ahmed ü emced ki anın
Kevkeb-i tâli'idir burc-ı esedde hûrşîd
N'ola vassâfı olup muhteşem olsam zîrâ
Enverî sahnım kimseye etmem taklîd
Gülşen-i vâsf-ı şerîfinde iderse şimdi
Bülbül-i tab'-ı sahn-perver ider güft ü şinîd
Nazm-ı pâk-i güher-efşânıma hil'at ister
Mansıb-ı midhati çünkim bana oldı te'bîd
Nâdir gevher-i sencîde-i nazmım lutf it
Eyleme nazara-i lutf u kereminden teb'îd
Arz-ı ihlâs-ı ubûdiyyetse bu demde
Bî-sedd-i râhi Nâdir-i hoşhece bu rûtbe-i tesvîd
Nef'i-yi mu'cize-gûyâ-yı zamânın zurafâ
İder âsârını sermâye-i mazmûn müfîd
Durma dergâh-ı [33b] mu'âllâ-yı cenâb-ı Hak'â
El açup eyle du'â pür ola nâ-dest-i ümîd

Ömr-i sermedle serîr-i düvel ve sıhhatde
Ber-karâr eyleye Hakk rûzını hem ıyd-ı sâ'îd
Düşman-ı devletinin zühresi sad çâk olsun
Nitekim dâmen-i bâğ içre yine hançer-i bîd

Nesr

nağmesiyle bülbül-i endîşe itmâm-ı kâr ve arsa-i sahîfe-i da'vât-ı müstecâb-âyâtlarında
kilk-i i'tizâr vaz'-ı cebîn-i izâr kılındığı esnâlarda bâ-lutf-ı feyyâz-ı cihân-âferîn Paşa-yı
âlf-mikdâr me'âli-vakâr gerdûn-iktidâr hazretleri beşâret-âyîn-i hazret-i mürselü'r-riyâhı
pîşvâ ve inâyet-i bî-gâyet-i cenâb-ı celîl-i Fettâhı rehnümâ idüp ¹⁰⁵ وَأَفَوَّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ
mantûkınca cümle umûr-ı dergâh-ı icâbet-penâh-ı Hakk'a tefvîz ve mahall-i mezkûrdan
bin yüz otuz yedi senesinin Zi'l-hicce-i şerîfesinin on dördüncü rûz-ı firûzı ki, ıyd-ı
adhânın dördüncü günüdür, cânib-i Lûristân'a emvâc-ı bahr-i mevvâc-ı bî-gîrân gibi
dilâverân-ı nerre-şîrânın her biri kimi peleng-i sipihr-i nîl-reng mânend-i zerre-pûş ve
kimi tîg-i mîğ-reng ve hançer-i harcının ceng ile ârâyîş [34a] idilüp tabla-i kurs mihr-i
zerrîne arz-ı zîbiş iden siperlerin ber-dûş idüp licâm be-licâm tahrîk-i tâziyâne-i hink
refref-ikdâm-ı himmet tamam buyurmalarıyla bir mahalde vaz'-ı kadîmden hâric
istirâhat ü ârâm ve âsâyîş-i kıyâm idilmeyüp makâm-ı nihâvendî-râst bir gün şeref-yâb-ı
nakş-pâ-yi esb-i sabâ-peymâları ile vâdî-i hicâz belki, kible-i erbâb-ı niyâz buyurilup
meslek-i âyîn-i kadîme-i sahn-şînâsân üzere her makâm âsâyîşgâh-ı bârgâh felek-dest-
gâhlarında mukaddem-i ferhunde-kadem-i meymenet-şiyemlerine kâr-ı kadîmeye
ri'âyet idüp hâce-i beşâset-ârâ-yı mutrıb kilik-i fasîh-zebân hoş elhân-ı şîrîn edâ ile

Nazm

Gâh pervâz-ı evc-i şehnâz-âyet
Ki terrennümle pencgâh-ı dûdgâh
Raksa girsün felekde şevkinden
Al eteklik tutup miyânına gâh

¹⁰⁵ “Ben işimi Allah’a havale ediyorum.” (*Kur’ân*, Mü’min, 40/44).

Nesr

nağme-i subh-ı sarîh-i neşât-efzâ-yı pür-inbisâtı ile keremsâz-ı bezmgâh-ı midhatleri olup gencîne-i tabî'atda tirâşîde-i tîşe-i endîşe olan gevher girânbahâ-yı vâlâlardan dâmân dâmân gevher-efşân olmaktadır. Lakin ta'b-renc-i sefer ile [34b] alîl ü kelîl olan kilik-i şikeste-i kalîlü'l-bezâ'at ber-muktezâ-yı vus'-i tabî'at-i hâkpây-i şeref-bahşâlarına ancak vesîle-i izhâr-ı ubûdiyyet bir mikdâr nâ-hemvâr gibi nâzm ü eş'ârı keşîde-i silk-i tahrîr kılınup arz-ı hâle bedel bir müzeyyel gazel hâkpâyilerine arz olunmuştur.

Müzeyyel Gazel

Sad dîlin olsada bin pâre ider şâne gibi
Fikr-i kîsûye düşen âşık cânâne gibi
Mahv idüp sabr u şekîbi yitürür pençe-i gam
Dem-be-dem çâk-ı giryânımı dâmâne gibi
Girye etmek dilesem dahi der-hicrinde
Koymadı tâb u tûvân hicr ile efgâne gibi
N'ola nehâr u sahrâ-yı hayâlî olsam
Tâb-ı sûziş ger hasretle gönül yâne gibi
Âteş-i gayret akrâna tahammül idemez
Vâr ise Nâdir ider bu dil-i dîvâne gibi
Bahr-i fikrinde şînâver iken olduk gavvâs
Silk-i evsâfına cek nazmını dürdâne gibi
Makaddemi vâsfına bir kâr-ı nihâvend oku kim
Bu makâmda budur âyîn-i sühendâne gibi
Zîb-i silk-i vüzerâ hazret-i Ahmed Paşa
Mesnedinde odur el-hakk der-şehidâne gibi
Dûzbânî ile hâmim eğer etse sad sâl
Vasfını irdiremez şevk ile [35a] pâyâne gibi
Dâ'imâ rehber olup pîşe-i köhnede tevîk
Zühre-i düşmanı sad çâk ola sân-ı şâne gibi

Nesr

da'vâtı ile dest-i du'â ber-dâşte-i sûy-i kibriyâ idilüp yine bir vaz'-ı kadîm azîmet-i âsâyişe takdîm buyurup hengâm-ı leyâlî vü sabâhda nusret-i nâsır-ı Fettâh asker-i müslimîne karîn ve hâ'in-i erkân-ı dîn-i mübîn olanlara rehîn olmak recâsına dest-i du'â-yı mesâlet küşâde ve tahta-i arsa-i zemîne cebîn-i meskenet nihâde kılınup ser-â-perde-i icâbet-i mucîbü'd-da'vâtdan zuhûr-ı âsâr-ı beşâret-âyâta subh u şâm çâr-çeşm-i tarakkub u intizâr ve Hân-ı Lûristân olan Ali Merdân Han-ı bî-îmân ne vechile giriftâr-ı bend-i kemend-i bülend-iktidâr olunur endîşe ve efkârıyla ol seng-i lâh ve cây-i samâh mahalleri merhale be-merhale geşt ü güzâr idilirken fi'l-hakîka, “memleket-i Lûristân tilâl ü şâhikadan mürekkeb olmağla Derbend-şikân nâm mahalde bir mikdâr tüfeng-endâz A'câm-ı bed-fercâm-ı nuhûset-perdâz müterassıd-ı fırsat [35b] olup icrâ-yı mel'anet kasdıyla tecemmu' eylemişlerdir” deyü haber vormeleriyle fi'l-vâkı' mahall-i tecemmu'ları bir mazîk-i cây-i sa'bû'l-menâlden ibâret ve müştak olup mukâbeleye tasaddî ve îkâd-ı nâ'ire-i fesâda ta'adî iderlerse mürûr u ubûrda meşakkate mü'eddâ olur, mülâhaza ve endîşesi ile Mûsul Beglerbegisi Hüseyin Paşa'yı çarhacı ta'yîn ve cunûd-ı zafer-mev'ûda lâzıme-i sabr u sebâtı telkîn iderek ber-minvâl-i sâbık ol cibâl-i şâhikaları su'ûd u hubût ile refât idilirken bir gün sabâh-ı pür-felâhda seyyâh-ı mihr-i muhallelü'l-esbâh tahta-i zemîne kur'a-i ferhunde-fâlî misâl-i müşğîn-neffâh nihâde kılduğı dem-i ferah-encâm ki, sene-i merkûmenin şehr-i Zi'l-hiccesinin yigirmi beşinci rûz-ı firûzıdır, mahall-i me'mûre vü maksûdeye iki konak kala mahaldır, mukaddemâ şöhret-şî'âr olan tantana-i azîmetleri gûş-i sürûş-ı feleğ ve velvele ve simâk ü simke zelzele düşüp ¹⁰⁶ ان زلزلة الساعة شيء عظيم mazmûnı ile zemîn ü zamân çarh-ı âsmân lerzân olup ahâlî-i Hurrem-abâd'ın derûn-ı [36a] habâset-meşhûnlarına kemâl-i ra'b ü herâs ¹⁰⁷ كَفَرُوا الرِّعْبُ mantûkınca dil-i bî-esâslarına duhûl etmekle tîşe-i inhidâm pîşe-i hârâ-şiken efkâr-ı hân mân cân u tenlerin harâbe-zâr idüp Ali Merdân Han-ı bî-îmân şîşe-i âr u nâmûsın şikest ü pest idüp haşerât-ı zemîn-vâr bir sûrâh-ı tenge rû-nihâde gürîz olmadan gayri çâre-yâb-ı necât tığ-i mîğ-reng sertîz-i âteş-engîz olmayup rûy-ı kararın püşt-i firâra mübeddel ve selb-i ârzû-yı cedel idüp eyne'l-meferr gulgule-i zâkku'l-makarr ile numûne-i çâh-ı sefer olan bahtiyârî cânibine firâr eylemiştir. Bu nâçâr-ı bed-girdârların cân-ı pişşe mikdârını rehâ-yâfte-i bâd kahr-ı

¹⁰⁶ “Çünkü kıyamet sarsıntısı çok büyük bir şeydir.” (Kur'ân, Hac, 22/1).

¹⁰⁷ Kafirlerin kalplerine korku atılacak.

sarsar-ı iktidâr buyurılup kenar-ı deryâ-yı bî-hemtâ-yı mürüvvet ve merhametlerinde hoş-nişîn kâr-güzâr-ı ra'yyet olmaları recâsına mahall-i mezkûrda kürsî-i memleket-i Lûristân olan Hurrem-âbâd'ın ahâlîsi hâk-pâk-ı ıtır-nâk semm-i semend-i çâlâk-reftâr inâyet-i mekremetlerine hezâr girye ve çeşm-i hûnbâr ile ruhsûde-i [36b] acz ü iftikâr ve tezellül ü ihtikâr itmeleriyle ¹⁰⁸ اذا تقدرت على عدوك فاجعل العوف شكراً لقدرته mazmûn ile edâ-yı şükr ü senâ-yı cenâb-ı Kirdgâr kılup savt-ı hazîn enîn-i niyâzları kûşe-i sem'-i kabule karîn olmalarıyla ser-â-perde-i gayb ve verâ-yı isnâr-ı lâ-raybdan şâhid maksûd-ı aslî olan nâzende-i nusret-i zafer-libâs zînet-i ahar ile ebniye-i şuhûdda meşhûd ve cilveger olmak ser-nâme-i takdîr-i Hayy-i Kadîr'de mastûr u mukarrer olmağın kenâr-ı kal'a-i şehîr-i şehir-i Hurrem-âbâd'a bir rütbe tantana-i kûs-ı şevket ve velvele-i nakkâre-i tabl-ı haşmet ile ser-â-pâ cüyûş-ı müvahhidîn sâhib-i cihâd deryâ-yı fûlâd-ı hurûş-isti'dâd gibi temevvüc iderek bî-pâk dâhil olmuşlardır ki, pişgâhlarında dahme-i Efrâsiyâb mutalsam olsa ol dem feth olup âlât-ı zâhime ve mühimmât-ı edevâtlarına nîm-nigâh iden sipâh-ı leşker-i dil-siyâhların zühreleri sad çâk olurdı. Bu tertîb-i dil-nişîn üzere hıyâbân-ı felek-âşiyânlar ile zemîn-i sahn-ı sahrâ-yı kürsî-i Lûristân olan Hurrem- [37a] âbâd'ı tezyîn kılınup kal'a-i meşhûresinin dâmânında olan şehrinin miyânında Ali Merdân Han-ı bî-îmân kendüye tahsîs idüp me'men ü mesken olmak üzere Ali-âbâd ismi ile mu'anven bir sarây-ı âyînedâr bünyâd eylemiştir ki, mânî ve behzâd-ı pür-isti'dâd hüsn-i sûret-i hoş-endâm ve ger şime-i çeşm-i füsûnkâr bâdâmlarına vâle-figen-i tehayyür belki, cemâl-i behçet-efzâlarına atf-ı neyyir-i nazar-ı tahassür olacak mertebe tasvîr-i bî-nazîrlar ile der-i dîvârını tezyîn eyleyüp ve nice mahallerinde cüy-i ser-çeşme-i ayn-ı bihişt-i berrîne mümâsil ve meşâkil havz-peççe ve deryâçeler-âbâd ve selsebîl-i bî-adîller cârî ve nev be-nev ba'zı kasr-ı matbû'-ı dil-nişînler bünyâd kılup rişte-i nazar-ı tavîlü'l-imtidâd bu'd mesâfe pehnây-i bî-hemtây bağçesinde kâsır iken envâ'-i ezâhîr ü esâmîr ile bir rütbede ârâste vü pîrâste kılmıştır ki, mi'mâr-ı hîred tarihinde değil temâşâsında ser-gerdân olup engüşt-i ber-dehân-ı vâle vü hayrân kalmıştır. Ammîzâdesi olan Kör [37b] Hasan Han'ın dahi bir sarây-ı vâlâ-yı bî-bahâsı var kim, tezhîb ü tertîb-i sakaf-ı lâciverd zerdûzına kubbe-i mînâ-fâm çarh-ı şu'le-efrûz gıpta vü reşk iderdi. Sahîfe-i memleket-i Lûristân'da değil, memâlik-i sâ'irede dahi misli nâ-peydâdır.

¹⁰⁸ Düşmânına güç yetirdiğin zaman, (düşmanını) affetmeyi ona galip gelmenin bir şükrü kıl.

De[r]- Vase-i Kal'a-i Hurrem-âbâd

Kal'asının metânet ü hasâneti ise mi'mâr-ı kubbe-i ulyâ ve mühendis ve ref'nâh-ı mekâten aliiyen izniyle ibtidâ-i esâs ve marsûsü'l-bünyânına hiç dest-res olmayup kulle-i burc-ı ser-evci âsmâna hemser ve küngüre-i bârû-yı üstüvârî tâk-ı eyvân-ı sipihre berâberdir ki, neyyir-i nazar-ı dûr-bînân-ı cihân pes-pâye-i süllem-i irtikâsına yetmedin sâkıt olurdu.

Nazm

زحل کرده در خاگر یزش نگاه
زخور مشیدش افتاده از سرکلاه

Nesr

inhifâz-ı umk-ı handakî şöyle ba'îdü'l-gavr idi ki, mellâh-ı zer-keştî-i deryâ-yı nîlgûn ki, âfitâbdır, ana lenger-i zerrîn-resen şu'â'ın sâlsa pâyândır ki, evlâsında mu'allak kalurdu.

Nazm

فرازش نوازی چرخ برین
نه جندفش اسفل السافلین

[Nesr]

hakkında mâsadakı olan hisâr-ı felek-vâr, hadd-i zâtında [38a] bir tille-i azîmenin firâzında beyza-i mûrg-i kudret misâli âşiyân-nişîn iken savlet-i mehâbet-i pür-cünbân şehbâz-ı himmet-i bülend-pervâz-ı şehinşâhîyle peççe-i gencişin bî-mecâl ve per ü bâl gibi nahcîr olup dâhil-i kafes-i zînet-res memâlik-i pâdişâh-ı felek-serîr ve şehinşâh-ı heft-kişver-i bî-nazîr kılınmıştır. Elhamdülillâhi'l-Melikü'l-Kadîr. Tedbîr-i pür-te'sîr-i bî-taksîr ile bin yüz otuz yedi senesinin şehir-i Zi'l-hicce-i şerîfesinin yigirmi sekizinci rûz-ı firûz ve nusret-efrûzunda gûşe-i cerîde-i harîta-i memâlik-i mahrûse-i Âl-i Osmân kişver-güşâ-yı cihân-bâna bâ-dest-i tedbîr Ahmed Paşa-yı zîşân-ı felek-serîr tahrîr-i esâmî-i kal'a-i şehîr-i Hurrem-âbâd-ı bî-nazîr kılınup yüz otuz sekiz sene-i ferhunde-fâlinin Muharremü'l-harâm-ı nusret-ittisâlinin ibtidâki rûz-ı firûzı ki, Cum'adır, dâhil-i

şehr-i Hurrem-âbâd'da icrâ-yı âyîn-i habâset eyledikleri mahalde ikâmet-i salât-ı Cum'a idilüp kırâ'at-ı hutbe-i Resûl-i Kirdgâr ve i'lân-ı ezkâr-ı Çehâr-yâr ile [38b] edâ-yı du'â-yı devlet-i pür-şevket-i pâdişâh-ı düşman-şikâr ve gazanfer-iktidâr kılındığı haber-i nusret-âsârını Ali Beg-zâde Mürtezâ Beg bendeleri ile der-devlet-i aliyye-i hüsvânîye i'lân buyurdıklarında böyle zamân-ı ferah-nişânda ve böyle nusret-i celîle ve bî-pâyânda târîh-i sâl-i ferhunde-fâlini silk-i tahrîr ü beyâna keşîde kılmamak miyân-ı zümre-i sahn şînâsânda münâsib ü şâyân görülmeyüp bî-gayret ü hamîyyet olduğumuza haml olunacağını iz'ân ve zebân-hâme-i lüknet-güftâr ile bu vâdî-i âhirde refât-ı diğer iderek bir mikdâr ratb u yâbis sahnları gevher-i nâ-hemvâr gibi rişte-i ser-satr-ı beyâna keşîde ve sad-hezâr i'tizâr ile mecâlis-i âlîlerine arz olunmuşdur.

Târîh-i Lûristân

Cennedâ hengâm-hoş-encâm-ı hâtır-perverî Lem'a-i ahter-i firûz-ı tal'at-ı pür-emcedî habbezâ rûz-ı meserret kim bulup encâm-kâr câh-ı dûzah oldu, ârâmgâh-ı habl-i sermedî ol dilîrin dâ'imâ tedbîr-i pür-tenvîr ile suffe-i izzetdir. El-hakk câygâh-ı mesnedi tu'me-i şimşîr-i şîr etmek murâd etse eğer ol siyeh-bühtân-ı bed-kârân rûy-ı esvedî safha-i dünyâda [39a] olmazdı. Musavver bir dahi cümle-i erbâb-ı isyânın ebed-i cism-i bedeni arsa-i evsâf-ı rezminde eğer müşvâr ile sürse bir şâ'ir ne rütbe-i esb-i kîlk-i erşedi midhatin pâyâne irdirmek yine emr-i muhâl arz-ı ihlâs-ı ubûdiyyetse besdir maksadı sullem-i itmâm-ı târîhine vaz'-ıpâ idüp yazdı kîlk-i şöret âsârım bu beyt-i es'adı:

Müjde olsun Nâdirâ, eyyâm-nusretidir bugün

Cümle Lûristân aldı bîm-i seyf-i Ahmedî

Nesr

gulgulesiyle bülbüle-i neşât iki târîh-i matbû'-ı garrâ bir mısra'-ı ra'nâda inşâdına dahi bâdî olmağla huzûr-ı veliyyü'n-ni'amîye arz olundukdan sonra küstâhâne der-i devlet-me'âb-ı sadrâ'zam-ı kerem-mu'tâda berây-ı ruhsûdegî-i ubûdiyyet irsâl olunmuşdur.

Târîh-i Diğer

Sütûde-ma'delet-kârâ hıdvâ âsfâ sadrâ

Revâ gör reşha-i lutf-ı kerem-kâra bu nâşâdı
Çeküp târîh-i Tebrîz'i der-âsâ rişte-i satra
O hengâm-ı tevaggul oldu bu şevke dahi bâdî
İki sûretle yazdım mısra'-ı ferd içre târîhin
Bu isti'dâd ile hâmem geçerse n'ola behzâdı
Sürüp rûy-ı zemîne vech-i [39b] itmâmında şükrâne
Ki oldu feyz-i hak endîşeme bu vâdîde hâdî
Herâs şu'le-i seyfile Sultân Ahmed'in ey dil!
Alındı mülk-i Lûr'un şöhet-efzâ Hurrem-âbâd'ı

Nesr

zemzemesiyle dahi endîşe-i pür-pîşe verâ-yı estâr-ı tabî'atdan raks-âver-i bedîdâr olduğu esnâda pehnâ-yı ma'reke-ârâ-yı ma'rifet ü fazîlet ve çâpük-suvâr-ı arsa-i nazm u nesr-i belâgat olup yeke-tâz-ı işve-bâz-ı sâhib-i iktidâr olan Hemedân Kādısı Ubeydullâh Efendi-i kâm-kâr hazretleri atebe-i bülend-rütbe-i serdâr-ı âlî-vekâr-ı gerdûn-iktidârda her-bâr sohbet-i dil-güşâ-yı ferah-bahşâ ve iktisâb-ı şeref-i lâmi'ü'l-envârlar ile kâm-revâ olarak geşt ü güzâr idilirken bu sürûr-ı mevfûrdan hissedâr ve ta'tîr-i dimâğ-ı ulviye-sezâ enbîk-i amîk hâtır-ı âtır-ı deryâ mekâtırlarından nev-i taktîr eyledikleri gül-âb-ı hoşbû-yî ıtır-sâ-yı târîh-i belâgat-me'âb-ı melâhat-iktisâbları meşâm-ı âlemi lebrîz-i gülbîz-i tarâvet-i müşkin-âb idüp pesendîde-i tab'-ı güher-şinâs-ı letâfet-istînâs-ı veliyyü'n-ni'amî [40a] olmak hasebiyle mukaddemâ olan âtıfet-i müşîrâneleri dâhil-i dâ'ire-i hıred olmayup bî-hisâb ü aded iken mahzen-i eltâf-ı aliyye-i vezîrânelerinden yüz elli aded fûrs hayât-ı câvîde mu'âdil ü müşâkil olan cedîd İslâmbol altını ta'bîr olunan sikke-i hasene-i müstahsene-i şikâf ile keff-i kilik-i hâzır cevaplarına redd-i cevâb ve hitâb buyurulmağın bu kulları dahi vâdî-i ümmîd-i lutfâ şitâb ve ârzû-yı hûlyâ-yı behre-yâbî ile teberrüken beyt târîhini ıttırâdü'l-lebâb Karaman Beglerbegisi Mehmed Paşa, *Ravza-i Ahmediyye* ismi ile müsemme kıldığı târîh-i garrânın zeylini ma'rifet ü fazîletde yektâ olan efendi-i mezkûr-ı şöhet-ârâ hazretlerinin kilik-i seri'ü'l-cereyânları silk-i tahrîre keşîde kıldığı vech üzere târîh-i nâyâbların fakîrâne eser-i hâme-i siyâh-câme olan bu *Vekâyi'-i Bedâyi'-i Pür-Sanâyi'-i Revâyi'* a şâh-ı beyt-i nazm u nesr-i belâgat olup ba'zı nâ-dürüst ma'nâlara tarâvet ve behcet virmek kasdına tahrîre

mübâderet olundukda [40b] tab‘-ı kesîf-i galat-redîfe sermâye-i nezâfet ü beşâset olup mîzâb-ı kilik-i pirâb ve tâbî-lebrîz-i gevher-kemyâb-ı şöhret-engîz eylemiştir.

Târîh Budur

Dehşet-i seyf ile bâ-sulh ü emân

Feth-i Lûr eyledi Ahmed Paşa

Nesr

El-hakk derûn-ı şecâ‘at-meşhûn asâkir-i nusret-makrûna hâsıl olan sürûr-ı mevfûrun haddi havsala-i takrîre değıl harîta-i tahrîre dahi dâhil olmayup bundan akdem nehr-i Fırat etrâfında olan aşâyir-i Ekrâd‘dan cesâreti kendilere pîşe ve dâ‘imâ şekâvet ve fesâd-endîşeleri olan Koyun-oğulları dimekle şehîr İsmâ‘îl ve Ali ve İbşîr nâm üç nefer şakî mukaddemâ ol câniblerden firâr ve sebk iden günâh u cerâyimlerine tevbe vü istiğfâr ile bâb-ı inâyet-medâr serdâr-ı kâmkâr-ı gerdûn-vakâra ilticâ itmeleriyle kâ‘ide-i kadîme-i kerîmânelerine iktizâ iden mürüvvat ü afv olmağıla ilticâları kabûle karîn ve hizmet-i celîlilerine ta‘yîn buyurilup bir iki def‘a cibillet-i murdârlarında merkûz u mermûz olan âsâr-ı habâset ü mel‘anetlerin izhâr u âşikâr ve tahrîk-i gazab-ı müşîrâne [41a] lerine bâdî olmuşlar iken bu def‘a dahi ahâlî-i Lûristân dâhil-i nişîmen-i emân ü istîmân oldukdan sonra bilâ-izn ü ruhsat bir mikdâr mechûlû‘l-ism ve‘l-cism eşhâs ile ilerüye şitâb ve râst geldikleri mevzi‘leri harâb ve mâlların ahz u gasb ve evlâd u ıyâllerin esîr etmekle lâzıme-i tıynetleri olan ihânet ü habâseti icrâda taksîr etmeyüp me‘mûlden ziyâde eylediklerini serdâr-ı âlî-vakâr-ı salâbet-şi‘âr hazretlerinin mesmû‘-ı şerîfleri oldukda böyle husûs-ı nâ-ber cây-i melâlet-âsâra bir vechile rızâ-yı şerîfleri olmaduğından kat‘-ı nazar bu misûllü kârlar mahall-i ahd u emân ve neks-i mîsâk-ı îmân-ı istîmân olup bâdî-i imtidâdkâr ve bâ‘is-i işti‘âl-i nâ‘ire-i ceng-i âteş-bâr olmağın vech-i sehl ile olacak mesâlihın su‘ûbetine bâdî olanların tertîb-i cezâları istihlâl belki te‘hîri mûris-i melâl ve vebâl olmağıla fi‘l-hâl ol bed-asl ve bed-fi‘âllerin cezâ-yı â‘mâlleri virilmek kaskına azm-ı cezm buyurmalarıyla şehir-i şehîr-i Hurrem-âbâd‘a idhâl olmakdan mukaddem mezbûr [41b] ve mezkûrlara âdem irsâl ve girü avd ü ric‘atlerine tenbîh buyurilup Hurrem-âbâd‘a vusûlun ertesi gün ol şekâvet-nümûn mel‘ûnlar ahz ve ertesi ale‘s-sabâh fermân-ı âlîşâna adem-i itâ‘at ü inkıyâd ile sâha-i felek-mesâha-i emâna mültecî olanlara bî-emr ü fermân isâbet-i zarar-ı hasâret idenlere

tertîb-i cezâ ve ta'zîb-i sezâ böyle olur deyü ibreten li'n-nazâr berdâr olunmalarıyla sâ'ir erbâb-ı fesâd-ı bed-mu'tâdlara terhîb ve ahâlî-i memleket-i mezbûrî cânib-i itâ'ata bâdî-yi tergîb olup Lûristân ahâlîsi yüz bin hânedan mütecâviz kabâ'il ü aşâyir makûlesi olmağla kürsî-i memleketleri olan Hurrem-âbâd harâmgâh-ı cuyûş-ı İslâm-hurûş-ı isti'dâd olup kabza-i teshîre duhûl ve Ali Merdân Han-ı bî-îmân zâviye-i hafâda kûşe-gîr ve gûyâ iklîm-i ademe vusûl bulup itâ'ata müsâra'at idenler mazhar-ı nüvâziş-ı serdâr-ı sûtûde-tedbîr olduğundan nev be-nev sâha-i emâna ilticâ ile kabûl-ı ra'yyet ve gerden-i ubûdiyyete kılâde-bend-i itâ'at etmege tahrîk-i tâzyâne-i ubûdiyyet ve sür'at idenlerden beyinlerinde [42a] sâhib-i kadr u i'tibâr ve nâfizü'l-kelâmlık ile şöhet-şi'âr Kôr Hasan Han ve aşîret-i azîme sâhibi Gazanfer Beg ve ihtisâr-ı aşîret-i Dilkân hâkpây-i kimyâ-nişân-ı âlîşânlarına rûymâl ü şâyân sunûf-ı ikrâm u ihsân olup sâ'irleri dahi zîr-i sâye-i sâyebân-ı istîmân-gîr ve kendülerini takrîb-i inâyet-i bî-gâyet etmekle dûş-i med-hûşânelerine örf-i beled olup abâ ta'bîr olunan ra'nâ zîbâ kerâkeler ilbâsı ile miyân-ı zümre-i bed-palâslarında ser-efrâz olunup ba'zı temerrüd ü ta'annüd idenlerini darb-ı hadd-i tîğ ile te'dîb olunmak umûr-ı farîzadan olmağla bî-siyr ü şekîb ol müşîr-i zîşân ve dilîr-i cihân asker-i mevfûre ile Mûsul Beglerbegisi Hüseyin Paşa-yı senâ-hânların Bahtiyârî cânibine ta'yîn ve irsâl buyurulmağın azîm fevz-i nusret zuhûrına ez-lutf-ı Hâdî bâdî ve şu'le-i tîğ-i şîrer-alûde-i inşibâr ile hân mân cân u tenlerini makhûr idilmek ile izhâr-ı sürûr u şâdî olmağın Hemedân kal'asının taraf-ı şîmâlînde Feregân dimekle ma'rûf nâm mahallin ahâlîsi bundan akdem Hemedân feth ü teshîri esnâsında rûy-ı itâ'at [42b] ü inkıyâdı zîr-i perde-i hîle ve habâsetden âşîkâr ve rağbet-i ra'yyet itmeleriyle berây-ı ra'yyet-perverî ve ecnâs-ı muhtelifenin nehb ü gâretinden hıfz u hirâset için Mehmed Ağa'yı üzerlerine zâbit ta'yîn ve irsâl ve bir mikdâr zamân ol havâlîlerin zabt u rabtına iştigâl üzere iken esnâ-yı şîtâda Subhânvîrdi Han-ı bî-îmân alem efrûz-ı şakâvet ü tuğyân oldukda mutarassıd-ı fırsat olan melâ'în-i Kızılbaş-ı dûzah-na'âş her taraftan baş gösterüp cibillet ü nihâdında muzmir olan mel'anet ü ihânetlerin izhâr ve merkez-i dâ'ire-i isyân u fesâdda sâbit-kadem-i ısrâr olup ahâlî-i Feregân dahi irtikâb-ı nakz-ı peymân ve zâbitleri olan Mehmed Ağa'yı katl u i'dâma şîtâbân itmeleriyle sû-i tedbîrlerinin telâfî-i mükâfâtı ancak tîğ-i kahr-ı tedmîr ile olunacağın teyakkun eylediklerinde etrâf [u] eknâfa müteferrik u perîşân ve her biri bir sûrâh-ı tenge rû-nihâde-i gürîz olmadan gayrı rehâ-yâfte-i dendân-ı arre-i sertîz olmağa çâreyâb-ı necât olmaduğın tahakkuk idüp bir müddet ağmâz-ı ayn [43a] olunmağla havf

u herâs-ı mu'ahazeden emniyyet ile birbirlerine istimâlet ve def' u hışt iderek yerlerine ric'at u avdet eylediklerinde esnâ-yı hareketde Mar'aş Beglerbegisi İbrâhîm Paşa'yı mezkûrların cezâlarını tertîbe me'mûr ve asâkir-i mevfûre ile ol havâfîlere mürûr idüp Feregân ahâlîsinin hısn-ı hasîn ve hisâr-ı metîn olan Gûlengîn Kal'asın muhâsara ve bi-avni'llahi te'âla müddet-i yesîrede feth ü teshîrine muvaffak olup mütehasıs olan gürûh-ı mekrûh-ı melâ'în ü hâsirîn bi-esrihim tu'me-i şîr-i şimşîr ve inâs ü sıbyânını giriftâr-ı bend-âsâr itdügi haber-i meserret-âsârı nusret-i mukaddem ile tuvâm olup beşâret-i izhâr-ı beşâset olunmağla netîce-i kâr ancak kal'anın nizâm u intizâm ve top u tüfeng ve âlât-ı cebehâne ve cenginde ihtimâma resîde olup tamam-ı merâm üzere istihkâmı mühim ü elzem olan mahallerine ihtimâm olunup sâye-i pür-şevket-i pâdişâh-ı rûy-ı zemîn-i İskender-câh'da mesned-nişîn-i mansıb-ı câh olan vüzerâdan ma'iyyetlerine Konya-i Karaman vâlîsi vezîr-i mükerrerrem [43b] ve muhterem defterdâr-ı sâbık sa'âdetlü Osmân Paşa hazretleri ta'yîn buyurulmağın kal'a-i Hurrem-âbâd'a vezîr-i müşârü'l-ileyhi muhâfız vaz' buyurılıp kendi tevâbi' ü levâhıklarından mâ'adâ asâkir-i mansûreden asker-i mevfûre ta'yîn ve her umûrlarında ber-vefk-i dilhâh istihkâm virilüp eyyâm-ı şitâ karîb ve ol havâfîlerde bu mertebe bî-şümâr askere zahîre tedârükünde su'ûbet ü usret-i küllî olmağla cânib-i Kirmânşâhân'a azîmet etmek re'y-i hasene-i müstahsenelerinde savâb görilüp sene-i merkûmenin Rebi'ü'l-ulâsının dokuzuncı eyyâm-ı huceste-encâmında Hurrem-âbâd'dan hareket ve şehr-i mezkûrun on dokuzuncı rûz-ı meymenet-eserinde şâd u handân her bir dilâver bâğ-ı şâdî-i gülistânda cevelân ve cilveger olup tâvûs-ı sidre-me'nûs-ı hoş hırâm gibi hırâm iderek tertîb-i âlây-ı vâlâ-yı safâ-encâm ile dâhil-i eyvân-ı Kirmânşâhân oldukda birkaç eyyâm mürûr itmedin uslûb-ı mergûb-ı kadîme-i şehinşâhî üzere pervereş-yâfte-i gencine-i pür-haşmetleri olan hil'at-ı fâhire-i bî-bahâ ve mahzen-i âtîfetlerinde pîrâye [44a] vü ârâyış bulan tîğ-i mücevher-i berrak-sâ ile nâvidân-rîzeş zülâl-i hayât-ı câvidân olan kilki mu'ciz-kelimâtlarından arsa-i sahîfeye güher-efşân buyurdıkları hayır-du'âyı müş'ar ve senâ-yı mazhar-ı nûkhet-abîr-i anber ve müşk-i ezfer ile ıstabl-ı âmirelerinin baş halîfeleri kulları ile irsâl buyurmalarıyla sene-i merkûme ferhûnde-fâlinin mâh-ı Rebi'ü'l-ulâsının yigirmi altıncı rûz-ı firûz-ı ferah-efrûzunda Kirmânşâhân'a irişmekle ber-muktezâ-yı âdâb-ı resm-i kânûn-ı kadîme esbâb alay-ı vâlây tertîb ve istikbâl olunup ol rûz-ı nevrûzda dâhil-i eyvân-ı sarây-ı Kirmânşâhân olundukda kânûn-ı kadîme-i pâdişâhî ve kâ'ide-i resm-i âdâb-ı şehinşâhî üzere paşa-yı zîşân hurrem ü handân

izdiyâd-ı kâ'ide-i resm-i kadîme bir at meydânı mikdârı istikbâl ve dest-i tekrîm muhallelü'l-âmâl ile firûzende-i çerâğ-ı dûdmân-ı âsmân olan tîğ-i süreyyâ-nişân-ı atabe-i pâdişâh-ı zemîn ü zamân hazretlerini miyân-ı nusha-i vücûd-ı behbûd-ı kerem-âlûdlarına misâl-i şîrâze-bend-i intizâm beste kılup ve lebb-i edeb-i [44b] ta'zîm ü ikrâm ile bûsgâh-ı hil'at-ı fâhire-i sa'âdet-me'nûsı bûs ve dest-i tekrîm ü ihtirâm birle dûş-i mübâreklerine ilbâs ve sadr-ı suffe-i me'âlîye iclâs buyurduklarında ser-serheng-i âsmân gülbâng-ı mübârek-bâd ile zemîn ü zamân ve çarh-ı âsmâna velvele virüp her fıkrası bir câm-ı lebrîz-i âb-ı hayât ve her harfi muhallel-i ukde-i endûh-ı hâtır-ı pür-nûkât olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı safâ-sıfâtları feth ü kırâ'at olundukda derûnunda muzmir ü meşhûn olan bûy-ı dilâvîz-i ferahdan meşâm-ı cân-ı cihân hâsıl etdüğü safâ ve silk-i satır-ı dürer-bârlarında münselik cevâhir-i kirânbahâlardan rîzân-ı sahn-ı meydân olan güherlerden gûşvâre-i mesâmi'-i cân için ârâste etmege iktisâb ve peydâ olunan cevâhir-i bî-bahâlardan bî-hadd u aded erbâb-ı hurd ahz eyledüğünün haddi gencâyîş-pezîr-i havsala-i tahrîr ü takrîr değildir. Ol hîn-i ferah-karînde tarancâne-i câhlarında olan tabl u haşmet ve beşâret sürûr u hubûr hadd-i meşkûrî tecâvûz ve ubûr etmekle dûşîzegân evsâf-ı midhatlerinin [45a] gûşvâreliğine sezâ-lâlî-i şifâf-ı sâf girânbahâ-yı ma'nâ ve elfâz-ı müterâddıka-i ra'nâ ile ârâyîş bir vechile ne sadefçe-i hâtır-ı meksûr deryâ-yı tab'-ı pür-hurûşdan me'mûl ve ne rîş-i şikâfân-ı dakîka-şinâs endîşe-i cevher-fürûşdan mes'ûl olmağla kilik-i pâ-şikeste ile bu vâdiye lenk-vâr refâtâr olunup âzârzede-i sipihr-i gaddâr olup revâcgâh-ı envâ'ı emti'a-i ma'ârif olan dergâh-ı ma'ârif-penâhlarında kem-bahâ-yı bî-i'tibâr bâzâr-ı dehr olan nazm u nesr-i eş'ârım şöhret-şî'âr ve mühr-i sikke-i hasene-i inâyetleriyle mahtûm olup ber-vefk-i dilhâh dûş-i dellâl-i i'tibârda her-gâh âsâr-ı imzâ-yı mekremetleriyle revâc-yâb buyurulmak me'mûlî ile pîşgâh-ı vâlâlarına rûmâl rûy-i şerm-i i'tizâr ile âcizâne arz olundu.

Kasîde-i Peççe-i Der-Vasf-ı Tîğ ü Hil'at

Şâne-i kâkül olan bâd-ı mu'attar geldi
Tab'a zîrâ ferah-ı zülf-i mu'anber geldi
Cân-ı meşâmîn pür-idüp bûy-ı dilâvîz-i ferah
Sanki mülk-i dîle bir kâfile anber geldi
Ne ferah şâdî-i pey der-pey ikbâli ile

Nev be-nev der-gühte şevket [45b] ü hemfer geldi
Nice dergeh ki, eğer olsa berâber feleğe
Ana şâyestedir el-hakk ki, muzaffer geldi
Dâver-i Cem-azamet hazret-i Ahmed Paşa
Dinse lâıık serine takmağa şehper geldi
Sûy-ı şâhinşeh devrân-ı cihân-ârâdan
Hil‘at-i fâhire ile seyf-i mücevher geldi
Nice hil‘at ki, eğer görse anı atlas çarh
Dir idi şimdi bana rûh-ı musavver geldi
Öyle tezyîn ü murassa‘ ki, gııaf-ı seyfi
Hayra çeşmânlık ile mühre berâber geldi
Sanki, pervîn ile ârâyiş idüp zergîr-i çarh
Seyr idenler diye tâ mâh-ı münevver geldi
Dest-i tekrîm ile ez-cümle şeh-i âlemden
O sûtûde-şiyeme hatt-ı mu‘anber geldi
Öyle ta‘zîm ile tevkîr iderek yazmış kim
Gûyiyâ âleme bir rûh-ı musavver geldi
Bezm-i dil neyyir-i ikbâli ile rûşen olup
Safha-i hâtırına kilik-i suhanver geldi
Kereminden kuluna eyledi bir esb i‘tâ
Hüsn ve sür‘atde hemân Refref’e hemser geldi
Esb geldüğü gibi fahr idüp akrâna diyem
Devlet-i cûd ü atâsında dahi zerr geldi
Tab‘-ı sencîde-i gevher olan âhbâb didi
Nâdirâ bu sahnın [46a] dürrer berâber geldi
Hâkpâyine du‘â arz it o destûrun kim
Diyetin bir gün ola yine atâlar geldi
İde sad-sâl Hudâ kudretini anın âlî
Diyeler kim, ser-sâl oldu mukarrer geldi

Nesr

terânesiyle izhâr-ı i'tizâr ile dest-âvîzi-i hâme-i tab-ı şikest-i bî-iktidârı ancak bu mertebe silk-i tahrîre keşîde itmeğe der nâ-hemvâr-vâr çâreyâb olunmuştur. Bu hengâm-ı ferah-encâm nihâyet bulup encâm-pezîr olmadın tünd-i şedîd-i şitâ sahn-ı cihân-ı ser-tâ-pâ hıyel-i berf pervâne-i pür-sepîd-i âsâ tutup âlem-i sadâsı ney tâlân-bâd vezzân-ı pür itmekle cân-ı alîl renc-i ta'b şiddet-i sermâ ile lerzişe kelîl ve bir vechile tâkat-güdâz olmayup her çend ki, hâkpây-i kimyâ-âsârlarına şâhid me'mûl-ı cilvegâh-ı zuhûrda hırâman olup nesîm-i anber-şemîm-i inâyetleri ile gonca-i nîm-bâz gülzâr-ı emelim feyz-i tâbiş âfitâb-ı himmet ü mekremetlerinden şükûfte vü mümtâz ve miyân-ı zümre-i bende-gânlarında mazhar-ı esnâf-ı eltâf ile imtiyâz buyurulmak niyâzına rahş-ı müşgîn pür-çem dilkeş-i hırâm-ı [46b] kalem arsa-i nazma sad-cilve ve refât ile icrâ-yı lu'bede bâzî iderek vaz'-ı kadem idüp takrîb-i nigâh-ı âtîfet olunmak kasdıyla kasâyid ve tevârîh arz etdiyse tâli' ve ez-gûn-ı bed-numûn perdekeş-i ruhsâra-i şâhid-i mefsûd olmağla sûret-i ümmîd cilveger-i âyîne-i şuhûd ve husûl olmayup jende-piyl-i tahammül ise zîr-i bârgîrân fâkâde pâdergil-i acz olmağın evrâk-ı perîşân-ahvâlîme dest-i nigâh-ı merhametleri şîrâze-bend-i intizâm olup mûrg-i dest-âmûz-ı maksûdum ol şikâr kâre-i mekkâre-i teğâfûlün dâm-ı girihgîr-i mekrinden emîn buyurulmak recâsını mutazammın her noktası dâğ-ı sipâh derûndan müş'ar ve her harfî ahvâl-i müşevveş-i dilden muhayyer bir şitâ'ıyye ile yine dest-i bâd-senc-i temennâ halka-i cünbân der-nâ-beste-i mekremetleri kılınmıştır.

Kasîde-i Şitâ'ıyye

Merhabâ disem olmaz n'ideyim geldi şitâ
Nice ak sâdeli yârâna şitâ oldu belâ
Bâri dünyâda bütün câme-i sepîd olsun kim
Sıklet-i câme ile ola harâret itfâ
Çekmezem bârgîrân-ı gam kayd-ı ferve
Cest ve çâpüklük ider [47a] lerzişe cismim zîrâ
Meskenin sûret-i keyfiyeti tasvîr olmaz
Ankebût ide meğr âr binâ-nakşîn edâ
Selc u bârâna değil sakfı kadîmi hâ'il
Dûd-ı dil perde çeküp belki olurdu me'vâ

Der-dervâzî olup kayd-ı gulfdan âzâd
Dest-i pür-berf-i gam tab'ıma dönmüş gûyâ
Sanma kim tutdı hemân âlemi hayl-i gam-ı berf
Hâne-i tab'a nüzûl eylediler bî-pervâ
O sovuk yüzlülerin def'i olurdu mümkün
Bana yâverlik idüp olsa inâyet hem-pâ
Minnet bâr-şatır çekmeğe hiç yok tâkat
Altı Abbâsiye'dir bir yüki zîrâ ahlâ
Şimdi Abbâsî'yi düşde göremez oldu gözüm
Hûlyâ eyleyerek fikr ile yatsam cânâ
Gam gâh eyle ise esb-i dîlin feryâdı
Kehkeşâna irişür hem-cû süheyl-i ma'nâ
Urayım bâri keff-i âh ile çarha sille
Gömgök itsün ser-cismin ki, yeter etdi ezâ
Gayri derde bu kıyâs olmuyor ey dil fikr et!
Bu burûdet elemidir buna çâre ne ola
Bir tabîbin der-vâlâsına ruhsûde kılup
Elemin her ne ise [47b] eyleye gûrvâr ifşâ
Sana olursa eğer böyle olur çâre gönül
Bu elem-i cânına kâr eylemedin eyle devâ
Yohsa bu bâdûzân ney gibi nâlân eyler
Sonra bir kimse bu feryâdını etmez isgâ
Bir kerem-kânı atâ ma'deni zâtâ yûri var
Bu sipihrin sana etdiklerin arz eyle dilâ
Dergeh-i âtîfet-ârâ-yı kerem ister isen
Dergeh Cem-azamet hazret-i Ahmed Paşa
Keremin rütbe-i i'câza irişdirmişdir
O atâ-güster-i âlem o hünermendî-i veğâ
Keremi vasfını bir şâ'ir fehm ide sahn
Eylese hâme-i huşkile murâd imlâ
Kilki mîzâb güher-rîz olur el-hakk ol dem
Ser endîşesi gavvâs-ı miyân-ı deryâ

Nice pür-tîşe-i hâra-şiken-i gam-ı tab‘ın
Kasr-ı âsâyışını hedm idüp ide sahrâ
Dâmen-i midhatine nâhın endîşin irer
Dâmen-i pâkine irmez ise destin farazâ
Ne çekersin gam-ı ferdâ ile ayın rûzı dahi
Sahafı evrâka hemân hâlini eyle inşâ
Mahzen-i ferve-i eltâf-ı âta-güsterden
Eyle derbûze yûri şerm ü hicâb ile kabâ
Âlemi gül gibi ârâyış ide ihsânı
Seni de mazhar-ı etlâfı kılar ser-pâ yâ

[48a] Cest ü cû eyler iken âleme lutfe bâdî

Bundan özge nice olur lutfa delâlet eyâ
Darbet-i lerziş sermâye efendim gayri
Kalmadı cism-i nizârımda tûvânım kat‘â
Der ki âtîfete hâlimi arz etmekdir
Yohsa mümkün değil evsâfını itmek inhâ
Hâkpâyine nisâr eyle du‘â derlerini
Bi-sedd-i re‘y-i nâdir âşüfte dimâğ ser mâ
Tâ ki her sâl ire eyyâm bahâr ile şitâ
Âleme ki, gamm-ı sermâ vire ki zevk ü safâ
Sadr-ı ser suffice-i devletde olup ömri mezîd
Pertev-i neyyir-i ikbâli ide arz-ı safâ
Düşman-ı devlet ü iclâli olup pest ü şikest
Kâf-ı kudretde ola zâtı misâl-i ankâ

Nesr

du‘â-yı icâbet-intimâsıyla subh u mesâ dest-i du‘â ber-dâşte-i sûy-ı cenâb-ı Kibriyâ’dır.

Hâtîme-i Vekâyi‘-i Pür-Sanâyi‘

Beyt

من مرد از خمار بگردش نیامده استدر
چرخ کاسهء که کل پمیانہ ام هنوز

Nesr

mefhûmı ile zemzeme-gûyân-ı hamyâze-pâş-ı himâr nevmîdi olmuşken tekrar peymâne-i lebrîz-i ümîd böyle neşvedâr-ı sürûr eylemişdir ki, kûh-ı pâ-bercây-ı ârâmiş tâbiş-i âfitâb râhat-güdâz-ı sitemden güzerân olsa dârü'[48b] l-emân-ı emn-âbâd-ı himâyet ü inâyetlerinde sâye-nişîn-i âsâyîş olurdu. Dil-i gam keşîde-i huşk-sâl-ı hayretde ebr-i âteşbâr-ı müjgân ile pehn-i dest-i ümmîd-i şu'lezâr ser-şek eylese ben ravzatü'n-na'îm bezm-i pür-berk ü sâz-ı âtîfetlerinde berk-nevâ-yı kâmrânî bulurdum. Belki, henüz pençe-i âfitâb-ı sihr-i girîbân-gîr-i pür-niyân subh olmamış ve kevkeb-i tâli'-i siyâh tâli'-imiz zîr-i suhâb çarh-ı devvârda nihân olup dâmen-i sipîhr-i gaddârdan âşikâr u ayân ve evrâk-ı sepîde ahvâl-i müşevveşi keşîde-i ser-satr-ı beyân idüp cerîde-i âsmân-sây-i sahîfede âsâr-ı nazm u nesr eş'arım bu tertîb-i dil-nişîn üzere görölmemişdi ki, evrâk-ı perişân mecmû'a-ı emelim destiyârî-i çâre-perdâz-ı âtîfetlerinden şîrâze-bend-i intizâm bulmuş olurdu deyü dil-i ârzû-mend vâdî-i beyâbân-ı ümmîde ser-gerdân-ı revân olmuşdur. Me'mûldur ki, yine şîve-i şâhid-hâme-i bende-nüvâzî nîke dâşte ve ebnân-ı âsmân girdâr-ı ümmîdim nev be-nev işâr-ı cevâhir-i eltâf ile enbâste [49a] buyurıla bundan böyle eğer kâse-i dest-i ümmîd-i pür-cedel hamhâne-i bezm-i inâyetlerinden lebrîz ve neşât bâde-i ferâh desti ile neşve vü âsâyîş bulup ya'ni bir lahza gûş-ı emel gevher-hitâb-ı çâker-nüvâz-ı iltifatları ile ârâyîş olsa

Beyt

مردم چشم هوس درد ارزوی مجلسش
غوطهء حسرت زندهمجون نگاه و ابسین

Nesr

el-minnetü lillâhi hânef-i müjde-nişân-ı ma'nâ ya'ni huçeste-sürûş-ı âsmân-endîşe

Beyt

بیاکه از کهرت باد میکند دریا
بیاکه نشنه لیت راطلب کند تسنیم

Nesr

zembemesiyle hâtır-ı hazîn dahi reşk-fermâ-yı tarab-hâne-i nâhîd olunsa bezm-i bihişt-âîyîn-i hizmetlerine nev be-nev nisâr için dest-i gülçîn-i endîşe-i azm-i kilkeşt-i izhâr-ı bâğ-ı rûzgâr idüp pîşgâh-ı câh-ı iclâllerine şâyeste nice güldeste-i manzûmu matbû'a-i ser-rîşte-i satır-ı musattar ile beste ve her rûz-ı fîrûz ceste ceste dest-âvîz kıları. Eğer gülbin-i tab'-ı hazân-zedem bir nefes feyz-i nesîm-i anber-şemîm-i âtîfetleriyle güşâyış bulsa şöyle bir nahlbend-i i'câz olaydım ki, [49b] hiç anın gibi bir nahl-i sitâre-berk-i ma'nî ser-efrâhte-i bâğ-ı belâgat ü nezâfet olmamış olaydı.

Beyt

تمام جوش کل موج لاله ایم
ای ابر ترشچی که کلستان مابهار کند

Nesr

mefhûmınca mebzûl-ı âlem olan sehâb-ı güher-rîz-i inâyetlerinden katre-feşân buyurulmak ile her giyâh-ı hüşk bâğ-ı âsârımı ser-sebz ve şâh-ı tûbâ ile hemser ve kân-ı pîle-zây-i tabi'atımı feyz-i âfitâb-ı âlemtâb-ı himmetleri ile pervereş ve gevher-i kem-bahâ-yı bâzâr nazm-ı bî-i'tîbârımı nazm-ı müşkil-pesendân-ı rûzgâr miyânında revâc-yâb ve la'l-i şâdâb-ı âfitâba berâber belki, bâlâter buyurulmak mütemennâ ve der-hâsındır. Ümmîd varmağa bundan böyle çerâğ-ı celî-i pertev-i isti'dâdım zîr-i dâmen-i zalâm-ı gumâm sipihr-i gaddârda nühüfte vü nâkâm kalmayup bezmgâh-ı eyyâm-ı devlet ü haşmetlerinde zümre-i erbâb-ı ma'ârif kâm-revâ ve şu'le-i çeşm-i sitâreleri tûtiyâ-yı mekremetleriyle mühre arz-ı pertev ü ziyâ etmekle bu siyeh tâlî-i bî-vâye-i kerem-i havâseti bir mertebe ziya-pâş-ı nüvâziş-i bahşâyış buyurıla kim ednâ şu'lesinden âfitâb-ı âlemtâb [50a] ârız-ı tâbân-ı dilberi istinâre eyleye. Hakk subhânehu ve te'âlâ hazretleri matla'-ı neyyirin fazl u kemâl ve menba'-ı cûybâr-ı berr ü nevâl olan vücûd-ı behbûd-ı kerem-âlûd ve adîmü'l-emsâllerin tenezzül ü zevâlden emîn ü masûn ve yevmen fe-yevmen gülbin-i iclâl ü ikbâllerin devha-yı gülşen vikâye-i samedâniyyesinde muvekkî ve me'mûn ve bâran-ı sühâb-ı feyz-meşhûn rubûbiyyeti ile ser-sebz-i câvîd eyleyüp fezâ-girdân-ı bostân-ı himmet-i inâyetlerin şükûfe-çîn-i şâhsâr ümmîd-i hâhiş-kerân eyleye, âmîn becâh-ı rûhu'l-emîn.